

RÉGI MAGYAR KÖNYVTÁR

SZERKESZTI CSÁSZÁR ELEMÉR

41.

A ZALÁN FUTÁSÁNAK
ELSŐ KIDOLGOZÁSA

AZ EREDETI KÉZIRATBÓL

BEVEZETÉSEL KIADTA

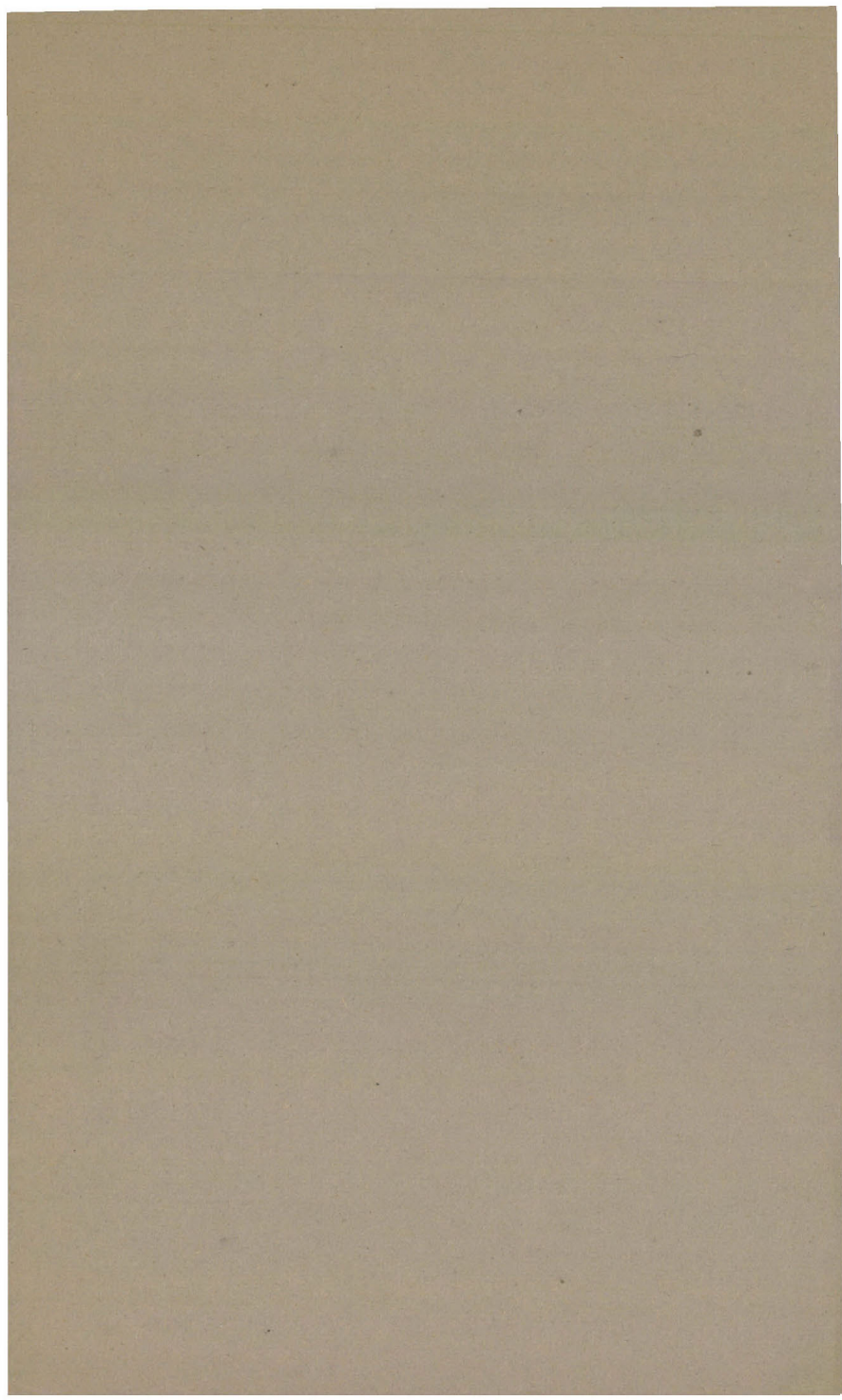
KOZOCSA SÁNDOR

BUDAPEST, 1937.

KIADJA A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA

ÁRA 2.— P.

RÉGI MAGYAR KÖNYVTÁR

SZERKESZTI CSÁSZÁR ELEMÉR

41.

A ZALÁN FUTÁSÁNAK
ELSŐ KIDOLGOZÁSA

AZ EREDETI KÉZIRATBÓL
BEVEZETÉSSSEL KIADTA

KOZOCSA SÁNDOR

BUDAPEST, 1937.

KIADJA A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA

A KÉZIRAT TÖRTÉNETE.

A Nemzeti Múzeum 1933-ban Homonnay Rezső színésztől *Vörösmarty Mihál 1819* jelzésű kéziratköteget vett 260 pengőért. Az eladó szerint a kézirat tulajdonosa : bátyja Homonnay József újságíró, aki egyébként szenvedélyes kéziratgyűjtő is volt. Miután 1916-ban az orosz harctéren eltűnt, egy ládában maradt hagyatéka padlásra került, melyet öccse csak a 30-as évek elején bontott föl. Itt több kevésbbé jelentős kézirat között találta meg ezt a rendkívül értékes 175 levélből, azaz 350 (12×20 cm.) lapból álló, zsineggel lazán összefűzött köteget. A kéziratban Vörösmarty két ismeretlen drámája,¹ a *Zalán futásának* első kidolgozása és több jelentős, ezeknél kisebb s jórészt eddig ismeretlen vagy változatokban színes és gazdag alkotása maradt fenn. A kézirat korábbi sorsáról sem előbbi tulajdonosának, sem nekünk tudomásunk nincs. A Múzeum értékes szerzeményéről az intézet folyóirata, a Magyar Könyvszemle (Új Folyam, 39. köt. 1934. 116.) is, már a megvétel idejében röviden (*Vörösmarty Mihály fiatalkori kéziratai*) megemlékezett. A kéziratári feldolgozásban *Zalán* az 57—119-ig terjedő lapszámozást kapta (növedéknaplószáma : 1933/48. és könyvtári jelzete : 943 Oct. Hung.)

---

¹ Halász Gábor : *Vörösmarty Mihály ismeretlen drámái*. IK. 1937. 38—55. ; 155—165.

Hét önálló füzet maradt meg, a költő által megjelöltek közül a következők : 1, 2, 13, 14, 15, 16, 17. Az 1. jelzetű füzet (57—68) 24, a 2. jelzetű (69—79) 20, a 13. jelzetű (80—97) 36, a 14. jelzetű (98—101) 8, a 15. jelzetű (102—109) 16, a 16. jelzetű (110—117) 16 és végül a 17. jelzetű (118—119) 4 lapból áll : összesen 126 lapból. A megmaradt szöveg 2918 (856 kihúzott és 2062 egész, de a kiadás szövegétől erősen eltérő) sort tartalmaz. Az első füzetben van a kézirat címe : *Árpád győzdelme a' Titeli síkon*. Utána megfejtethetlen számok : 3., 12., 15., 45., 60. A 67a lapon jelezve : *Második Ének*. A 2. füzetben a 77. lap az eposzba betoldott 13 soros szöveget tartalmazó lapocska, melyet a betűzött helyen, a szöveg testében közlünk. Ezen a különálló lapon megismétlődnek a megfejtethetlen számok, mégpedig ezek : 2., 4., 9., 10., 25. A 79. lapon alkotás közben kalligrafikus betűkkel játékos ösztönből irogatta a következő 'm' betűvel kezdődő szavakat : *maros, magyaros, majd, magyar, mond, magosan, mód, mufti, mantus, manus, magnem*, a 77. számmal jelölt papírszeletecskén ugyancsak így : *Tu, Tud, Tudosmány, ſ*, viszont a 70. lapon a következő ugyanilyen jelentőségű szavak találhatók : *Haza, homo*. A 13. füzetben a 96b és 97a lapok üresek. A 14. füzet 99. lapján (7×7 cm.-es) bevágás van s ezért a költő a szöveget csak eddig írta. A 100a lapon jelzi, hogy *Utolsó Ének*. A 17. füzet 118b lapja betoldást tartalmaz jelzéssel — ez nem más, mint a kiadás VI. énekének 175—186. sora. A 119a és 119b lapok üresek.

A szöveg az énekbeosztásban is erősen eltér a végleges alaktól. Az 1—2. füzet anyaga két részre oszlik : az I. és II. énekre, mely a kiadott szövegben csak az I. ének 1—711-ik soráig terjed. A 13. füzet a VII. ének 649. sorával kezdődik. A kiadás VII. énekének a kéziratban megmaradt 167 sora és a VIII. ének az első kidolgozásban össze van vonva. A kiadás IX. énekét — a második Hajna-epizódot — ebben az első fogalmazásban még nem írta meg. A kézirat *Utolsó*-nak jelzett éneke a kiadás X. énekével azonos.

Kézirat :

Kiadás :

1—2. füzet.	{	1. ének 1—303 sora	{	I. ének 1—711.
	{	2. ének 304—660	{	
13—17. füzet.	{	Utolsóelőtti ének 661—1409.	{	VII. ének 649—813. VIII. ének 1—593.
	{	Utolsó ének 1410—2046.	{	= X. ének 1—662.
		Betoldás 2047—2062.		= VI. ének 174—186.

A kéziratban maradt I. ének őrzi az eposz megindítását s a honfoglalás első eseményeinek leírását. A követjárást is adja, kisebb arányú seregszemplével. A II. ének *Zalán* legköltőibb részének első vázlata : a bájos Hajnapizódnak. Tanui vagyunk egyúttal az ősmagyarok patriarchális életének is. A VI. énekből megmaradt pár sor a multa vonatkozó reflexiókat tartalmaz. A kézirat második része (VII. ének vége, VIII. és X. ének) a csaták terébe vezet. Ott vagyunk az ütközetek váltakozó szerencsájű forgatagában. Részletesen festi a csata egyes jeleneteit, a görög vezérek Árpád elleni meghíúsult cselvetését. A harcokból Viddin és Und, Kadosa és Schediosz párviadala emelkedik ki. Szemléletesen tárja elénk a magyar isten Hadúr és Ármány megszemélyesített ellentétét. Látjuk, amint Ármány egy ideig a magyarok helyzetét teszi kétségessé, de Árpád utolsó személyes küzdelmével eldől a honfoglalás dicső ténye.

A *Zalán* keletkezésének idejét a tudomány az 1823-ik évre teszi — ezt most megpróbáljuk néhány adattal a korábbi évekre visszavinni. Az újonnan előkerült kézirat címlapján van az egyetlen időjelző dátum : 1819. A költő ebben az évben felváltva Bonyhádon és Börzsönyben volt a Perczel-fiúk mellett, ahová már két évvel azelőtt került.¹

¹ „Vörösmarty már 1817 óta volt házuknál.“ Perczel Mór emlékirataiból : *Vörösmarty és a Perczel-család*. Magyar Szalon, 1900. 34. köt. 241. h.

Itt irogatta drámáit és itt kezd bele ez év körül (1818—21), de lehet, hogy valamivel (bár nem sokkal) később *Zalán*-ba is. Igaz ugyan, hogy önéletrajzában azt írja, hogy „1823—24-ben írtam *Zalán* futását mintegy 11 hónap alatt Görbön kezdve és Pesten végezve be azt.”¹ Ezt azonban nem lehet végleges adatnak elismerni, hiszen visszaemlékezésében maga a költő is tévedhetett. A tények és körülmények különben is korábbi időpontra mutatnak. Brisits Frigyes is említi, hogy Vörösmarty *Árpád Zalán ellen* c. költeményében, melyet Bonyhádon írt „kell a *Zalán futása* első kísérletét látnunk.” Ez a vers pedig 1822-ben készült.² Jellemző már maga az is, hogy *Zalán* első kiadásának első címe *Árpád győzödelme a' Titeli síkon*. A *Zalán futása* címet kétségtelenül Katona *Bánkjának* Szabados Kecskemét mező várassának szóló ajánlásából merítette. Katona ezt ugyanis a következő sorokkal kezdte:

Hol Hazánk egyik legelső
 Vára, ősz Partiscum álla —
 hol *Zalán* első *futása*
 győzedelemi-halmot ása
 Ung-urinknak —

A *Bánk* 1820 november 15-én jelent meg, akkor, amikor Vörösmarty éppen Pesten volt.³ Vörösmarty már ekkor, párnapos pesti tartózkodása alkalmával olvashatta ezeket a sorokat vagy később Perczelék gazdag könyvtárában, sőt esetleg valamelyik pap barátjának, Teslérnek vagy Egyednek könyvei közül — erre azonban nincsen

¹ Vörösmarty Emlékkönyv. 1900. 58.

² *Adalékok Vörösmarty költői munkásságához*. IK. 1930. 465.

³ „Vörösmarty pedig ugyanez év vége felé... *Pestről* Börzsönybe ment”. Tolnai Vilmos: „*Zalán futása*”. Irod. tört. 1930. 91.

adatunk.¹ Kétségtelenül 1820 körül lehetett ez. Az említett sor megtetszhetett neki s a már készülő *Árpád győzödelmét* elvetve, Katona művének inspirálására eposzának a *Zalán futása* címet adta. Csakis ezzel a következtetéssel lehet megérteni azt, hogy Vörösmarty e szépen hangzó, de a tárgyat nem teljesen kifejező címmel cserélte föl az eredeti címet — egyébként is Zalán nemcsak mellékes hőse az eposznak, hanem a költő ellenszenvesen is rajzolja.²

A másik bizonyíték még döntőbb erejű: Gyulai Pál tanítása alapján az irodalmi köztudatba belegyökereződött az, hogy Vörösmarty a *Zalánt* azért sem írhatta 1823 előtt, mert Aranyosrákosi Székely Sándor kis eposza, *A székelyek Erdélyben* csak 1823-ban látott napvilágot az Igaz Sámuel szerkesztésében megjelenő Hébe zsebkönyvben. Vörösmarty ezt olvasva buzdult fel — írja Gyulai — *Zalán* megírására.³ Gyulai főbizonyítéka az volt, hogy a Hadúr szót Aranyosrákosi Székely alkotta (Haddúr), s ezt Vörösmarty tőle készen vette át. A Hadúr szót nem Székely Sándor alkotta. Tudomásunk szerint ezt először egy névtelen német költő *Hadur* című versében használta, mely 1817-ben jelent meg a *Cornelia* című zsebkönyvben.⁴ A költeményben, mely

¹ A Perczel-könyvtárra vonatkozólag: „gazdag könyvtár volt... ahol [Vörösmarty] órákat tölt a zöld zsalugáteres hűvös, terjedelmes helyiségben“ (Rexa Dezsóné: *Családunk kapeskönyve* Vörösmarty és Zichy Mihály ifjúkori emlékeivel. Székesfehérvárott, 1912. 6—7.) — Teslér László szép könyvtáráról v. ö. Hajas Béla: *Teslér László*. IK. 1932. 88—89.

² A *Zalán* címének keletkezéséhez: Tolnai Vilmos: *Katona József Bánkjának régies személynévei*. M. Nyelv. XXI. (1925.) 204. — Kardos Albert: *Honnan vette Vörösmarty Mihály a „Zalán futása“ elnevezést?* Irod. tört. 1930. 9. — Tolnai Vilmos hozzászólása: „*Zalán futása*“. U. o. 1930. 91—92.

³ „Sokkal bizonyosabb az, maga Vörösmarty beszélt gyakran, hogy Zalánjára buzdítóan, sőt példaadóan hatott egy 1823 elején a Hébe című zsebkönyvben megjelent kísérlet: a *Székelyek Erdélyben*“. Gyulai Pál: *Vörösmarty életrajza*. 1919. 6. kiad. 47.

⁴ *Cornelia*. Taschenbuch für Deutsche Frauen auf das Jahr 1817. Herausgegeben von Aloys Schreiber. 2. Jhrg. Heidelberg

15 strófából áll, négyszer szerepel a Hadur szó. A költő a versben egy északi, talán norvég eredetű hősregét dolgoz fel s érdekessége az, hogy a benne szereplő Hadur szintén magasabbrendű, csodáserejű személyiség, ha nem is istenség.¹ Aranyosrákosi Székely két évig volt bécsi tanuló (1820—22).² Itt olvashatta ő is a Hadúr szót ebben a zsebkönyvben, melyet Tóth Béla ötletes megállapítása szerint a ritmus kedvéért alakított át Haddúrnak. Vörösmarty az 1817-ben megjelent könyvecskét valószínűleg szintén a Perczel-család értékes bibliotékájában találhatta. Ez az adat is azt bizonyítja, hogy a költő a *Zalán futását* jóval 1823 előtt írhatta, amint ezt még a Hadúrnál sokkal kevésbé jelentős Ármány szó története is bizonyítja. Ármány mint gonosz szellem Vörösmarty alkotása.³

A kéziratnak egypár érdekességére rámutatunk: először a legjellemzőbb különbség Hajna nevének kialakulása. Az egész első fogalmazványon át *Kolma*. Ezt a költő később valószínűleg keleties ízűnek találhatta, mert a 68b oldalon a Kolma át van húzva s föléje írva *Bajna*. Ez már magyarabb volt, viszont azért nem tetszhetett neki, mert a baj szó nem fejezte ki lényegét s nyilván nem is tartotta elég költőinek. A Bajnából lett a hajnal szó hatása alatt a végleges művészi alak: *Hajna*. Ez nemcsak szép és költői, de egyben magyaros is volt.

1817. 97—100. — A szerkesztő önálló gyűjteményébe is fűvette. (Aloys Schreiber: *Gedichte*. Tübingen, 1817. — V. ö. Gálos Rezső: *Hadúr*. Erdélyi Múzeum. 1908. 269—270. — Gragger Róbert: *Hadúr*. EPhK. 1920. 40—42.

¹ Tóth Béla: *Mendemoniák*. 1901. 2. kiad. 1. — Tolnai Vilmos: *Hadúr is százesztendő*s. Napkelet. 1923. 484—485. — Vyda Imre: *A Hadúr szó eredetéről*. M. Nyőr. 1926. 152—153.

² Aranyos-Rákosi Székely Sándor: *A székelyek Erdélyben*. Heinrich Gusztáv bevezetésével. RMK. 1. 1897. 5.

³ Már 1816-ban említi Helmecezi Mihály: *Értekezés az ügy nevezett Ujításokról a' Nyelvben*. Berzsenyi Dániel Versei. 1816. 2. kiad. X. és Horváth János: *A Régi Magyaroknak Vallásbeli 's Erkölcsi Állapottyuokról*. Tudományos Gyűjtemény. 1817. 11. 42. — V. ö. Tolnai Vilmos: *A nyelvújítás*. 1929. 211. és 215.

Másodszor nagyon sok új név van még a kéziratban, melyek a kiadott szövegbe vagy már egyáltalán nem kerültek be vagy módosulva jelentek meg. Ezeket is többnyire a görög mitológiából vagy egyéb olvasmányaiból merítette. Harmadszor a 76b oldalon a 926 és 927 sorok között zárjelben a következő utasítást tette: *Ármány ada gondot*. A költő érezte, hogy Ete boldog szerelmi óráira csak Ármánnyal való későbbi harca vetíthet árnyat; a kiadásban már benne is van az utasítás szerint kidolgozott, illetve pótoltt rész (626—629. sor):

És iszonyú gond nyomta fejét: *a' Rémnek alakja*
Megjelenék neki, és örömét kebelében előlte.
Elkomorúlt a' hős ifjú, siradalmas enyészet
Toldúlt gondja közé, 's hidegen megrázta szelével.

Végül negyedszer érdekességei a kéziratnak még azok a megkezdett és kihúzott sorok, melyeknek első és utolsó szavát írta csak föl a költő. Elképzelése, esetleg gondolata is meg volt már, talán a sor ritmus-képét is maga előtt látta, csak szavakba nem tudta még rögzíteni. Ezek Vörösmarty dolgozásmódjára élénk világosságot vetnek, példák: 80b oldal 1071. sora

latrok

egy hős.

Vagy a 108b oldal 2385. sora

's A'

fia.

Jellemző az énekbeosztások kérdése is: abból, hogy a kiadás I. éneke a kéziratban két éneket foglal magában s viszont a kiadás VII. és VIII. éneke itt ismét egy (talán az V. vagy VI.) éneket alkot és a kiadás IX. éneke minden jelzés és föltüntetés nélkül a kézirat anyagból teljesen hiányzik, majd végül az *Utolsónak* írt ének nincs meg-

számozva tizedik éneknek, arra próbálunk következtetni, hogy *Árpád győzödelmé*t első fogalmazásában Vörösmarty nem tervezte olyan nagyarányúnak, mint később a kiadás *Zalánja* lett. Ha ez így volna, akkor a hiányzó füzetek (3—12) anyagával aránylag nem sok szöveg veszett el.

A papír, amire a költő eposzát írta, kétféle: az 1—2. füzet anyaga rosszabb, foltosabb, sokkal nehezebben olvasható, mint a többiek. A 2. füzet 69. és 79. lapjai itatósjellegűek, éppen ezért a tentát jobban beszívták s kevésbé olvashatók. A 13—17. füzetek anyaga teljesen elüt a többitől: famentesebb, fehérebb, keményebb és az írást jobban megőrzi. Ezek írása is sokkal tisztább és olvashatóbb. A tenta is más ez utóbbiaknál, úgyhogy az az érzésünk, mintha ezek később készültek volna. Gyakran más, vastagabb tollal és sötétebb tintával írta bele a szóba vagy mondatba az újat: természetesen igyekeztünk a régit is kiolvasva megmenteni. Az egész szöveget kék tentával írta, kivéve az 59a és 59b lapokat; ezeken egypár sor (91—106) írónnal van följegyezve — később tollal átírta őket a költő.

A két szöveg (kiadás és kézirat) sorszerinti eltéréseit összeállítani és a változatok esetleges gazdagságát értékelni nem e kiadás keretébe tartozik. Különben is szerves eltérés a két szöveg között kevés van. Vörösmarty mélyreható változtatásokat eposzának szerkezetében vagy akár egyes alakjának jellemzésében nem tett, inkább a szöveg-változatok eltérése vagy azok alakulása, módosulása és bővülése értékes benne. Természetes, hogy a kihúzott és megkezdett vagy a költői alakítás forrongásában lepattant, letöredezett sorok különleges értékét képviselik a megmaradt kéziratnak. Vörösmarty romantikus szóbozsága, áradó pátosza az *Árpád*ban még a kísérletezés kezdetén van. Érdekessége, hogy éppen a legelső nagyszabású Vörösmarty-alkotás, — mely a *Zrinyiász* után egyúttal első nemzeti eposzunk — megírásának ihlet-alakulását világítja meg rendkívül jellemző példákkal.

Vörösmarty kéziratai is a lehető legkövetkezetesebb alkotó munkáról tesznek tanubizonyságot: központosításában és helyesírásában, még az esetleges hibákat is önállóan és állandó következetességgel viszi keresztül. Az elírások sem gyakoriak nála, úgyhogy egyáltalán nem szolgált rá arra a leckéztetésre, melyben első nyomtatásban megjelent művét a szerkesztő (Thaisz András) részesítette: „Kéretnek az Írók, hogy tisztán és hiba nélkül írják le Munkájikat, 's leg alább egy keveset az Interpunctiora és orthographiara vigyázzanak. A' Red.“¹ Már pedig abban teljesen igaza van Brisits Frigyesnek, hogy Vörösmarty írása, „ha nyugodtan írt, igen szép, olvasható és már korán kiírt volt. Betűi . . . egyenes sort tartanak és igen következetesek.“² Ezt a jellemzést szóról-szóra az *Árpád győzelmének* kéziratára is értelmezhetjük.

A szöveget a költő írásjeleihez és orthográfiájához híven közöljük. A közlés tehát teljesen egyezik a kézirattal, betűhíven, a jelekben is megtartva azok egyéni jellegét, csakúgy, mint az esetleges elírásokban. A Vörösmarty által áthúzott sorokat a szöveg testéből nem szakítottuk ki, hanem [ ]-ben úgy közöljük, hogy ezzel a gondolatalakulás elsődleges stádiumába is bevilágíthassunk. A költőtől kihúzott, szó fölé vagy alá írt, esetleg, bár ritkán kikapart sorait, minden esetben közöljük. A költő által változtatott szót vagy mondatot számmal jelölve a lap alján közöljük. A szám minden esetben ott áll, ahová a kihúzott vagy átírt szót Vörösmarty tette. A szöveg közlésénél tehát minden lapalji utalás egy-egy, a költő által áthúzott betűt, szótagot, szót, vagy még gyakrabban mondatrészt nyújt. Természetesen az áthúzott soron is gyakran

¹ Perczel Móricz, és Miklós volt tanítványimhoz. Szép-Literaturai Ajándék a' Tudományos Gyűjteményhez. 3. évf. 1823. 55.

² A Magyar Tudományos Akadémia Vörösmarty-kéziratainak jegyzéke. 1928. 3.

javított, húzott keresztül szavakat, ezeket is, tekintet nélkül az áthúzásra, ugyanúgy közöljük.

E helyen is hálás köszönetet mondok volt professzoromnak, *dr. Császár Elemér* egyetemi ny. r. tanár úrnak, aki e kiadás elkészítésében a legnagyobb készséggel és értékes tanácsaival segített.

Kozocsa Sándor.

ÁRPÁD GYŐZÖDELME
A' TITELI SÍKON

Alpár' meszsze terült síkján*¹ szomorodva tekinget
 a' fejedelmi Zalán. Valamint a' sárga halálnak
 birtoka, olly csendes most vára, 's előbbi
 Pompáját alacsony² gyászszal fölváltva hanyatlik
 Büszkén állt ezelőtt: ellenségére hatalmas,
 jámbor szívvel jött szomszédnak teljes örömmel
 szüntelen a' szabados vígságnak zenge zajától
 Mostan mély csendét panasz, és jaj hangja szakasztja,
 és az ürült teremén bágyadt lépéssel inognak
 elrémült hölgyek, szivetlen férfiak és a'
 harcz' veszedelméből sebbel jött csonka vitézek.
 Vagy zörgő buzogányokkal diadalmi örömben
 a' rohanó Magyarok jőnek hírt hozni uroktól,
 Párduczos Árpádtól, mint küzdött gyáva Gelóval
 a' szörnyű Tuhutum, Nyírségen mint vala harcza
 Méni Marót melly sorsra jutott, a' büszke Zobornak
 mint vete dárdával rohanó nagy³ Kadosa véget
 Elmondák mit tett Nyitránál karja Szabolcsnak
 Tátra' magas bérczét Bors millykép járta hadával.
 Mint telepedtek meg boldog kényökre Sajónál
 Zagyva sebes vize mellékén, a' szőke Tizsának
 partjain, és felhőbe merült fás Mátra⁴ tövénél
 's merre Szamos, 's az arany főnyet hordó Körös ömlik,
 's a' kis⁵ partu Maros dagadó hullámaait önti,

---

* A költő által keresztülhúzott szavakat a lap alján adjuk.
 — ¹ hánykódó homokin. — ² szom(orú). — ³ vad. — ⁴ Fáttra. —
⁵ nagy.

mint jártak tábort diadalt mint nyertek üdönként
 Ő pedig ül komoran, 's a' mint néz messze Sajónak
 tája felé, 's zuhogó Zagyvának mentiben, a' nagy
 téreken elbusúl,¹ 's szeme' fényei könnybe merülnek.
 Szólani kezd, 's a' mint szavait folytatja, rezege
 megmeg zördül a' fegyver dühemelte kezében ;
 „A' hálátlan ! . . . ezért engedtem birni Sajónál.²
 Zagyva lementében a' gazdag földet, ezért volt
 mindenem olly készen nagy szükségére, hogy ő most
 büszke követséget küldvén mindegyre boszontson
 Hírt ad harczairól, azt mondva, hogy én is örüljek
 boldog előmentén, mikoron már szinte körül vesz
 népeivel, 's minden részről vad fegyvere csattog
 A' hitvány Jövevény ! . . . mi egyéb is ez a' ravasz Árpád
 hányja magát, 's hazugúl Etelével mondja rokonnak.
 Mondja, holott tán a' latrok' barlangja nevelte
 's mérges oroslán, vagy Tigris volt durva szülője
 Hah ! . . . de miért epedek? Menj Ungnak gőgös Urához
 nemtelen Árpádhoz, 's fenyegezd meg Chladni nevemben
 Mondd : fejedelmi Zalán Árpádnak küldi parancsát.
 Mondd : takarodjék el földemről még ma, 's ne merje
 a' csendes Bodrog hullámit³ nyomni hadával.
 Mert ön⁴ népemmel, Görög, és Bolgári sereggel
 rajta ütök, 's leverem, hogy még egy sem marad, a' ki
 társai' romlását hírül vigye Volga vizéhez.
 Kladni, Zalán öreg Apjának⁵ nagy hírű Reánnak
 harczaiból maradott bajnok, hogy karja legyengült
 késő Vénségén bölcs, 's biztos béke követ lett⁶
 Most ura szózatján fölkél, és tisztesen öszült
 hajfűrtét lesímítva komoly figyelemmel előáll.
 Hallja kevély üzenet közben fejedelme parancsát
 's dorgáló szemeket vetvén illy szókra buzog ki
 „A' győző seregek fejedelme, dicséretes Árpád

---

¹ elnémúl. — ² Sajót és. — ³ vizeit. — ⁴ en. — ⁵ Apjától. —
⁶ volt.

illy szókat halljon tőlünk, unokája Reánnak,
 's én, a' béke követ fenyegetve beszéljek e véle?
 Mérgében nem szóla Zalán. Int, 's Kladni megindúl.
 Mint a' csendesedő tenger, hogy látta megindúlt
 hű követét, enyhüle Zalán; de haragja helyett most
 félelem, és bajos aggodalom szállt gyenge szívébe.
 'S már kezdé sajnálni, hogy olly fenyegetve beszélett,
 a' rohanó Magyarok harcát forgatta fejében
 és iszonyú leve lelkében bús képzeletének,
 a' győző seregek' fejedelme, dicséretes Árpád.

O sorsdulta¹ Zalán lassúk már a' te csatáid
 szűkült téreiden, kezeid megküzdeni gyengék
 a' nagy erőnek karjaival.² Majd zúgva, süvöltve
 fölkel a' zivatar, 's te remegve tekintesz elejbe
 ha szép telkeiden végig pusztítva terül el...

De ki siet hozzád Alpár fejedelme, heves dél-
 tájairól? Örömet jósol víg arcza, menése.

Lágy selymét ékes fegyver cifrázza ragyogva
 várai életnek jele³ látszik képe vonásán,
 és pihegő mellén címét hordozza Leónak⁴,
 [A' fejedelmi Zalán megörült láttára 's szelíden⁵
 a' kit kelet]⁶

A' ki keletre tömény⁷ földet, 's nagy tengereket bír;
 [Kísérői közül

Sztenelosz (a' követ így hivaték)

Constantin vár

Sztenelosz (a' követ)

Constantin várból jött Stzenelosz (a' követ ez volt)]

A' fejedelmi Zalán segedelmet vára keletről,

[mellyet már rég kért. Megörült most]

Constantin dús várából, 's nagy tengere mellől,

[A' követet látván megörült. Stzenelosz pedig, és több
 társai, nagy⁸ Várasiak, közelebbre jutának.]

¹ fejedelmi. — ² harczaival. — ³ jeleit hordozza. — ⁴ Románoknak. — ⁵ serényen. — ⁶ A [ ] közé foglalt sorokat a költő a kéziratban keresztülhúzta. — ⁷ hajolt. — ⁸ mind.

A követet látván megörült ; Stenelosz pedig illón
meghajtotta fejét, kipihent 's így szola Zalánhoz
Küldi köszöntését Császárom, küldi vezérem
A Thesszali Bazil, Alpár' fejedelme, tenéked
Haemosz' bérceiről, Oetaról, a' nagy Olympról
[A' zajogó tenger mellől]

A' zajogó tenger, Peneosz, 's Sztrimon vize mellől
[Gyültenek a' hősök,]

Gyültek bajnokaink : Görögök Bolgárok egyesleg
100 Hol Tisza habjai a' mély árku Dúnába merülnek
még naphunyta előtt tábort nyugtatnak, az este
[Már Duna mentében jőnek]

Árnyaiban pedig eljőnek földedre serényen
's nyugtalan éjed után meghozzák hajnalod' álmát.
Ekkép szola ; Zalán pedig örvendett, 's lelkében eloszla
a' bajos aggodalom, s' kezdett büszkületi magában,
[és báná, hogy

's báná, hogy a]

és báná', hogy Kládni szavát nem tette vadabbá'.

Kérdezgette tovább, milly hősök jőnek ezuttal,
mennyire megy seregök számmal, melly sokra erővel,
[égett tudni,]

's kikkel már régen diadalmat ígére magának,
mert még nem látá, égett hírt venni felőlök.

De¹ Stenelosz ravaszúl látván, hogy elérni beszéddel
bajnoki² értékét mindegynek ritka szerencse,

's mert az erős Bolgárt nyájánál jobbnak ítélte,³

szégyenből röviden szólott, 's a' Spártai Ramneszt
böles kormányú Bazílt, Phociont, az Olympi Philóktet⁴
emlegeté, fattyú Kálát, 's a' Sztrimoni Viddint

Monda⁵ tovább bizttan : mind bátor válogatott nép
[és noha elny]

és noha latrokat elnyomnunk nem volna dicsőség,

a'⁶ lator Árpáddal megvívunk értted erősen.

¹ A'. — ² a. — ³ itélvén. — ⁴ cleofát (?). — ⁵ Aztán. — ⁶ érte.

Így szólván¹ enyhet, 's nyugtot ment venni² sietve
A' fejedelmi Zalán pedig andalgásnak eredvén,
messze kinézegetett,³ 's a' váltságára⁴ jövődő
hősöket, és nagy harczaikat számlálta eszében.

Kladni ezenközben, 's több kísérői menének
a' Tisza mellékén, búsan, 's mély gondba merülve ;
[mert érzék veszedelmeiket, 's rémültek' előre
a' győztös seregek' rendébe szólni' kevélyen
a' rohanó magyarok' képében szóla kevélyen.
Már ottan]

És már Zagyva vizét érték, a' mint ez omolva
A' kis partu Tiszába merül. Még két⁵ napi utat
tettenek a' síkon, 's már hallák meszsze⁶ zajogni
a' rohanó hadakat, 's mentek hallgatva feléjük.

Meszsze⁷ terül kiesén, 's pusztán a' Zagyvai⁸ síkság⁹
Napkelet¹⁰ és dél tája felé ; éjszakra, nyugatra
domborodó halmok¹¹ 's a'¹² távolb¹³ Mátrai bércek.

[látszanak a'
látszanak]

hamvas felhőkként az egekhez látszanak érni
Erre levágtatván sebesen villogva kitüntek
Árpád, 's bajnokai¹⁴ 's árvízként széllel elönték
a' dobogó nagy tért. Árpád pedig álla magasban,
[Árpád, a' győztös seregek fejedelme,]
egy kis domb' tetején. Vala ékes párducza vállán
rendítő buzogány jobbájában, 's oldala mellett
[a' fényes]

Ósei harczából maradott nagy kardja világla
és könnyű süveg¹⁵ álla fején, 's toll reszketé ormán.

[Így állott

Termete nagy,]

¹ szólott nyugalomra. — ² tenni. — ³ Bolgária, és Görögország. — ⁴ ment. — ⁵ fél. — ⁶ zúgni. — ⁷ Egy. — ⁸ Máttra. — ⁹ síkján. — ¹⁰ Dél kelet. — ¹¹ terelődik(?). — ¹² kékes Mátrai bércek. — ¹³ a'. — ¹⁴ a' rohanó Magyarok. — ¹⁵ sisak.

mint Ügeké, szép Apjáé, nagy termete, 's teste
könnyen¹ mozdúl, a' fegyverrel, karjai, válla
mint a'² Mátra tető, és bérczei, izmos erősek
[Így állt meg komolyan, 's intett, és nyomban elálltak
a' rohanó seregek,]

Így állt meg komolyan, 's végig pillanta hatalmas
Szemmel szép hadain, 's intett és nyomban elálltak
a' rohanó seregek. Valamint a' csillapodó vész.
lassú zúgással megszűnt a' tábori vaszaj.

A' fegyver csillámla, de már nem csattoga többé
['s fűszálként

's áll a kemény hegygyel]

's dárda, gerely, lobogó büszkén³ emelődtek az égnek.

Árpád, a' győző seregek' fejedelme, pediglen
még egyszer néz óva körül, 's megszállani jelt ad⁴

[Helyt mutat egy

Hátrább állapodik]

Hátrább lépve megáll, és sátort üttet az ormon.

[A' hadi rend bomlik

's töstént bomlanak a' hadi rendek,

's Már bomol a' hadi rend :

Áll a' szép sátor,]

Kél⁵ pirosan mint a' hajnal,⁶ szép sátora, fémlő
gazdag arany rojttal nyolcz⁷ rézdárdára feszítve.

[Ő pedig]

Ő pedig egy terepély bükk árnyékába húzódván⁸

[fegyvereit,

nézi merész hadait, 's büszkén ver keble szívétől

Jobbra, Lelke vádolni]

nézi kemény hadait, 's iszonyú lelkébe öröm száll.

a' mint harczáról⁹ lehető diadalmira gondol.

[Rettenetes

A' rohanó Kadusát

---

¹ a' kön. — ² a' köz. — ³ Zászlók. — ⁴ jelt adott hadá-
nak azonban. — ⁵ Áll. — ⁶ mint szép sátora. — ⁷ négy. —
⁸ lombjára lerakván. — ⁹ vér.

Jobbra terült nyolcz száz

És közben telepednek]

E'közben száguldva hozák a' harczy vezérek

[Népeiket. Legelől rohanó Kadusával iramlott

egy könnyű dandár. Nagy vállaikon sújt nyuszt kaczagány]

bátor népeiket. Legelől egy előhadi dandárt

dárdával rohanó Kadusának karja vezérle.

Nyuszt kaczagány ing vállaikon. Kard, dárda, halálos

[fegyvereik, s mint a' szél könnyen iramlík,

zivatarként vágat ez a' csata téren]

fegyvereik, rohanások vad tengerek¹ árja.

200 [Már megszáll

Jobbra

A domb jobb

Mindennél

Legszörnyebb pedig]

Mindennél rohanóbb pedig a' hadnagy, valamintha

Lába sebes szélvész, keze villám volna, azonkép

járja meg a' hadakat, 's pusztít mindennek előtte.

's a' hova megy, meg kell ott vágására nyomodni

ellenségének, ha ezer seb száll is eréig.

Karja tömött,² csontos, 's hoszszú mint Tátra' fenyője,

[Súlyos]

Nincs sok³ fegyverrel terhelve ; de rakva sebekkel.

[ép és bonthat]

Farkas bőrt hordoz⁴ 's struczcz tollas kalpagot, és nagy

dárdát, 's görbe vasat.⁵ Most gyorsan szállva lováról

sátorokat veret, Árpádnak halmára sietvén.

[Balra Zoárd, a' nyugtalan, elmés nyalka Zoárd áll

népeivel]

Hozza hadát deli tündérként⁶ a' nyalka Zoárd is,

[Nyugtalan elmével, és könnyű testtel,]

Nyugtalan ez mind harcaiban, mind tettiben, egy re

[változtatja, majd úz]

¹ fergeteg. — ² Teste sovány. — ³ nagy. — ⁴ hordott hátán és messze világló. — ⁵ és könnyű sisakot. — ⁶ sebes árvízként.

változik, és majd űz, majd megszalad a' csata téren,
[Kártévő Ártalmas, mert gyakran azont, ki harczi nyomásán.]

A' hadat űzőnek kártévő, mert iszonyú gyors
megfordultában, 's a' győzöt porba teríti.

Gyermeke ez Kadosával ama' széparczu Hüleknek,
kit tündérektől gondolt származni hazája.

Most pedig a' habozó Tanaisnak partjain alszik.

Ott temeték őt el maradékai: kardja fejénél.

Lábainál nagy pajzsa hever, 's dárdái körülé.

Hasztalan! Ő azokat meg nem mozdítja kezével,

[s fényeiken nem örül szeme mély álomba merülve¹]

és nem örül szeme fényeiken. Pusztítva kerengnek
hamvain² a' viharok: nem hall ő³: alszik örökké.

De⁴ fiait szép hír hordozza dicséretes úton

Árpád' harczaiban. Kadosának kedve követni

[lőn, mivel ő⁵ legfőbb gyönyörét]

lőn; minthogy harczolni kívánt, lőn kedve Zoárdnak,

[mert látá,

Kadosa' példáján, 's mert nem volt nyugta, 's szerencsét
vélt idegen földön]

nyugtalan elme miatt, harczért, 's mert ritka szerencsét
várt idegen földön: neki ezt csoda álma mutatta.

[Most sátort üttet, s megyen Öccse után Árpádnak elejbe]

Most sátort üttet, 's megyen Árpádhoz Kadosával⁶

Kund nyargalt⁷ ezután csapatit térítve fiával,

a' haragos Csörsszel, mint két Kriváni fenyőszál

a' bérczek' tetején, akképen tetszenek ők ki.

termeteik fejjel magasabbak népeikénél.

Köntöseik barnák, paripáik színben egyenlők

gőgösen ugrálnak szörnyű terhöknek alatta.

[Pudra zörög nagy hátaikon]

Puzdra zörög nagy hátaikon, buzogány kezeikben,

és lobogó gerelyek kápánál⁸ lóra csatolva.

[Tizszer ezer volt ez]

¹ már vetekedve zuhognak. — ² a'. — ³ ő nem hall. — ⁴ A'.
— ⁵ mert. — ⁶ Kadosának utána. — ⁷ szállott. — ⁸ kengyelnél.

Negyven ezer volt ez¹ 's még négyet² Bojta vezérlett.³
Bojta ki harcznak⁴ örül, 's a' nélkül nem tud örülni.

Vígan alá szállítja hadát, valamintha csatára
volna menendő, kezd sajdítva örülni magában.
Sátorokat veret éjszokról, 's fejedelme felé megy.

Végre fehér⁵ paripán lassan léptetve előjött

[Und, Ütközetten öszült]

Őszbe borult Und is, hajdan katonája Ügeknek
['s Álmosnak]

's A' jeles Álmosnak, most kísérője fiának.

Tiszteletes képén méltóság, 's harczy komolyság
hoszszas üdők' tudományával vala szépen egyítve.

Rettenetes Tigris tarkállik vállain, izmos

[karjaiban villogva po

karjaiban rézfogta szekercze pörög,]

karjában⁶ rézfogta szekercze pörög, 's nagy pajza setéten
függ balról, hoz tíz⁷ ezeret sik térre vezetve.

[A' győző seregek' fejedelme, dicséretes Árpád]

Hogy⁸ hordozza vasát, most immár ötvened éve,

['s még jól bírja, 's

's még jól bírja magát,]

's még jól bírja, erét még ifju szikra feszíti.

Ezt hogy meg látá Árpád telepedni : szelíden

Monda : Vitéz öreg, a' te karod még rettenetes lesz

harczaimon. Vénység meg nem szaggatta erődet.

bajnoka ösömnek, most⁹ bajnoktársom, örömmel

látlak hősim közt.¹⁰ Jőj föl halmomra pihenni.

A' komoly Und kividámulván, így szóla viszontag :

[Fejedelem :

Oh nincs olyan erőm, millyen]

Fejedelem, még nem gyengék a' kardot emelni

e' karok. Ám olyan erőm nincs, mint vala hajdan.

de kedves még a' kardcsörgés agg füleimnek

¹ Bojta, husz hatvan. — ² kettőt, tízet. — ³ hoz(ott). —

⁴ hadnak. — ⁵ daczos. — ⁶ karjaiban. — ⁷ négy. — ⁸ Mint. —

⁹ 's. — ¹⁰ ezen halmon, harczaimon.

[de mégis
de füleimnek meg]
[és] még örömet nézek villongó kardokat, és bár
a' fene ütközetek megszegjék életemet¹ csak
vérem után földet hagyhassak gyermekeimnek
[földet hagyhassak, mellynek bő drága gyümölcse :
Gyermekimet, fiam' fiait táplálja szüntelen,]
kész vagyok, és nem rettegek a' csatatéri haláltól.
Igy szólván töstént sietett Árpádnak elejbe.

[Ekkép gyűltenek a' hősök
300 's] Ekkor már közelebb járult hű Kladni² szomorgó
társaival, 's³ a' tábornál szeme könnybe borúla.
O mi igen más ez⁴, mint félénk⁵ népe Zalánnak.
[Milly is]
o mi hasonlatlan lesz⁶ az ütközet, így szólt.
Még is, hogy helyesen véghez hajthassa parancsát,
Hűséggel neki bátorodott, 's biztatta barátit,
[és mene a' sátor]
's ment egyenest a' kis dombnak, hol párduczos Árpád
a' győző seregek' fejedelme vezérivel állott.
[Följutván nagy alázattal s]
Följutván, mély tiszteletét kimutatva imígy szólt
Fejedelem, ki vitézséggel⁷ mint hirre, nagyobb vagy,
kit feöldünk nagy része ural, kit tisztelek én is,
[szólhat e itt szabadon]
nincs e szabad szólás végkép megtiltva előtted ?
['s ment e, ha úgy szól a']
's a' követ, új hírrel hozzád küldetve Zalántól
ment e, ha fejedelmének híven mondja parancsát⁸
Sólj bizvást, felel a győző seregek fejedelme,
tőlem, 's hősimtől, követ, és hű szolgál, ne féljen ;
féljen az, a' ki kevély üzenettel sérteni bátor.
Erre magas hangon hűséges Kladni imígy szólt :

¹ életmet immár. — ² küldötte Zalánnak. — ³ iszonyodva te(kinte) ... látván a'. — ⁴ nép. — ⁵ nemzetem. — ⁶ csata. —
⁷ valóképen, valóságban. — ⁸ akkép szól, a' mint fejedelme kívánja ?

A' fejedelmi Zalán neked, Árpád küldi parancsát
 hogy takarodjál el földjéről még ma, 's ne merjed
 a' csendes Bodrog hullámit nyomni hadaddal ;
 mert önnépével,¹ görög és bolgári hadakkal
 rajtad üt, és leverend végkép, hogy nem marad, a' ki
 társai romlását hírül vigye Volga vizéhez.

Mint fene kölykös oroszánok² barlangja, dühödten
 [zúdúl a' tábor,]

zúg a' hős³ tábor, 's kelnek csillogva zörögve
 a' rohanó csapatok. Száz sas szem méri halálra
 Alpár embereit, szörnyet⁴ halnának ezerszer ;

[de de, hogy

de bátorságban vannak, 's]

de nincs bántások,⁵ 's hogy félelmök se lehessen

Árpád hadkötöző⁶ fejedelmi tekintete őrt áll.

Csend, iszonyú mély csend kezd mostan lenni közöttök⁷

's a' hadat intéző szép méltósággal imígy szól.

Tisztes öreg, menj el tüstént és mondd meg Uradnak :

[hogy,

A' fejedelmi Zalánt, Árpád nem kérdezi többé,

meddig járhasson birodalmán, hős Etelének,

A' hajdanta dicső Etelének hős unokája

Árpád

Óse kövér földét meddig]

A' fejedelmi Zalánt Árpád nem kérdezi többé,

merre mehet, 's menjen földet foglalni hadával ;

A' hajdanta dicső Etelének hős unokája,

merre utat nyithat kardjával, menni fog, és az

[ősi hazát, melly maradékainak]

ősi hazát, ha különben nem, megszerzi erővel⁸

Hogy pedig a' Görögöt, 's Bolgárt nem rettegi népem,

és hogy Volgánál vesztünknek híre ne lenne,⁹

bátran előállunk ; te azonban¹⁰ menj el¹¹ Uradhoz ;

¹ népemmel. — ² a' kis kölykös oroszánok. — ³ hős ta ?

— ⁴ szörnyen. — ⁵ sérelmök. — ⁶ hadszegő. — ⁷ körülök. —

⁸ kész víni erővel. — ⁹ legyen. — ¹⁰ pedig. — ¹¹ gyorsan.

mondd¹ meg² mint leltél bennünket Zagyva vizénél
 ['s még tán szólni fogsz, mikoron meglátod Uraddal
 áldott tériteken pusztító fegyvereinket
 's még tán szólni fogsz mikoron megzörrenék áldott
 tériteken]

's még tán szólni fogsz, mikoron meghallod eminnen³
 a' zúgó tábort, 's pusztító fegyvere' hangját.

[Megfélemlének

Megfélemlének im

Igy végzé.] Megfélemlé ezen Alpárnak régi⁴ követje
 és a' rémítő hírrel nagy búsan elindult :

Árpád, a' rohanó seregek fejedelmé azonban
 lóra kapat gyors férfiakat, hogy híjanak össze
 [bajnokokat, kik más]

hősöket a' megbirt földekről.* gyors nyilu⁵ Tarczalt
 A' zászlós Bulesút, 's Apját jó kedvű Bogátot
 'S hadzavaró kaczagányos Etét, ki erőre hatalmas
 a' hadban, lelkére nagyobb, szépségre legelső.

Borsot is, és Edömért meg kellett híniok és Tast
 'S rettenetes fiait [Barna Bogátot

's magzatját Bulesot, Haragos Böngért is Edömmel

A' nyilazó Tarczalt még kell vala híni

és Borssal, ki viselni szokta a' nemzeti Zászlót
 Hadzavaró kaczagányos Etét, ki erőre hatalmas
 a' hadban, lelkére⁶ nagyobb, szépségre legelső
 a' nyilazó Ta

kell vala híni nyilas Tarczalt, Tast a' fene képűt,⁷

's rettenetes fiait.] Tast, a' fene képűt

[és rettenetes fiait, kiknek neve : Zord, Leel, és Kund.]

's rettenetes fiait Szombort, 's a' kürtösen ékes
 úti Leelt, kit utaztában szült anyja, Meótis⁸

---

¹ 's ment. — ² el. — ³ Uraddal. — ⁴ gyász. — * Innen
 14 sor a költő betoldása (változatok) kisebb papírlapocskán. —
⁵ szép fegyverű bü. — ⁶ széps(égre) — ⁷ 's a' kürtivel —
⁸ 's kinek jó.

[szántából e]

habjainál, hol egy ősz tündér lágy hangu dalokkal

zengedező sípot nyújtott a' gyenge szülöttnek.

Hogy nőtt a' gyermek gondtalan jára virágos¹

[réti füvek' zöl]

völgyeken, és hegyeken, folyamok sásülte fejénél².

[Őr

A' hangos Böngért, Uszubut, 's nagy bárdú³ Botondot,

's atyját hős⁴ Kulpont, még kell vala híni Bogátot.

és a'

több fiatal deli hősökkel

és a' mind

Legfőképen Etét, a'

400 és több hírkereső ifjat, így mindennek előtte

hadzavaró kaczagányos Etét, ki erőre hatalmas,

bátorságra nagyobb,

bátorságra nagyobb,

bátorságra nagyobb,

a' hadban, lelkére nagyobb, szépségre legelső.

Nővén a' csecsemő

Serdült a csecsemő

A' csecsemő serdült, sypjával enyelge vidáman

Anyja ölen,

a' hüvös erdőkön, tarkálló réti füvekben,]

Sziklák öbleiben⁵ 's bájos⁶ sypjával enyelgve.

[s ének

's kellemes énekeket mondott any(járól)

's énekeket mondott anyjáról, a' tavi tündér

's] Anyját lágy dallal tisztelte, 's az ősz tavi tündért.

Éneket mondott a' késő napnak, az ékes

hajnal arany-hajszálainak,⁷ a' csillagi fénynek,

és a' felleg alól kijövő szép hold⁸ sugarának.

Későbbben megváltoztak játéakai: látván

¹ ligetben. — ² 's patakok' hulláma' fejénél. — ³ a' bárdos
— ⁴ vad. — ⁵ öbleivel — ⁶ lányos. — ⁷ hajnalok arcának, 's
a' es. — ⁸ holdi világnak.

[vivó]

versenyos apjánál, 's száguldó bátyja kezében

[a' fenyő (?) fegyvert,]

a' ragyogó fegyvert, fényét megkezdte kívánni.

['s kéré a' tün]

's már délczeg paripán vas kardot emelgete 's kopját¹

szórt, 's nyilakat, 's rézbuzogánynyal² készülgete harcra,

's kéré a' tündért, hogy változtassa keménynyé

[a' sípot

Megbúsult a' tavi tündér de meg adta szavára]

sipja' szelid hangját. Búsult, de nem állhata ellent,

[a' tündér]

a' tündér, 's hadi kürtté³ lett a' gyenge dalú síp.

[Most iszonyú harsogva zeneg vén,

Rettenetes]

Harsány most, és rettenetes hangjával, az égi

dörgésként zeng⁴ táborokon, 's vérharczi mezőkön

Szívet emel, majd szívet⁵ aláz a' bajnoki ajakról.

Második Ének.

[Bodrogek szigetén, egyedül⁶ áll a']

Bogrog köz szigetén hegy emelkedik a' hideg éjnek

honnja felé, egyedül, erdővel övezve derékon

zölden alól⁷; pusztán, 's szirteknek hagyva fölülről

Kis Tice a' Tisza habjaiból lesietve aláfol

balja felől; jobbán Bodrog fut csendes özönnel.

Őszsze kerülnek utóbb, keskeny szegletre⁸ 's zuhogva

[elhagyják a' szép hegyet,]

hagyják⁹ el gyönyörű táját a' délre mosolygó¹⁰

szép¹¹ hegynek: kiesebb ligeti, 's vízlepte határát.¹²

[Itt a' harcban előszültek sebeikre kevélyek]

Itten az ősz daliák, 's tehetetlen bajnokok, a' kik¹³

¹ kardo(t) kap, vad kardot emlegete; kopját. — ² buzo. nyokkal. — ³ harsány. — ⁴ zengő 's, végig hat. — ⁵ és szívet. — ⁶ hol. — ⁷ alúl. — ⁸ 's hullámot emelve. — ⁹ Elhagyják. — ¹⁰ Helmezi hegynek. — ¹¹ a' l. — ¹² vízülte vidékét. — ¹³ és meg.

[némelly őrcsapatok]

Álmos harczaiban gyengültek, csendesen élnek.

Itten Elem¹ Csákány, 's hadrontó Tűzima nyugszik.

[Egy kis hajláson]

Itt² a' hegyvégen látszik hajléka Hubának,

Egynek ama fejedelmi vitéz,³ 's böles Hét magyarokból
kik honnszerzésért indultak víni Nyugotra.

Ez, ki merész hajdan, Susadálnak rettegetője
büszke Kiovnál a Kúnoknak verte csoportit

és a' mély fenekű Ungnál leütötte Laborczot,
nyugton van most fegyveri⁴ között, 's majd⁵ nézi enyelgő
gyermekait, majd vissza sohajt a' boldog üdökre,

[mellyekben még birta kezét, most jobbjá könyökben
nem hajlik ; mert Ungvárból egy

Nézi szegen függő kardját, szép tegzét, 's a' teli puzdrát
a' sok somfa gerelyt, dárdát, és vasfejű buzgányt
széltében téres paizsát, de utána, könyökben
jobbja⁶ sebes nyiltól át lévén verve nem indul.

Csaba a' hősnak szemfénye,]

Kis Bodor, egy kedves gyermek hősünknek utolsó
[nyolczadik évü fia, birkózik néha]

gyermeké, most heted évében enyelegve lehuzza
néha az érczkardot⁷ 's atyjának döngeti pajzsát
majd fáradságos kézzel hurczolja temérdek
buzgányát, 's jó nénéit mosolyogva fenyíti,⁸

[Szóba ered fiatalb nénjével]

megy,⁹ meg vissza kereng, 's így szól nénjére tekintvén :
Gyenge Szömér ! te nagyobb vagy már, 's¹⁰ még nem birod
kardot, 's még ideget¹¹ sem tudsz pengetni madárra,¹² [a' szép
o mikor én olly¹³ nagyra nővök ! majd pengetek íjat,
[s karddal is elhajtom]

's tőletek a' gonosz embereket még karddal is úzom,
mert vannak gonosz emberek is, lásd, édes apánknek

¹ Előd. — ² Itten. — ³ bátor, böles. — ⁴ nagy. — ⁵ és.
— ⁶ Karja. — ⁷ nehéz, réz kardját. — ⁸ fenyítvén. — ⁹ jó. —
¹⁰ és. — ¹¹ íjjat. — ¹² kezeddél. — ¹³ nagy.

egy mérges bajnok jobbát meglőtte¹ nyilával.

[A' kedves csacsogót]

Igy szólott: csókkal² fogadá őt nénje, elaggott

[atyjának pedig arcza derült, 's könny csilloga rajta.]

atyja pedig kiderüle, 's vidám könny csilloga képén.

A' gyermek még szóla tovább.³ O néni, nekem volt

[volt egy szép kis tegzem, i

szép kis arany tegzem,]

egy szép kis tegzem. Aranyos volt íja, 's ideggel

olly szépen hangzott,⁴ mint a'⁵ ligetesti⁶ madárszó

volt nyilam is sebes⁷ és fénylő a' déli sugárként

[Mind oda adtam Kolmának,]

Kolmának vittem, vadakat hogy lőne; de Kolma

nem lőhet⁸ vadakat, pedig elmegy meszsze az erdőn.

[és szép

's a' nyi(l).]

Nem érhattünk⁹ oda, pedig hárman is mentünk.

⁵⁰⁰ A' tegzet mindig viszi,¹⁰ és meghozza magával,

a' nyilat is; de vadat nem hoz, 's még olly keveset szól.

Bajna¹¹ te, mért búsúlsz? szemeid mért vannak¹² elöntve.

Táncsak azért búsúlsz,¹³ hogy nem tudsz lőni nyilammal?

[Vagy, mikor a' ligeten jártál, tán völgyi füvekben

csuszva kigyó

csuszva gon(osz)

csuszó

lágyan,]

vagy tán A' ligeten jártodban csuszva megéré¹⁴

lábadat a' mérges kigyó? O Kolma, ne búsúlj,

[a' kigyót]

én a' kurta kigyót bottal kergetve levágom;¹⁵

[vagy]

¹ átlőtte. — ² kis. — ³ és ma. — ⁴ pengett. — ⁵ csalogány szava. — ⁶ árnyi. — ⁷ hozz(á). — ⁸ hozhat. — ⁹ értünk. — ¹⁰ meghozza 's a'. — ¹¹ Kolma. — ¹² nem azért e, hogy. — ¹³ Nem, El búsúlsz e azért. — ¹⁴ kurta kigyónak. — ¹⁵ megölöm majd bottal elérvén.

és ha kívánod, ez íjammal még sok vadat ejtek.

Add ide bár: hozok őz borjat, vagy gyenge nyulacskát
a' vadon erdőből, Hattyút a' vízi lapályról,¹
's tollaiból gyönyörű pártát szép² szőke hajadra.

[Boldog]

A' gyermek nyájas kedvében imígyen enyelge.

Andalodó szemeket vete rá deli Kolma, 's föleszmélt
gondjaiból, öccsét³ forró kebelére szorítván.⁴

[Ősz Huba e' közben fölkel,]

Aztán könnyű fehér fátyolt burkolva fejére

[mint a' zöld

Ijjat vett, és]

fölkelt, 's a' ligeten tegezét zörrentve⁵ megindult

[Hagyjatok o ti kemény hősök

Bajnokok

Atyja, szives gondos jó atyja leányi⁶ szerelmét

tudta 's nem ellenzé, hogy menjen néha magányba⁷]

O kik szokva kemény hadhoz, kik⁸ szokva hadaknak

[vagytok zengtéhez,]

harsány hangjához vagytok, nagy lelkű vezérek,⁹

[en hagyjatok]

hagyjatok egy kissé¹⁰ eltérnem harci mezőről,

['s míg ti táborban

's míg a' táborokon vad enyészet szendereg, és]

's míg nagy táborokon szendereg a' szörnyű halálnak

és veszedelmeknek szikrája vitézi kebelben,

hadd kössek gyengéd koszorút a' szép szerelemnek.

[Tán nem méltatlan]

Dalra talán nem méltatlan, ki ölébe simítja

a' fene harczokból tépetten vissza¹¹ jövő hőst

[megfáradt¹² hőst, s' még több tettekre hevíti.]

szűz méhébe fogad,¹³ 's honnjának bajnokokat szűl

¹ vízlepte mezőkről, vízülte mezőkről, vagy kolcsagot. —
² kötni. — ³ 's — ⁴ szoritá. — ⁵ pendítve. — ⁶ leánya. — ⁷ néha
magányosan a. — ⁸ és — ⁹ szívű vitézek. — ¹⁰ eltérnem. —
¹¹ szebb. — ¹² fáradt. — ¹³ szűz méhbe. —

nagy kín közt, 's még több kinnal leszakítja szivéről
[a' fölserdültet, ha]

a' serdült ifjat,¹ ha hazája kikéri veszélyét.²

O illy áldott hölgy méltó a' sorba kerülni,
hol nagy³ hősöknek diadalma 's halála dicsőül.

Ment a' szép hajú lány kebelében víve szerelmét,
mint viszi nyögve⁴ vadász' dárdáját⁵ a' sebes őzfi.

teljes fényében ragyogott még a' lefutó nap,
minden fűszálon gyönyör, élet lenge ; de Kolma

[nem látá ezeket ; mert nem látha]

mind csak Etét keresé földet, 's eget űzve szemével.

[haj de Etét sem az ég

's haj de Etét⁶ se égen, ég föld meg nem⁷

Haj de se föld, se az ég]

ég, 's föld szívének Ete nélkül nem vala kellő

[Meg

Durva tövis

O tövisek,]

Meg ne vakarjátok könnyű kis lábait átkos
tüskék, 's rút kórók ; ti hajoljatok, ifju virágok
's gyenge füvek deli Kolma' piros talpának alája.

[O 's Bodor

Bodr]

folyj lassan Bodrog főveny ágyad csendes ölében,

[fris szellő halkal⁸ fuss]

halkan suhanj el az erdőkön langy⁹ nyúgati szellő,

hogy teli lombjaikat zörrentvén¹⁰ föl ne zavarjad

a' deli lányt, mikor hőset óhajtja szívében,

és minden mást¹¹ meszsze felejt 's o tiszta sugár te,

melly csillogva leszállsz¹² az egeknek fénykebeléből,

a' hév nap tüzes arczáról, o el ne setétisd

[Kolma' szelíd képét,]

¹ a' fölserdültet, ifjat. — ² halálát. — ³ melly, melyben.
— ⁴ sírva. — ⁵ gerelyét. — ⁶ eget. — ⁷ látothatta (?). — ⁸ halk-
kal. — ⁹ gyors. — ¹⁰ hogy meg, lombjaikat megzörrentvén,
hogy. — ¹¹ más mindent. — ¹² lejtssz.

Kolma' szelíd testét, melly szebb a' reggeli hónál,
 [szebb a' hajnalnál, 's mint ennek csillaga olly szép]
 szebb a' Hattyúnál¹, 's mint hajnal' csillaga olly szép,
 Hagyd gyengén hajadon képét,² piros ajka' virágát,³
 melly, mint rózsza nyílik, s bájlólag hangzik⁴ ezüstként,
 hogy mikor őt a' hős meglátja, elandalodólag
 nézze kökény szemeit, 's gyönyörű két arcza' világát
 hogy minden bajait ennek láttára felejtse,

[és értte akár melly bajt]

's értte akármelly bajt ne remegjen venni magára,

[hogy szava énekké váljék szeretője' fülében,

's csókja pedig legyen édesb a' tejnél, 's hegyi méznél

Itt áll

Csendesen és lesimulva]

Csendesen, és folyvást megyen a' hab. Kolma közelget

[Tegze nyilával már]

Tegze hever már, és nyila ; 's könnyű leple az árnyon⁵

[a' fűben]

ő pedig áll delin, és pusztán, mint déli sugárfény,

's meglátván lebegő képét a' vizben imígy szól :

[Csendes özön te csak elhever]

Csendes özön, képem mellett csillogva⁶ kerengő,⁷

600 jőnek, meg mennek nyughatlan habjaid : oh bár

a' tizsa mélyéhez⁸ vinnék el⁹ képet : ottan

[látná meg]

látná a' ragyogó bajnok 's megörülne : továbbá

látná mint epedek, megkezdene szánni magában

's jőne serényebben, mint jó,¹⁰ de gonosz vagy özönvíz.¹¹

Képet egy helyben hagyod elbágyadva, remegve,

[elfutsz, 's

's kissel alább sűrű bokrot vetsz a' magas.égnek,

és rengő fűszált, 's rád hajló parti virágot.]

's kissel alább lengő¹² fűszált, és parti¹³ virágot

¹ kék égnél. — ² teli szép arczat. — ³ fehérét — ⁴ bájlón zeng, fényes. — ⁵ levetve. — ⁶ te csak. — ⁷ kerengve. — ⁸ habjához. — ⁹ bús. — ¹⁰ hozzám, hogy. — ¹¹ nekem. — ¹² rengő. — ¹³ tarka.

bokrokat, és fákat mutogatsz a' kékes egeknek.
De csak menj, majd elközelít a' hadzavaró hős,
szép gyönyörűségem, 's megfog nyugtatni ölében.
E' közben Bodrogra leszállt, 's még gömbölyü térde
látszék, a' habból,¹ melly azt fodorodva keríté
[teste fehére pedig]

's hajnalként futa szét a' pir deli teste' fehéren
Szálla tovább, 's már a' hullám teli czombjait éré,
['s melly gyengén vala földve,]
pajkosan ellebegett hajló ágyéka körül is,
's mosta sugár derekát. Ekkor meghajla fejével²
a' deli lány, 's szép kis tenyerét lemerítve³ szelíden
[a' siető

gyenge nyakát,
a' siető habokkal képét meghányta⁴ 's nyakát is]
a' siető habokat képére, 's nyakára locsolta⁵
[Türte pedig]

Haja pedig megbomla, 's szabad⁶ fürtökben omolt el
[Vállá haván, tejszin karján,
hóvállá
hószin]

tiszta fehér vállán, karján és a' kerek emlőn,
melly mint egy fakadó bimbó kipirúla középett.
[Ekkoron alkonyr(a)

Ekkoron alkonyodott már]
Alkonyodásra jutott már a' nap, 's tiszta határát
és a' nyugvó tájt bágyadt láng színbe borítván⁷
[általadá

's földeket, és vizeket
szárazat, és vizet általadott]
általadott földet, vizet a' hűvös esti homálynak.
Ekkor barna deres paripán, szép csillagi fénynél
[jött egy szép tündér, a' hajnal gyermeke, 's könnyű

---

¹ míg folyó, mint. — ² szelíden. — ³ megtöltve szelíden. — ⁴ mosogatta. — ⁵ emelte. — ⁶ dült, nyíló. — ⁷ borított.

felleget

szálltában levegőt, híg fellegeket hasogatva]

a' hajnal' deli gyermeke jött, egy délszaki tündér,

mint könnyű felleg szállván¹ a' híg levegőben

[Díszes arany haja pedig tündöklött, és szórva terült el²
nyuszt ka (cza) gánya körül, melly szinte kaczagánya körével
melly mint

lengi szelek' szárnyán maradozva utána huzódék

Csont

Jobbjában]

Tündöklött pedig ékes arany haja, 's a' kaczagánynyal³

lengi szelek' szárnyán maradozva utána huzódék

Jobbja felől aranyos hüvelyével villoga kardja

és vala gyöngyökkel ragyogó szép sipja kezében

természet' csoda hangjaival megtöltve : az ékes

száju madárával, csalogány, 's pintyőke⁴ szavával,

[a' rett]

elsiető dörgés' morajával, 's a' fene tigris

's kölykeiért sívó vad oroszlány durva zajával,

mellybe ha fútt, ijedelmes volt, vagy gyenge, 's varázsló

melly futtában elállítá⁵ a' gyorsan irámlót⁶

[bármily állatot, és

's a' nyugvót]

's állott mozdított, a' mint szándéka vezérlé,⁷

Mit tegyen a' deli lány? rémulve, pirulva kiszállván

[hullám]

Bodrog habjaiból, szedi könnyű lepleit, íját,

és⁸ szalad a' ligeten, 's futtában törli fejéről

a' vizet, és igazítja magán huzogatva ruháját.

Melle födetlen még, csak félig van szövevényben

szép emlői körül, azt is lebbenve kibontja

a' pajkos szellő, 's le le kapja, ha érheti, fátylát.

¹ szállott. — ² és gyenge ruháján — ³ kék zöld kacza-
gánya körével. — ⁴ és czinke, csíz, csizke. — ⁵ elállított. —

⁶ föld, szárazon élő, földön elállót. — ⁷ irányzá. — ⁸ meg.

Már elmenne, 's tömött erdőben rejtve maradna,
de zendül a síp; csábító hangja elállja

[Kolma]

teste egész erejét.¹ Áll most, 's bámulva tekint²
a' fiatal tündért. Az alá száll, 's gyenge szívárvány³
[ád a tájaknak,
hagyván]

festődik valamerre megyen, paripája nyomától.

[hintvén mindenüvé, a' tér levegői határon
kellemeket hagyván a' híg levegői határon⁴]

Egy kisedd csillag ragyogott vezetőleg előtte,
[ő pedig a' sípot megfúván⁵

ő pedig állva halandóknak földére]

melly, mikor ő vágódva halandók szép földére lelépett⁶
fényesen, és magasan tündökle fölötté az égen⁷

Már közel⁸ ért: szeme csillámló vala, képe mosolygó
fél víg, fél szomorú, mint a' hold éjjeli képe,
de piros és kellő, 's már nem bírhatva⁹ szerelmét
nyájasan átölelé az előtte szemérmesen állót
's rózsás szűz ajakán¹⁰ megesattant isteni ajka.

[Fel]

Szíve gyönyörködven az ölelt szép lányon, örömmel
és boldogsággal tele volt; de remegve kifejle¹¹

[a' deli lány és]

⁷⁰⁰ Karjaiból deli Kolma, 's futott. A' délszaki tündér

[megtartá, 's kedves édes hangon

gyengén megt

karja után nyulván]

gyengén vissza voná, 's édes bús¹² hangon imígy szólt.

[Kolma, kiért oda hagytam szép hajlékomat]

Kolma te futsz? o¹³ Kolma, kiért elhagytam az ékes

¹ tetemét. — ² nézi, bibori színnek. — ³ még, illatot és
diszt. — ⁴ valamerre megy, valamerre menék, szelet hajt. —
⁵ állapodik 's a'. — ⁶ földre lépett. — ⁷ égen. — ⁸ közelére.
— ⁹ bírhatta. — ¹⁰ szűz hevesült ajakam. — ¹¹ öléből. —
¹² panasz édes. — ¹³ ah.

hajlékot dél fényes egén, ki miatt keseredve
fölkeresém Kaukáz¹ üregében az agg szelek atyját,
hogy hol létedről hírt vennék, 's édes atyámat
a' gyönyörű Hajnalt tudakoztam napkeleten túl
[és ut]

o ki után annyit bujdosztam, Kolma, te futsz e?
[Mig tanais hullámainál]

Míg vad honnodban Volgán túl gyermeki kedvvel
szédelgél a' tarka mezőn, és én is atyámnál
tartóztatván, mint gyenge fiú szállottam elődbe,
[nem Karjaimat

Arcomtól nem iszonyodtál]

nem futtál, ha jövék, sőt mondtad gyakran enyelgve :
szép tündér fi mikor jössz ismét vissza mezőnkre,
oh ha megént eljössz, hozz nékem csillagot, és én
[mentem]

lassan elindulván² csendes nyugtában atyámnak
csillaga' fényéből egy szikrát vettem orozva³

Mig lejuték,⁴ megnappalodott, 's a' szikra kipattant,
[és én sirva jövék hozzád]

sirva jövék hozzád, tepedig deli Kolma, szelíden
[rám néztél, így szólva]

törléd könnyeimet, s' mondád sajnálva ne sirjak.
[De látván a']

De nemzöm látván a' szikrát szerte bolyogni,
[mérges]

elbúsula,⁵ 's boszús⁶ szemmel megtilta magától.

Most hát, mert haragos⁷ szántából délre szakadtam
elfeledél e, hogy így irtózól Kolma, ölemtől?

Kolma, kinek gyermek kora nem rémlett el egészen eszében⁸
emlékezett még a' multakról,⁹ 's monda : ki érttem
lly tova bujdosztál, szép tündér, halljad : azon kor
[mellyet imént mondasz¹⁰ vala, Volga vizén túl

---

¹ Kaukáz. — ² látva megindultam. — ³ örömmel. — ⁴ le-
jövék. — ⁵ elbúsult. — ⁶ haragos. — ⁷ nemzöm. — ⁸ már csak
rémle fejében, szívében. — ⁹ tündérről. — ¹⁰ mondasz, mondál.

hátramaradt a' vad honnban]
 mellyet imént mondál, játékunk, 's könnyü¹ siralmad
 hátra maradt a'(z) ösöm² honnjában Volga vizén túl.
 Most³ fölserdültem. Hidegek már énnekem, a' te
 Karjaid, és⁴ ölelésedet is megtíltja szerelmem.
 [Tudd mert tudd (e' titkot csak néked mondo'm)]
 Mert tudd, hadzavaró Ete hős van Kolma' szívében
 oly ékes nincs⁵ mint te, vadabb mint gyenge szerelmed
 de szép, jólelkű, 's a' harcban erőre hatalmas,
 a' ki Hazát szerezend⁶ e' boldog földön atyámnak,
 [kis testvérimnek, 's nekem,]
 és minekünk, 's hős karjával megnyomja serényen
 a' vesztünkre jövő dúlásnak⁷ enyészetes árját.
 A' fiatal tündér pedig ekkép szóla viszontag :
 [Ekkor míg]
 Így vesztél haragoddal, Atyám, így tetted örökké
 számkivetésseddel bússá fiad élete folytat⁸
 [O deli
 o soha bár szép csillagodat]
 Bár soha csillagodat ne ragadtam⁹ volna kezemmel,
 [bár soha e' kínos földet bús lábam meg ne tapodja.]
 o bár e' földet soha lábom meg ne tapodná.
 Vagy mért lett örök életem is? Haj mért nem enyész el¹⁰
 [földdel tengerrel végnélkül]
 földi halandóként, mint árnyék, 's lengedező szél?¹¹
 Mért tart, míg az egek, 's tündöklő csillagi tartnak,
 ha örömem nincs,¹² és szomorítanak csalfa reményim? !
 'S Kolma ! ki enyhíthetsz egyedül, nem szánsz e bajomban?
 Vagy hiszed azt, hogy mint hősöd,¹³ nem védhetem én is
 [nemzetedet? Tudd : a' felhők, 's dörgések is engem urálnak]
 nemzetedet? Tudd : villám,¹⁴ 's fellegek engem urálnak
 [én evvel beboríthatom

¹ gyenge. — ² vad. — ³ Itt. — ⁴ o tündér. — ⁵ nem. —
⁶ szerzend karjával. — ⁷ romlás. — ⁸ napját ! . . . ⁹ kerestem. —
¹⁰ Vagy Mért tart az egekkel. — ¹¹ füst. — ¹² nincsen. — ¹³ hő-
 sök. — ¹⁴ hátra'.

éji setétséggel beboríth(at)om én a' tiszta verőfényt]
 tiszta verőfényt is beboríthatok éji homálylyal,
 [és kényemre parancsolok a' légen
 és kényemre vihart záport
 's fergeteg, és zápor nekem enged a' le¹]
 és kényemre parancsolok a' híg tengeri gőznek²
 Vagy mit ohajtasz még? Jer, az ég' hajlékiba viszlek
 melyly kék³ szobrokon áll a' légnek déli határán
 [s földve van a' holddal,
 a' halovány hold]
 's a' teli fényre jutó holddal van földve tetőül
 benn pedig ékes ezüst rojttal puha szőnyegek, ágyak
 [s mint a' tajtékszó Tanais]
 vannak, 's bő teremim⁴ mint a' víz habja, fehérek.
 O szép Kolma, jer el. Karomon hordozlak odáig,
 ott pedig óhajtó szívemen⁵ fogsz csüggni napestig,
 's csendes lesz palotám, mint a' fagyos éjszaki tenger⁶
 [O jer]
 ép deli tagjaidat reggel harmatba fűrösztöm,
 [s gyenge ruházattal takarom]
 tiszta fehér köddel takarom, 's szép hajnali színnel⁷
 [s Majd ha lefoly]
 Díszes arany hajú gyermekeink, egymással enyelgő
 szép fiak, és lányok fognak mosolyogni körülünk,
 's zengeni fog palotánk örömeiktől, és szerelemtől.
 [O jer, hajlik az este immár, kezd barnulni homály⁸
 nincs sok üdő késnünk.

O jer szép]

800 Jer, piros ajkaidért kérlek, 's szép szőke⁹ hajadra.

Immár hajlik az est, 's szomorún barnulnak az ormok.
 [Vagy mind hasztalan! Ah egyedül megtérjek e' Kolma?]
 Vagy mind hasztalanul fáradtam? Nincs e kegyelmed?

¹ enged nekem a' levegőben. — ² ködnek, 's. — ³ fény.
 — ⁴ több teremek. — ⁵ én 's te, ölemen. — ⁶ a' liget, szí-
 vünk éjjeli lassú verése. — ⁷ fénynyel. — ⁸ barnulnak ormok.
 — ⁹ barna.

Én egyedül menjek? 's hova menjek Kolma, ha nem jössz?
 Így szólt esdeklő képét¹ a' lányra szegezvén
 és² állott epedő szemmel még várva szerelmet.
 A' deli lány pedig aggódott: sajnálta szívében
 a' szomorú tündért, 's egyszersmind menni kívána,
 A' barnuló tájt, 's környét ijedezve tekintvén³
 száz meg ezer rémet mutatott zavarodtan az árnyék
 és mint álmodozó haloványan látta Etét.
 menne, de két tűz⁴ szem kötözötte tartja helyében⁵
 késli⁶ siralmával, 's titkos tündéri varázsszal.
 Áll mint a' remegő gyermek nem tudva hová lesz.
 [Ekközben]

A' liget e' közben zendül. És Kolma nevéről⁷
 férfias, és gyerekes hangon szólítatik egyre
 [Kolma, zeneg hegyen és völgyön, százszorta kiáltva]
 Kolmát zeng hegy völgy, Kolmát a' pusztai térség.
 [Ekkor visszatekint a' lány,]

Viszsa tekint a' lány, 's a' tündér hirtelen elvész,
 [hirtelenebb a' lelki kívátnál, 's jó gondolatoknál]
 hirtelenebb a' szellőnél, és déli⁸ sugárnál.

[Kolma pedig megörült, 's kezdett]
 Ezt, hogy ez észrevevé, megörült 's gyorsan elindult,
 és látá legelőbb öccsét elejébe szökelní,⁹
 [melly mint játszadozó bárány, szökdösve feléje
 jött 's tele lévén már mondással nénje kezéhez
 fúrta magát,¹⁰] pihegő mellből édesdeden így szólt:
 Nénike hol voltál O milly rég járok utánad?
 egy szép bajnok jött 's az ohajtott látni, 's utánad
 jár az is, és keres itt neveden szólítva, de Kolma
 [mondhatnád e ki]
 tudhatnád e, ha nem szólnék, melly bajnok az, a' ki
 [hozzánk jött? Tuhutum fia e, vagy Kul
 Böngér fia e, vagy széki Szalóké]

¹ szólott epedő szemeit, szomorú. — ² még. — ³ tekinté.
 — ⁴ szép. — ⁵ 's lába meredten, 's jótehetetlen. — ⁶ tartja. —
⁷ eminnen. — ⁸ 's napfényi. — ⁹ a könnyen iramlót. — ¹⁰ szaporán.

Vagy Veleké, vagy az ősz Undé,
jött hozzánk? Böngérnek véréből, vagy a' vad
Tasnak véréből, fia Kulponnak vagy az ősz öreg Undnak.
Nem tudod úgy e? de várj meg mondom : termete szálas]
jött hozzánk? Böngérnek véréből e, vagy a' hős
Tasnak nemzetiből?¹ fia Kulponnak vagy az istenes Undnak?
Nem tudod úgy e? de várj megmondom : termete szálas,
képe fehér,² haja sárga, ruhája setétes

's bojtos oroslánból van vállán lágy kaczagánya
[Tiszta] Hódsüvegén kocsag' tollából szép lobogó reng³
pajzsa pedig kerek, és dombos : közepében aczélból
[verve kemény sasnak]

verve röptülő sas látszik, 's vad tigrisi kölykek⁴
[Kardja nagy]

Mindene nagy : vasa nagy, dárdája nagy, ő maga is nagy⁵
[Méne futós, mint nyúl ő gyors, hajlós
nagy lova is]

Méne futós, mint a' szarvas, nagy, mint az evet, gyors
Könnyen száll, és kél, deli minden mozdulatában
És rólad tudakozva, téged vár,⁶ küldöz utánad
[véled e már ki lehet Ete hős, fia istenes Undnak?]
Véled e már? Ete ez, bajnok fia istenes Undnak.

E' közben haza érkeztek. Későbbben utánok
meg tért gyenge Szömér, 's a' szép Ete hadzavaró hős,
Ősz Huba, a' bajnok pedig állt künn várva reájok.
Mostan együtt vannak, 's Ete így szól, Kolma reá néz :
Erdőn, és ligeten jártunk deli Kolma utánad
merre valál, hogy nem tudtunk nyomaidra találni⁷
O lány, én sietőn jöttem, 's kell mennem azonnal
hol maradtál te, szerelmemnek rövidíteni napját?
A' deli Kolma nehéz szívből így válaszol erre :
[O ne neheztelj
O bajnok ne neheztelj rám]

¹ véréből. — ² piros. — ³ van. — ⁴ tigrisre rohanva. —
⁵ és lova. — ⁶ keres. — ⁷ sem az, tudhattunk lelteni nyomodra.

Hős, te az én gyönyöröm, ne neheztelj, nem maradék én
[tudva szerelmednek renyhén rövidíteni napját.

Nem, hanem a' csendes Bodrognál késtem az estét
Várván, és onnan jövök]

tudva szerelmednek napját rövidíteni, hanem, lásd,¹
[Bodrognál kés]

Bodrognál késtem, 's onnan jövök édes örömré.

Kolma' szelíd szavain megörült 's így szól vala a hős :

O deli Kolma, ki lelkemnek² vagy örömré hozzája,
[tégedet,]

mért vannak szép emlődön megbontva ruháid?

A' lehajolt ág bonta e meg futtodbán az erdőn,

vagy hüvösen lebegő szellők a' puszta vidéken?

Nem szólott, hanem ártatlan vérszínre³ pirulván

[arcz(a), helyre tévé, öszszetevé leplét, 's a' hős képébe
tisztá szemérmében szemeit kebelére símula [epesztvén

A' bajnok pedig e' boldogságában imígy szólt:]

Kolma szedé leplét, 's a' hős arczára epesztve

tisztá szemérmében szemeit, kebelébe⁴ símula.

Illy teljes boldogságában hős Ete így szólt :

[A' mikor adta Hadúr Isten

O bizony

Engem ugyan boldoggá téssz deli Lányá Hubának.]

O mi igen jót tett, mikor engemet alkota, 's látnom⁵

adta⁶ hadúr Isten földét, 's magas égi világát.

és mikoron kezeimnek erőt, mellemnek erős szűt,

's lábomnak gyorságot adott, és harci szerencsét

De csak ugyan te tettesz boldoggá lányá Hubának,

mert te szelíden jössz, álmomhoz, 's képzeletemhez

mint a' hajnali fény, ha mezőn távol vagyok innen⁷

900 most pedig itt öletem melegítvén édes⁸ öleddel

gyorsítod szívem dobogását, 's megszorítod

örömemet, mint zápor eső a' csermelyek árját.

¹ csak. — ² szívemnek. — ³ vérszínbe. — ⁴ karjára. —
⁵ földre. — ⁶ hagyta. — ⁷ tova tőled iramlók. — ⁸ melegí-
ted kedves.

[Ekkoron a' hajlék már meg vala rakva]

Ekkoron a' hajlék közepén már álla rakottan

[hársfa serény]

gyenge gyümölcsökkel, téjjel, 's hegyi mézzel az asztal.

's egy sült őz borjú fele volt kiterítve szegetten

hoszszas ezüst tálon; mert dús vala, ősz Huba bajnok.

szőnyegetek hoza, bőven Aranyt, bővebben ezüstöt,

még mikoron kardját, 's kezeit jól bírta Kioból.

[és hoza fegyvert is, nagy rézsisakot]

és hoza fegyvert is, leütött Bengálnak ijesztő

fegyvereit: lobogós gerelyét,¹ 's nagy domboru pajzsát,

sastollas süvegét, melly mind függesztve soronként²

önnön fegyveri közt falain vérfoltosan állott.

Fenn pedig ékes edény közepén mécs villoga, 's lelket

ébresztő bor is elhozaték szép³ bükfa kupákban

's csínos aranyban,⁴ mint kikinek tetszése kívánta.

és díszes gyerekek sürgöttek szóra figyelve.⁵

Igyen laktanak űk.⁶ Ete hős pedig ége szívében,⁷

[a' közelítő harc]

és iszonyú gondot támasztott képzeletének

a' közelítő harc, 's deli Kolma szerelme, 's homályos

távolban gyötrő sejtéssel látta veszélyét.]

és iszonyú gond nyomta fejét, mint meszsze homályos

völgyeken a' hadakat, sejté közelíteni veszélyét

(Ármány ada gondot)

Néze pedig heven, és búsan, mint a' ki halálra

válik társaitól, és sorba tekinte⁸ szemével,

[melly keseredve m]

melly [Kol] mikoron Kolmára jutott, keseredten elállá

szép arczán, és kezde vitéz szikrája borulni.

De hamar észre vevé bajnok Huba, 's monda: Vitéz Und

Hős fia, tégedet a' szerelemnek ronte hatalma?

Ha bátran szerelemmel akarsz mulatozni, hadakra

gondolj, 's hozz békét harczzárta lakunkra, magunkra.

¹ nagy dárdáját. — ² szegekre. — ³ kerek. — ⁴ csész(ében).
— ⁵ tanultak. — ⁶ laktak ezek. — ⁷ mejében, fejében. — ⁸ fura.

[Ott a' gyáva szegen függnek most fegyverim :]
 O mért gyengült el jobbam, mért hajlani nem tud
 hogy kardot rántván tudnék meghalni csatában
 Büszke Laborecz szolgájának nyila megszegezé azt.
 Te fiatal vagy még, ép, 's bátorságos erővel,
 menj, és hozz örömet posztító¹ fegyvereimmal
 [nyugva szegen függnek]

ott függnek hajdan harczomnak fényei : válaszs.

Ezt hallván a' gyermek, megbúsult,² és szóla serényen :
 Oh de Atyám, ha te mind od'adod, mi marad nekem ; én hát
 a' hűvös erdőben heverészszek e bujva naponnan?³
 vagy csak ököllel, 's kurta parittyával bírkozzam e?⁴
 én fejuket könnyen beverem⁵ hajgálva kövekkel ;
 de ha közel jönnek, megmetszik torkomat, ott⁶ vesz
 ['s ott veszek]

testem, 's éh madarak⁷ hordják el pusztá mezőbe.

Andalodásából⁸ fölütődött Hős Ete, 's gondos
 elgyengülését szégyelvén,⁹ 's fényleni kezde¹⁰
 tűzszeme fegyvereit látván fenn fűgve Hubának
 titkos búját meg érzé, de kemény¹¹ vala lelke
 büszkébb a' bűnál, büszkébb a' gyáva panasznál
 néki erősödik, és így szól viszonzva Hubának.
 Harczban előszült Hős, ám légyen, mint te ohajtod
 Hogy kedvet¹² hozzak pusztító fegyvereiddel,
 Választok ; te pedig hősök szikrája ne búsulj,¹³
 megjövök én ismét kardjával bajnok Apádnak,¹⁴
 [győzhetlen, mint]
 rajta az ellenség' vérét, 's a' régi dicsőség
 [villámló koszoru
 csillámát hozom el]

szép sugarát hozom el, hogy tudj harczolni Atyádként.

Ekkor az ajtóban¹⁵ halovány szép¹⁶ csillagi fénynél

¹ rég nyugvó. — ² el. — ³ naponként. — ⁴ hajgálják-e ?
 — ⁵ szemüket mind, mind kiverem. — ⁶ ugye. — ⁷ azt hollók.
 — ⁸ Andalodásában. — ⁹ szégyenlve. — ¹⁰ könnybe merüle. —
¹¹ kevély. — ¹² meghozz. — ¹³ de pedig magad itt deli Kolma.
 — ¹⁴ Árpádnak. — ¹⁵ ajtónál. — ¹⁶ szép csendes.

megjelenék a' kis gyermek, dallója Hubának.

[Tiszta fehér vala köntöse, ibolyás koszorúcska fejében,¹

Lant vala jobbájában gallyal koszorúzva, 's virággal

[Tiszta fehér ruha színes]

Köntöse tiszta fehér kék övvel kötve derékon

és rózsás koszorúcska fején. Most pengeti² lantját

[Meszsze kinéz a'

's dallani a' multakról szép csillagi fénynél:

's dallani kezd

A' liget

szélnek eredt hajjal ke

éjbe meríti szemét 's kezd dallani hangos ajakkal :

's szélnek eresztve haját

's hangos ajakkal kezd]

's hangosan, és tisztán kezd dallani : melyre kizendül³

a' lenyugodt erdő,⁴ 's hegyek, öblök vissza felelnek :

O legyetek liget, és sik tér szavaimra vigyázók,⁵

's mig dalomat zengem, megszünjetez estí fuvalmak.

A' fiatalságnak szép napjai, a' gyönyörű kor

[hirtelen eltűnnek⁶]

hirtelen illan, mint felhők sebes árnya tavaszkor⁷

De az erőseknek⁸ nagy tettei a' siető kor

kellemivel nem romlanak⁹ el : szép¹⁰ déli sugárral

híntvén szüntelenül a' jó maradékra világot.

Csendesen ül Huba gyermeki között hegyhátí¹¹ lakában,

de rettentő¹² volt hajdan viadalja mezőkön,¹³

rettentő a' háborodott tengernek ölében,

o legyetek liget, és sik tér szavaimra vigyázók.

Hős Ete gyúladozott¹⁴ e' szókat hallva, 's figyelmes

lett nagy lelke az éneklő gyermekre, 's dalára.

Az pedig elkezdé ismét és dalla¹⁵ tovább is.

[Békén vagytok e o döntő magyarok? nem¹⁶ keltek e, alusztok

¹ kövel kirakotva 's aranynyal. — ² Megpengeti. — ³ kezd ott künn dallani : zendül. — ⁴ liget, és erdők. — ⁵ nyugodtak. — ⁶ elröppen. — ⁷ tekerődő, szakadott gyors fellegek árja, árnya. — ⁸ nagy. — ⁹ jutnak, fogy. — ¹⁰ mara. — ¹¹ csend-lepte. — ¹² hajdan. — ¹³ kardával gyors paripáján. — ¹⁴ gerjedezett. — ¹⁵ monda. — ¹⁶ mit.

1000 Békén vagytok e, ti döntő Magyarok]

Nyugton vagytok e, ti Döntő Magyarok? kezetekben
nem rezeg a' buzogány, tegez, és kard. Bús zivatar kél
a' tenger melléke felől, ti meg alva mezőkön,¹
sátorok' aljaiban heverésztek, haj kipirúl majd
a' hajnal, de sokan nem fogják látni világát,
[vagy ha ugyan látják, mikor
vagy kelnek, de nyíló szemük pusztítva találják
téreiket

vagy]

Keltek e már? ha későn keltek, bár² hunyjon el ismét
[bús szemetek, pusztítva leszen környéktek, az édes
Hölgyek,]

bús szemeket; mert földeteket pusztítva találja.

[A' tenger dühödő szélvészit hozva magában³
mint egy sziklai rém, jó Baltom' erős fia, Láhi]

A' tenger dühödő szélvészit hozva magával⁴
[mint fene rém, egy
mint komor éjjek jó, mint rém, Bed' erős fia Zámir]
mint egy sírbeli rém, jó Baltom' erős fia Zámir,
már késő éjben, de szerencsés széllel evezve⁵

.....
Kadosa így szólott dicsekedve; de rája sohajtván
Így felel elszánt nagylelkűn az⁶ Athenei bajnok:
Volnának, mint hős Eleink,⁷ bajtársim erősek
's őket rút puhaság ne tehetné gyáva vívókká,
nem szólhatsz vala így hanem elfáradva ledőlven⁸
vérbe borult fejedén rokonid testhalma heverne
Most gyengék hadaink, titeket teve a' sor erőssé
Még is igen bízol, mikor engem győzni reménylesz
Majd ha fejem nyakamon vérét özönlöni legördül,
Mondd hogy erősebb vagy, de míg e' kard villog elődbe
rettegj; mert eddig súlyos vala,⁹ 's éle halálos.

¹ 's ti alusztok az ernyo. — ² haj. — ³ magával. —
⁴ magában. — ⁵ özönnel. — ⁶ nagy lelkét illy szóval adá az. —
⁷ mind hajdan üdön. — ⁸ Így nem szólhatnál, hanem a
hideg ... ledőlne. — ⁹ volt.

[Így felel, a' sisakot,]

Így szólván veszi a' sisakot, 's jól nyomja fejébe

[Indúl a' Hósszel]

és indul komoran a' büszke tekintetű hőssel.

Az pedig őt, valamint szélvész a' tengeri gályát,

[El húzza 's merész ifjú

nagy árboczeit rengetvén úgy viszi 's égvén

tagjai

húzza, merész lánggal

merész ifjú nagy szíve csatára buzogván]

húzta magával erős ifjú nagy szíve tüzelvén¹

['s nyugtalanúl]

és mene nyugtalanúl iszonyú lépéssel előtte.

Látta Bazíl, hogy semmire sem mehet álnok erővel,

[Elszáná, hogy]

Nem csökkent; hanem a' hadakat biztatva vezetvén

hol szükség vala közbe csapot, és harczola bátran.

A' bontott sorokat népével helyre segíté

's merre ragyogva kitünt aranycs szép fegyvere, lelket

vett a' had, 's egyenesb viadalra nyomúla merészen

[Constantin várnak

A' Fővárasiak vannak mellette,² 's lobogva

jön. Játszik zászlójok hímes

szegdeli]

A' Fővárasiak mennek csillogva zörögve

Büszke személye körül, lobog a' nagy Váraszi zászló

's a' porszállta eget bátor lobogása hasítja.

Rémítő tündökléssel mikor így megyen e' had

Mindent elmozdít, 's egyesült hatalommal előnti

a' ritkább sorokat; de Bazíl nem nyugszik ezennel

még több ösztönt ad illy szóra fakadva közöttük:

[Ti kiket]

Constantínvárnak lakozói, ti büszke levanták

Tudjátok, hogy ezen rohanók csupa gyá(va) parasztok,

¹ hevülvén. — ² vele.

[ti pedig a'
 kik ha kimozdulnak,
 kik szilajon nővén okosan nem képesek úzni
 harcaikat, ti pedig nagy
 és a legragyogóbb várnak lakozói, ti, ellenök úgy mint ellenök
 latrok egy hős]

kikre ti legragyogóbb várnak lakozói vitézül,
 csapjaitok,¹ és ha egyéb csapatoknál fényre nagyobbak
 vagytok, azok legyetek hadbontó² tettel, erővel.

[Így szólván]

Így szólott, és mindenikét a' csalfa dicsőség
 lángja vivé, valamerre akart lázadni vezérök.

[Elfeledék a' harcz puh]

A' puhaéleti kénytet feledék, és koczká helyett a'
 rettentő hadi dárdákat zuhogással emelték.

[Így menvén]

Így maga Baziliosz sokakat leteríté ;]

Ekkor Baziliosz Viddinhez tére, ki helyben

Mint maga hagyta, boszús képpel még álla, sietve

Ehhez imígy járult, és monda vezéri szavával

[Viddin, minket]

Rettenetes Viddin még állasz e? látod az álnok

ellenség cseleinkre kevély, és nincs bekerülve³

Ránk pedig a' harczok' szomorú forgása veszélyt hoz

Erre boszús képpel felel a' nagy Haemoszi Viddin

Csalfa vezér szavaidra előbb én hajlani kezdtem ;

mert nagyon álnok vagy 's hitetők nagyon a' te beszédid ;

De ne reméld többé, hogy Viddint harczon igazgasd

Menni fog ő, 's valamerre⁴ megyen, dárdája vezérli

a' harczok rendét, 's iszonyú szava ad tüzes ösztönt

Nem pedig a' te szavad, melly csalfa ; de gyenge 's erőtlen

Erre szelíd hangon, noha bús vala, monda vezére

[Viddin erős]

Méltatlan vádolsz, te erősök' csillaga, engem.

¹ elírás *csapjaitok* helyett. — ² példával. — ³ 's vissza
 taszítván. — ⁴ egyenest.

1100 Mert soha híredet én nem akartam rontani. Haj de
 Nincs most erre üdő, nincs menteni semmi hatalmam.
 [Menj el azért no]
 Rám noha most haragos vagy még, csak menj el azért hát
 [és ha dicsőséges diadalmát nyerheti dárdát]
 's rettenetes karodat láttasd a' büszke latornak,
 Majd ha dicsőséges diadalmát nyerheti dárdád
 Megbékélsz tudom és örömet léssz társa hadamnak
 Erre boszús Viddin kirohant, és vitte halálos
 dárdáját magasan, mint a' gonosz éji setétből
 Megszabadult lélek, melly ott¹ csikorogva tűnődik²
 Istene' karjától lelökette; de végre ki zúdul
 [Fölveri a' ropogó sziklát, 's bele öltözik, és]
 Fölveszi a' ropogó sziklát, melly válla gyanánt van
 's a' mint szörnyűkép végig megy az ősi világon
 Hegy, völgy megrendül, 's az eget beborítja homálya
 Nap csillag beborúl 's reszketnek az ormok alatta
 Ugy mene Viddin erős népét bízattva: utána
 a' fene bajvívók földet rengetve rohantak
 [Most fejedelmi Zalán sem késik előbbre rohanni
 Bús lángú szem
 Kard villog jobbájában
 Villámlik Bús szeme gyenge suga]
 Hadvezető Árpád ellenben erős keze sulyát
 a' görögökre veté. Legelőbb is Heliodorral
 Szembe került; de az őt nem várta be félbe sietvén³
 mint [sza] köd fut nap előtt, vagy az út pora szélnek előle
 Úgy futa; őt mégis szaporán úton érte halála.
 Rája gerelyt vete, gyors rohanót a' szittya vezérő
 [Melly reszketve]
 melly végig rezegett a' nagy levegői középén
 's mint villám megüté, nyakszirten Heliodóroszt
 Nyomban előre bukott; rémült katonái emelték
 Karjaikon véres tetemét; da halálos ütessel

¹ mellyen az. — ² hevervén. — ³ szaladván.

ott termett a' szittyá vezér, 's szíven¹ érte Neándert
 És Nicefor' karját ragyogó vasa vállban elejté
 Ekkor Heliodor² leesett vértánya közökbe
 Ők is hűledező testtel tetemére borultak
 [és a' réz pánczél
 és háta szörnyen csörgött]
 Nagy vas fegyvereik szörnyűkép öszszecsörögván
 Termetes Alceszt is leteríté Párduczos Árpád
 [Háromrét paizsát lehasítván
 és legelőbb kitöré kardját órjasnyi kezéből
 Háromrét paizsát lehasítván]
 Rettentő³ vala ez nézésre. Fejében az álló
 vassisakon magasan rezgett lószőre, 's tetőtől
 talpig vasban volt, nem látszott semmi nyílása
 's mintha egész ember vasból lett volna teremtvé,
 úgy jött fénytelenül iszonyú feketében: előtte
 Mint hideg éjjeli domb,⁴ látszott nagy pajzsa, 's középett
 Szörnyű halálkoponyát⁵ mutatott csoda fényes ezüsből
 Ezt legelőbb mikoron látá, iszonyodva szökött meg
 a' hadi mén; de ülője, az Isten erőse, nagy Árpád⁶
 ráhajtottá serény⁷ karját magasabbra emelvén
 Rémületes⁸ némán közelíte azonban az izmos
 nagy⁹ görög, és morajos hangon megszólala büszkén:
 Halni sietsz e vezér, latroknak büszke vezére?
 Tégedet e¹⁰ karddal megemészt ma vitézi hatalmam;
 mert még nem született ember, kit pajzsom alatt a'
 Kénkői pokloknak ne vetettem volna tüzébe.
 Fuss el azért; ha az élet még szép, 's kedves előttd
 hogy ma siralma¹¹ ne légy, 's örökös csúfsága hadadnak.
 [Erre nemes lelkű Árpád illy válaszó volt:]
 Erre felel a' szittyá vívók fejedelmi vezére
 Esztelen illy szókkal ne remélj veszedelmet elűzni
 Rettents gyáva leányt, vagy erőtlen gyermeki bábót

---

¹ nyakon. — ² köztök. — ³ rettenetes. — ⁴ havas éjszaki.
 — ⁵ halálfej volt csontból. — ⁶ dicséretes Árpád. — ⁷ rá-
 hajta, 's iszonyú. — ⁸ némán. — ⁹ vad. — ¹⁰ én. — ¹¹ siralom.

de ki reád karddal siet a' hadi rendnek előtte,
vassal várd be, ne bő¹ szóval; mert csúf leszesz, és a'
durva halál kinevet mikoron szemeidre setétül.
Gyáva ha bátor vagy, minek a' sok vasgyűrű rajtad
Lomha tevére² való a' terh nem bajnoki testre.
Kard nekem a' pánczél, 's szabadon viszi homlokom' a' nyílt
a' könnyű süveget,³ 's mikor eljő vég napom, a' szép
[tágas eget, 's]
föld színét, 's ragyogó egeket még látom utolszor,
te pedig eltakarod fejedet vaslapba borítván
[hogy mellytől rettegsz]
's rettegsz nézni halált, mellyel fenyegetve riasztál,
mellyel ijesztgettél, szemközt félsz nézni halállal.
Igy szólott iszonyún; de amazt nagy félelem érte
Minden erő kiveszett karjából, 's reszkete gyáva
baljában dombos paizsán a' szörnyű halálfej.
[Ellensége pedig már nem lágy szó]
Árpád őt már nem szóval; hanem isteni kardja
fényes aczélával rettenté, 's a' kelevézt is
mellyel rajta ütött egyszerre kiverte kezéből.
Még amaz ellent állt; de hamar⁴ paizsára levillant⁵
Árpád kardja, 's legott ketté szaggatta⁶ középig,
hol sebes éle⁷ miatt lehasadt a' fényes ezüstfej,
és nagy csengéssel lábának elejbe legördült
Alcesz hátrafutott rémülten, 's fölfoga végső
oltalmúl egy kődarabot, melly földbe merülten⁸
[a' síkon hol]
áll, holott tetején sok századok' árnya borongott.
Ezt az erőszakkal kiveté fűnötte helyéből⁹
és Árpádra löké; de hibásan zúga el a' nagy
kő¹⁰ lova' bal szeménél, és érte Izárfi lovának¹¹
gyenge szügyét, 's az alatta ledőlt reszketve süvöltvén
Árpádot pedig a' hosszú harcz' mérge boszontván

¹ sok. — ² tevék. — ³ sisakot. — ⁴ paizsát. — ⁵ le-
csattant. — ⁶ hasogatta. — ⁷ éles elül. — ⁸ kormosan állott.
— ⁹ rég fűbenőtt köréből. — ¹⁰ szik(ia). — ¹¹ Lebőnek.

1200 ellene ment, 's iszonyú csapkodta halálrasietvén

[szikrát hánya
csattoga]

Alczes pánczélán, sisakos feje¹ rengeteg ormán
csattoga, 's szikrázott rettentő kardja, 's lefüggött²
[hullott szerte]

rongyosan Alczesről a' vasruha vállban elosztva :

Ő még a' hegyetört kelevézt forgatta hiába³
mellyet vissza kapott ; 's feleit könyörögve kiáltá
vas karját is elől tartván el el űzte halálát ;

de mentségre⁴ felé nem mertek jőni, azonban

ő is lankada⁵ már, 's bús vége közelge setéten,⁶

A' rohanó nagy szittya vezér rést lelve nyakánál
[mell markolatig bedőfé kardját tág torka'

a' ragyogó kardot

markol mell fölött]

markolatig ragyogó kardját torkába ütötte
Alczesnek töstént minden mozdulata⁷ megszűnt
omló szikla gyanánt leesett a' földre csörögve
's véres torkából kiröpült vad lelke boszúsan.

Hős Árpád pedig a' lóról hozzája leszállván

Fegyvereit leszedé, és adta Izárfi Lebőnek,

a' ki gyalog vala szinte 's közel kísérté⁸ vezérét

Aztán⁹ megnyitván sisakát, bámulva tekinté
rettenetes képét, mellyen már sárga halál ült,
['s vérrel nyilt szemeit]

's vérbe meredt szemeit, 's így szóla hadának előtte :¹⁰

Nem mind rettenetes, kit külseje, 's nagy szava hirdet,

Láttátok, mi magas vala ez, 's melly rémes alakja,

most alacsony porban hever itt, 's hadi napja leszállott

[Bátran Rajta tehát ki ki bátrabban vigye harcuba]

mert buta rémulésbe merült, 's nagy erője lecsökkent.

¹ és nagy lószőr. — ² ragyogva, 's lehullott. — ³ harczola
vas karját az. — ⁴ el végre. — ⁵ meglankadt. — ⁶ homályba
meríté. — ⁷ viadalma. — ⁸ 's köze(l), lovát elvesztve. — ⁹ Én.
— ¹⁰ vitézi körében.

Rajta tehát kiki bátrabban forgassa csapásit

[Ellensége]

Ellensége, ha bár eget éris büszke fejével

's lábával poklokra tapod, neki menni ne féljen

Vére vagyon, mellyet ragyogó kardjával előnthen

's esontból áll, mellyet súlyos buzogánya betörhet.

Bátorság teszi, nem csak erő, a' harczi hatalmat.

Igy szólott, 's tüzesedve reá zúgott az erős had

és mene rettentő képpel¹ pusztítani vágyván

Ekkoron a' szigetek lakozói csapatba² verődván

[Megszánták feleik' vesztét

megszánták szaladó feliken]

a' szaladó sorokat biztatva előre nyomultak,

's állt a' harc heven, és harsány³ zengéssel egyenlőn

[Krantor]

Kallimachoz, 's bátor hadi sorsosa Krantor, az álló

Szittya vezért látván gyalog Alcesz fegyveri mellett

[öszsz rája halálos ígérettel készül]

öszsze beszélve reá készültek menni halálos

alkuval, és így szólt legelőbb a' Crétai bajnok

Most ugyan a' legerősb daliát mi veszélybe kerítjük.

csak te vitéz bajtárs vellem ellene menni ne késsél.

Én⁴ legelől rohanok, te azonban félre vonulván

[Lőj Vesd ki halálos kopjádát,]

Vess kopját, 's ha talán sebet ejtesz rajta, merészen

rátörök én karddal, te is akkor utánam eredvén

[víj vele férfiasan, ha imígyen ketten elejtjük.⁵

fegyvereit ketten]

támad meg jobbról, 's ha vitézül ketten elejtjük,

így leszen ifju nevünk sok hősnek előtte dicsővé

's ketten fegyvereit tartós örömünkre megosztjuk

Ha pedig engemet ő⁶ leterítve⁷ megölné, ne csüggedj

jőj inkább, 's nemesebb lélekkel rajta boszúlj meg,

¹ fegyverrel. — ² csoportba. — ³ szörnyű. — ⁴ Majd. —
⁵ 's így majd ha el. — ⁶ ő téged engem. — ⁷ teve.

[én is, előbb]

én szint úgy, ha talán te ledőlnél holtan előttem,
rajta boszút állok, vagy utánad azéleti fényből
gyászba¹ megyek, 's melletted lerakom bús életem alakját
Így szólott, 's amaz elfogadá veszedelmes² ígértét
's bátran elindultak jó harczot víni remélvén
Balgatagok! ki erőt adhat gyengéknek is, és a'³
[Nagy tehetőt leszakítja]

sokkal erősebbet [vet] ronthatja le általok, a' nagy
égnek földnek urát védül⁴ elhíni felejték.

őket azért fogadásoknak bal része lenyomta
[és fiatalságok]

's elhervadt fiatalságok; de dicső vala mégis
tettök, az illy romlott nemzetben ritka, 's örökké
Méltó szép hírrel tündöklenni a' maradéknál.

Mentek. Elől Krantor, félrébb bajtársa, 's hajítá
kopját, el⁵ sem veté, hanem a' paizs alját
érintvén⁶ Árpádnak övét megütötte hegyével⁷

[Onnan]

Krantor azonban már közel ért, és Kallimachosz sem
Késve rohant, hogy bajtársát pártolja, de töstént⁸
[szemre vevék azalatt]

észre vevék.⁹ Leel ott termett, 's Krantorra rohanván
állban üté buzogányával, megkocczana szörnyen¹⁰
[s nyomva¹¹ hanyatt fordult, 's foga]

véres szájában minden foga, 's halva lefordult,
a' rohanó ifjú; Árpád pedig a' hadi kopját,
melly fáradtan jött, 's gyengülve¹² lemerült övébe,¹³
megragadá, és vissza veté gyors¹⁴ Kallimachoszra,
ment a' rettenetes nagy kopja halálos erővel,
de kikerülte urát, 's Perionnak balszeme fényén
[ráfeszítvén le

¹ a' szom(orú). — ² a' társán(ak). — ³ erőst. — ⁴ kihagyák.
— ⁵ nem. — ⁶ megfurván. — ⁷ reszketve megállott. — ⁸ együtt
ronthasson társa vasával. — ⁹ őket. — ¹⁰ hogy az egyben el-
ájult. — ¹¹ halva. — ¹² gyengén. — ¹³ ügyébe. — ¹⁴ deli.

dólt száll zúg]

érte 's fejét megfurta, legott a' bajnok elájult
's nyögve halódólag lebukott szép szürke lováról.

1300 Ezt látván gyors Kallimachosz megrettene,
's futott de Krantor árnyéka harcra hívá
[Kallimachosz látván]

Ezt látván gyors Callimachosz megrettene, 's már is
fordítá ménét, de setétlő gyászos alakban
szörnyen elejbe borult Crantornak¹ vérjeles árnya,
's vissza! nyögé, haj Callimachosz menj vissza boszulni.

Érző keble megindulván, noha féle, vitézül
elszáná erejét, 's Árpádra szökeltete vissza
a' hoszsú kelevézt tágas² mellére szegezvén.
Árpád sem nyugodott azalatt; a' szikla³ darabbal,
mellyet emelt Alcesz, főben sujtotta, holottan
a' sisakot betöré, és izzadt⁴ homloka csontját
[És leesett töstént]

Kallimachosz leborúlt, 's kelevéze kihulla kezéből
[Igy esett]

's lelke kidőlt velején lassú riadással enyész el
Igy az erős ifjúk egymásnak utána kivesztek
's mellyet együtt fogadának, együtt is elérte halálok.
Árpád lóra szökellt, 's rettentőn villoga kardja,
és leveré Címont, Peneosz melléki Lisandert
Népe, körül, mint a' nagy tenger, zugva csatározott
[Most a' gyenge]

Most Árpád mellett leverék a' gyenge Pyglótát,
a' ki midőn feje pusztá maradt 's nyaka melle födetlen
fegyverit elvetvén Árpádnak elejbe letérdelt
és siralom mosván ajakát illy szóra⁵ nyitotta.
Nagy lelkű, te ki mindennél százsorta dicsőbb⁶ vagy
[vagy, hozzád]

és hatalommal erősb, hozzád folyamodni merészlek

¹ árnyéka. — ² széles mel(l). — ³ hanem. — ⁴ hóml. —
⁵ szókra. — ⁶ vitézebb.

[Nem jöttem seregedre gonosz]

Nem harcolni jövék, és ártani nem tudok én még;
mert gyengék kezeim, s nincsen hadi lángja szívemnek
Tempe kies völgyén¹ szült engem az árva Melitta²
ott még szinte gyerek társimmal játszva találván³
harczba, hogy elveszszek, hurezoltak iríggy szülőknek
De te kegyesb légy, és könyörülj ifjúi napomnak
[majdha erősödnek]

majdha erősülök, hű kísértője vitézid
harczainak, fegyvert hordok szünetlen utánad
's megfizetek rövid életemért hűséges eszemmel.
Igy szólott a' gyenge fiú, siralommal előntvén
a' véres földet; de felelt a' párduczoz Árpád
Haj! nyomorult! inkább⁴ ne születnél volna vagy első
[Nappalodon
léted után]

léted után a' sír mélyébe letéve nyugodnál
Itt hol szörnyü halál villong a' fegyverek élén
[hol minden roml(ik)]
hol nincsen kegyelem, nyomorult itt kérsz e kegyelmet?
[Még is menj be tehát seregem meg bántani nem fog
De ne remélj,]

Hasztalanúl de te mégse remélj Árpádnak előtte
Menj be, ha élni akarsz seregem már bántani nem fog
Erre fölállt a' bús gyermek, 's jól hátra vonódván
a' rohanó hadak ércsora között rettegve megállott
Úti Lehel pedig eltelvén hadi lelke haraggal,
[Ment mint]

A' sziget ifjait, és kiket ellentállva találá,
mint lecsapott mennykő, buzogánynyal sujtva fogyasztá.
Általa nagy⁵ Peliasz, 's az olümpi Pylota ledőlnek
Elvész gazdag Araxesnek magzattja Leo, és
a'⁶ beszakadt mellből vérét feketedve okádja.

¹ mezején. — ² Olympi Pylóta. — ³ találtak. — ⁴ téged.
— ⁵ Hermes. — ⁶ össze.

[Nem sem nagy erő

Tégedet a' nagy erő, Lamiász nem mente, se téged
Viszsza futó]

A' nagy erő téged Lamiasz nem mente haláltól

Téged sem gyönyörű külsőd, fény lepte Nicator

[Mind Lehel]

Mind leütött titeket hadrontó karja Lehelnek.

A' kürtös bajnok szaladó Licionra rohanván

vállban üté, kinek is leszakadt nagy válla vasastól.

és maga hirtelenül jajgatva, csörögve lefordúl.

[Ennek pej ménét hímes nyereg ülte,]

Ennek alatta sebes pej¹ kancza szökik vala, szügyben

[s homlokban csillag jele és szilaj

homlokban csillag jellel, 's

csillaggal ragyogó, 's bíbor takaróval²]

csillagos, és bíbor takaróval büszke, holottan

hímes arany szálak széltében tűzve valának

[a' tavasz]

a' szép ifju tavasz képezvén, 's gyenge virágít

Ezt mikoron elfogta³ Lehel, meg látta Lebőt a'

súlyos fegyverrel bajosan gyalogolni,⁴ feléje

vágtata, 's általadá, hogy rajta csatázzon. Az a' szép

lóra legott föl is ült, 's a' fegyvert, 's gyenge Pylótát

[általadá Kárel]

a' seregek sora közt besietvén, Bátyja kezénél

hagyta, dicső agg Kárelnél, ki nyugódtan az első

harczy szekeren volt Istenhez az égbe sohajtván.

Ehhez járult most 's így szólt ifjabbik⁵ Izárfi :

Bátya ! te jól teszed azt hogy kérleled a' nagy Istent

áld az tégedet, és értted a' nemzetet áldja

[Még is most]

Csak most nézz⁶ ide, és siető szavaimra figyelmezz :

Itt e' gyenge fiút, 's e' fegyvert küldi, hogy örözd

¹ mén. — ² 's aranyos him. — ³ megfogta. — ⁴ alatt gyalog állani. — ⁵ Lebő. — ⁶ hallgas rá.

a' rohanó seregek fejedelme dicséretes Árpád
 [a' diadalmas Hős, seregünk fejedelmi vezére.]
 De mostan ne kívánd, hogy többet mondjak, erősen
 ver szivem a' had után: veszedelmek szelleme huzza.
 1400 Ezt mondván a' nagy fegyvert ott hagyta, 's Philótót
 Kárel öröm könnyel nézett öccsének utána,
 [szólna, de az könnyű fuvalomként nyargala vissza
 's a' harczok' közepébe merült]
 szólna; de szélvésznel¹ gyorsabban vissza futott az,
 's a' harczok közepébe merült. Ott meszsze világló
 fegyverrel sok üdőig ütött, és vagdosa bátran:
 Megsebzé Memnont, Nyakszirten vágta Philemont,
 és fogas Áreszszel egyszerre leverte: de végre
 őtet is a' hadi sor² díszetlen porba temette.
 [Jött egy erős bajnok]
 Oszszavidéki Timon jött, és megszurta derékon
 nagy kelevézével, melly béleit özs[z]e szakasztá.
 Erre ledőlt, 's vele szinte rogyott a' díszes ajándék,
 jó lova; mert bal³ czombja fölött nyíl érte⁴ keményen
 Így ezek⁵ itt egyszerre lefordulván a' földre zuhantak
 [Nagy zajjal sok büszke]
 Zajt üte rajta Timon, 's biztatta barátait egyben:
 Társaim, ezt látván ne remegjünk harczba rohanni
 gyenge⁶ halandók ők, mint mink, kik szinte, ha éles
 fegyvereink nyomják a' földet rágni lehullnak
 Így szólott, 's dicsekedve leszállt, hogy szedje vitézi
 fegyvereit, 's a' lótakarót megtartsa magának.
 Árpád ekkoron a' seregeknek előtte ragyogván
 nem sejté mi esett, 's a' rémült népeket űzte.
 [Nagy Bulcsú gyönyörű Zászlóját vitte magossan]
 Nagy Bulcsú mellette nyomult, 's a' nemzeti zászlót
 vitte magas karral; rémítő képe halotti
 színbe hozott mindent. Lehel is bal részen erősen

¹ a' szélnél. — ² Roszsz. — ³ jobb. — ⁴ járta. — ⁵ cze-
 ket. — ⁶ szinte.

harczolván a' még későket nyomta vasával,
 's mint a' mennykövező Isten, ment közben erősebb
 földi halandóknál a' győző Párduczos Árpád
 De mikoron szemlélte Lebőt, hogy büszke örömmel
 fosztják a' Görögök, 's bátrabban is állanak ellent
 fájdalom érte szívét, 's iszonyú harag üle szemében
 [Ott termett]

és oda villámlott oda csattant kardja legottan
 Szétveti a' csapatot, ló, ember hullik előtte,
 Már teteméhez jut vérmocskos Izárfi Lebőnek
 Megfélemlé Timon, sietett¹ paripára szökelni
 [de czombját elvágta]

de mikor immár kelt, czombját elvágta, 's lováról
 vissza löké Árpád, 's kedves bajtársa fejénél
 egy kissé szomorodva megállt, 's így szóla: vitézül
 Harczoltál gyors férfi; de mért, haj! mért nem eredtél
 harcrom után: ottan téged nem bántatha senki.²

Most³ ki lesz olly ügyes a' hadi végzést vinni, ki gyorsabb
 fegyvert adni nekem, vagy kész oda adni lovát is,
 mint te ki Ung mellett odadád lovam ottan elesvén.
 De forog a' hadi vész: az erőset jót, az okost is
 elviszi kegyetlenül; ti⁴ pedig⁵ most vissza vigyétek
 hogy ne örüljön az ellenség szép harci vasának.

Igy szólván meg előbbre rohant, 's rémulten omoltak
 a' görögök, rohanása előtt. De Bazíl ezt látva merészel
 ellene jött számos népnek⁶ közepette ragyogván,

's a' szaladók' seregét fölfogta hatalmas erővel.

Más részről ezalatt Viddin szörnyű hada rontott,
 ő maga rettenetes karral nyita szerte nagy ösvényt
 's a' csengő sorokat kiveré öldösve helyükből.

És legelőbb Und népe' javát rontotta: hatalmas
 Dombjait, a' ki nyilat, 's hadi kopját vetni legelső
 volt ezen osztályban. Most ő egyebekre csatázván

¹ készült. — ² semmi. — ³ fegyv. — ⁴ de. — ⁵ őt. —

⁶ seregével nép.

nyíllal ölé Jamvelt, 's rohanó magas¹ Illit elejté
 somnyelü kopjával leszegezvén² karja' hatalmát
 Őtet azonban erős Viddin dárdája leverte
 [Készült már tegezét fogván]
 szinte mikor gerelyét izmos markába³ szorítá ;
 [Későn vette
 Ágyékát az a']
 Ágyékát annak dárdája veszélyesen érte
 melyre⁴ hanyatt fordúlt fájdalmas végre sietvén
 's döngött a' bús föld zuhanó testének alatta.
 Viddin kegyetlenül tova ment,⁵ 's mentében elejté
 Csíszárt, és Elemet, 's oldalt megszúrta vitézlő
 Vámost,⁶ 's Zongornak koponyáját földig alázta,
 kik hamar a' vad enyészetnek karjába borulván
 szintelenül csörgő fegyverben elestek azonnal⁷
 Népe hasonlókép rontó vala, 's tompa morajjal
 [Zúga merész fejj]
 mint az ölő szélvész⁸ küzdötte⁹ a' magyar ellen
 Ő még Halmilakót¹⁰ kergette halálra fiastól
 a' ki midőn atyját látá lankadni sebében
 Rettenetes Viddin kelevézzel szúrta derékon ;
 De vas övét annak meg nem rontotta, 's kicsuszván¹¹
 [Kézzel agyon sujtván őt is nagy]
 csak csipejét sérté ; de sulyos dárdával elérvén¹²
 őt is agyon sujtá Viddin,¹³ 's levetette lováról
 ott a' hű gyermek nyugodott bús apja' fejénél
 's lelkével¹⁴ lelkét az üres levegőbe bocsátá
 Látta az ősz bajnok dúlt rendeit esni halomba ;
 [s Bátorodott szível ment a' veszedelmek elejbe
 Égre sohajtván, és Istent védelmi]
 's nem rémült veszedelmének elejébe rohanni.¹⁵
 Arra csavarta lovát, nagy fegyvere arra világolt

¹ Jamvelt. — ² jobb arczát. — ³ rá markát. — ⁴ 's hol. —
⁵ zúgott 's. — ⁶ Czom(bját). — ⁷ utána. — ⁸ had. — ⁹ nyargal,
 öl. — ¹⁰ hegy. — ¹¹ hatalmas. — ¹² hatalmas kézzel. — ¹³ nagy.
 — ¹⁴ lelkét. — ¹⁵ vetődni.

[Most ugyan őt az enyészet erős koczkája levetné
's Viddin előtt éltét végső bus napja találná ;
de hogy]
's Mentében kéré Istent, az egekbe tekintvén :
Isten, erősebb a' villámnál, a' ki alatt ég¹
föld megrendülnek, kegyes Istene a' Magyarinak
1500 Vidd az öreg' harcztát, mint hajdan vitted az ifjú
Karjait, a' diadal kétes mezejére vitézül,
és ha ma végső lesz lelkének² ez óra, te ójad
honnosait, 's nekik adj diadalt vérlepte fejénél.
Igy szólott, 's első kéréseit Isten elérté,
's ráintett ragyogó kardjával, melyre hatalmasb
lett az öreg, 's mene gyorsan elő keze,³ szíve buzogván,
kit hogy rettenetes Viddin megláta fehérlő
jó paripán tisztos komoly arczczal jőni, csatáit
szüntetvén elejébe került, 's így szózatot⁴ ejte
Bajnok öreg téged mi veszély hoz előmbe halandót
Véled e, hogy míg erős baltád közelíthet, öld nagy
dárdám vége⁵ henyél, 's fejedet nem dönti homályba
Sőt mondom, ha talán háromszoros életet élnél,
[még is előbb hogy sem tagomat
's mindenik életedben két emberi]
's élted mindenikén két ember szelleme⁶ volna,
mind elkergetném az üres levegőbe, 's előbb mint
hozzám érne vasad ronggyá szaggatva hevernél⁷
Igy szólott ; de amaz hallgatva közelgete szörnyen
és neki vitte szekerczét, mely mint egekben
megcsattant villám, fénylett, romlásra sietvén
Hátrább állt Viddin kétszer rásujta⁸ halálos
dárdával, 's kétszer leveré azt Isten, azonban
Ősz Und a' Bolgár sisakot megvágta keményen
és külső lapját lehasította,⁹ melyre boszúsan
hátrált a' Bolgár, 's iszonyúban emelte az élet

¹ ha. — ² lelkemnek. — ³ népét biztatva meg, mint. —

⁴ szólt. — ⁵ elé. — ⁶ érzel(me). — ⁷ érhetnél, porban fetrengene
tested. — ⁸ rávitte. — ⁹ elírás *lehasította* helyett.

vesztegő dárdát, melly mint magas éktelen árbocz
Zúgva leszállt¹ Undnak süvegére ; de onnan is a' nagy
Isten erős keze vissza veté 's a' földbe szegezte.

Und mikor a' nagy ütést hallá² lezuhanai, szívében
megrettent ; Viddin hogy látta erőtlen ütését
mégében megrázkodott, 's nem merte bevárni
hogy,³ kit előbb gúnyolt, másodszor vágja sisakját.

Káromkodva vevé dárdáját, és tova zúgott
bámuló katonái nyomát villogva követték.

Und pedig elpusztult sorait meg helyre javítá
's a' Bolgár népnek biztabban türe csapásit.

De Viddin Kadosának erős népére csapott most,
's ott hamar Omba fejét megtörte⁴ halálos ütéssel
Mellbe üté Villánt, hogy azonnal földre hanyatlott
Rajta⁵ nagyot zörrent megütődött pajzsa' vasával.
Ifjú Csombornak sem szánta meg élte virágát,

[Balra]

Ez legelőször most kezdett harcolni, 's miként a'
reggeli tiszta⁶ sugár tündöklött⁷ gyenge korában ;
's őt a' rettenetes Bolgárhoz vitte halála.

Szinte midőn leütötte Hibint, harmadszori súlylyal,
rá jöve nagy Viddin, 's megsujtá vak szeme táján
Akkor alá fordult, 's megszűnt bús harca kezének.
Még is erőt nyert⁸ és Viddinnek⁹ elejbe vetődött
's széles övét érvén megvágta hatalmas erővel

[Őt pedig észre vevé]

de vas szálain ott nem ment át biztos ütése,
őt pedig észre vevé 's a' sulyos dárda hegyével¹⁰
Viddin¹¹ megszúrá¹² gyengén lelt tompora' táján :
's monda kevély szüből illy gúnyos szókra fakadván.
Féreg hát téged¹³ kétszer kellett e megölnöm,
ám jőj bár tízszer, tízszer megrontom erődet
De tudom, a' te szemed nem fog már látni világot,

¹ hajolt. — ² látá. — ³ másodszor. — ⁴ ketté. — ⁵ ottan.
— ⁶ gyenge. — ⁷ ékes. — ⁸ nyervén, — ⁹ ismét. — ¹⁰ Viddin,
's úgy mozdul. — ¹¹ tompora. — ¹² megszúrá mély. — ¹³ neked.

's tévelygő madarak fognak¹ gyomrokba temetni.
szörnyen imígy szólott; de nemes tűz gyújtja vitézlő
Dalma' szívét, 's keserű szavait nem hallja nyugodtan.
[Mint az es(ő) szakad]
Mint lobogó² mennykő, vagy mint dühös étlen oroszlán
rázúg 's villongó karddal megcsapja sisakát.
Porba megy az; de utána lecseng Dalmának aczéla.
['s Most mint a' vad rém, melly]
's most látszott Viddin rettentő képe, miként az
égre borult rémé, melly villám 's fergeteg ülvén
gyászos alakja körül, képét egyszerre kitolja
[szikrázó]
's iszonyu szemmel letekint a' földi világba.
Igy látszott Viddin; de hamar fölkapta sisakját
a' nagy dárda hegyén, 's sietőleg³ nyomta fejébe;
Dalma pedig, mint a' körmetlen agyatlan oroszlán
megfuta⁴ kardnélkül hátráló⁵ társait intvén,
hogy fegyvert kapjon;⁶ de nyomán volt Viddin erősen
futtatván ménét, 's a' kik közelíteni mertek
Dalma felé, rettentőleg meg vissza riasztá,
's mintha egyébbel most nem volna csatája csak arra
zúga,⁷ csak azt üzé szóval dárdával ijeszté
Az pedig a' seregek közepett sík pusztá mezőben
jóval előbbre futott, 's csavarogva⁸ kerülté halálát.
[Ekköz Már ekkor Kadosával egy alsikon vala Dáresz
Már ekkor Schediosz Kadosával álla egyenlő
pusztá mezőn]
Már ekkor Kadosával elállt az Athenci bajnok
távol egy alsíkon, hol csínos zöld sudarával
[nőtt Szilfa
szilfasor, és
kelt magasan
szilfasor

¹ keselyű fog éhes. — ² az. — ³ rette(ne). — ⁴ elfuta. —
⁵ megrémült, majd elrémült. — ⁶ adjon. — ⁷ tört. — ⁸ küz(dve).

hárssal elegy]

a' remegő levelű hárs közt szép szífla virított

[s színe vegyültével játék

's állott]

's változatos fejökön játékosan álla meg a' nap :

mindenikét fegyverviselője követte lovával

ott a' két nagy erő közel ért¹ egymáshoz azonkép,

1600 mint az élő villám, mely meszsze borongva ködében

végre nagyot lobban,² 's végig megy égi világon,

hol rohanása előtt fut az éj, 's felhői setéte

[s fergeteg, és moraj

és mikor eldörrent, némúl a' fergeteg, és zaj]

és mikor ő dörög ott, a' szélvész hangja lenémúl

Úgy készültek ezek szörnyű rohanásra, de bajnok³

[Kadosa]

társához rohanó Kadosának ime' szava hangzott :

Már ha vitéz elszánással vég bajra kijöttél

Hadd halljam⁴ nevedet, görög, és nemed ágait avval,

hogy, ha levághatlak⁵ tudjam megmondani, mit tett

fegyverem, és mi jeles⁶ lehet énnekem a' te halálad

Vagy ha talán engem kezeiddel alázna meg Isten

meg mondom ki vagyok, hogy tudd, mi dicső lesz utánam

a' ki megöl, noha nem hiszem azt míg porba nem esnek

karjaim, és szemeim láthatnak tiszta verőfényt.

[Igy szólott, de]

Ezt mondá, de amaz szomorún így válaszol erre :

Nem bölcsen teszed azt, hogy míg forr harcza hadunknak,

[Kesereg Kéntelen]

szóval vesztesz üdőt ; de ha tudni elannyira lángolsz

Halld nevemet, 's röviden nemzetségemnek utolját,

[Engem Athene nevelt, de]

Fő nemből vagyok én, nagy Atyámat bíbor ölelte

mint mondják ; de homály van ezen 's nem is űzöm az elmúlt

¹ diadalra törő állt. — ² csattan. — ³ előbb. — ⁴ hagyj tudnom. — ⁵ ledönt(hetlek). — ⁶ dicső.

dolgoknak nyomait, se azok hírére nem aggok.

Engem Athene nevelt, ott láttam az ősi dicsőség¹

[ősi nevem volt]

romjait és Marathon' mezején hadi szikra fogott el.

Ottan Atyám, mikor izmosodám² mind sorra mutatta

a' dőlt sírköveket, 's több lángot gyujta szivemben

gyors³ kopját ada, és kardot, hogy víni tanuljak

és⁴ maga fárasztott, 's ha henyén mozdúla kezemben

a' fegyver, nyomban mutatá emlékeit elhunyt

ősinknek, kiket a' diadal nagy hírre vezérlett.

Hej Magyar! a' ki előbb büszkén Maratonra lenézett

a' nagy Athénei nép, nem volt szívére hasonló

ehhez, melly ma vitéz⁵ hadatoknak előtte veszendő

Tízezer ott száz ezredeket meghajta vasával⁶

's szárazon és vizen űzte dicsőn a' Perzsa hatalmat.

Most Marathon mezején⁷ a' gyávák nemzete tévelyg

's régi dicsőségét nem bírja Athéne ledőlven,⁸

a' falak, és a' benne lakók erkölce bomolván.

De te ne hidd, hogy azért engem rémítve szalaszthatsz,

vagy hogy vissza ragad valamely kény, 's honni szerencse.

Nincs rokonom, 's egyedül, végső nyavalyában, atyám él,

ezt is azolta tudom letevék sirjába nyugonni.

[A' ki egyéb kedves vala, barna leánya]

Lánya Lysandernek, kit hölgyül gyenge korában

vettem, az ártatlan⁹ Theodosia meghala első

szültével, 's örömét elzárta szivemnek örökre

[Nincs gyöny

Nincs tán a' ki]

Most ki sirathasson, nincs többé¹⁰ senki, se tőled

nem retteg Schediosz, ha ezer villámmal omolsz is.

[Erre felel¹¹ a' hős ifjú, így szólá viszontag:]

Dárdával rohanó nagy Kadosa erre imígy szólt

[Melly boldogtal(an)]

¹ 's onnan lett mindenem : ottan. — ² izmosodék karom.
— ³ ez. — ⁴ ott. — ⁵ rohanó. — ⁶ vitézül. — ⁷ síkján. — ⁸ bomol-
ván. — ⁹ az ékes. — ¹⁰ otthon. — ¹¹ legott.

O bajnok boldogtalanúl maradál te az élet
napjaiban, 's¹ gonoszúl pusztán hagyta csalfa szerencséd
hogy ne legyen, ki örülhessen, ha hazádba jutandasz
vagy ki haláloed után teremidben sírva fakadjon
Engem erős Isten kegyesen letekintve megáldott²
[De halld most nememet. Kadosának]

De halld most nemem' ágazatit, 's ösmerj meg egészen.
Hajdan Etel mellett könnyű elméje' tanácsán
Széplakon élt egyedül gyönyörű Nemibonta sokáig
Ott közel a' zúgó liget³ alján férfi ruhában
gyakran egész napokon vadat űze gyakorta csatákba
ment ragyogó szép fegyverben, 's fenn csilloga kardja
mint az ölü villám, 's bús harcza veszélyeit űzte⁴
[Igy tölté]

[Igy] A' deli kedves Öröm egy természetes égbeli tündér
őt minden nyomain követé látatlan alakban
's titkon emelt sóhajtással sugdosta szerelmét.
Nem hajlott a' szűz ; de szívét elfogta tünődés
's látni kívánta hívét. Az előjött nyájas⁵ alakban
's gyermeki szépséggel⁶ mosolyogva közelgete hozzá ;
[De Nemibonta futott a' férfi⁷ tekintete lelkét]
De Nemibonta futott a' férfias⁸ arczot utálván
Vette nyilát, 's az ijedt vadakat kergette napestig.
Már keleten föltűnt a' hüs⁹ esthajnali csillag,
de hamar a' tündér rá hozta az éjnek alakját
és beborult a' táj, 's a' szűz¹⁰ megtévede rajta.
[Már tova]

Igy mikoron tova bujdosnék megláta ragyogni
egy siető lánykát, ki fejével¹¹ gyenge sugárú
csillagot ingatván szabadon mene a' bajos uton
Ehhez az elfáradt gyönyörű Nemibonta imígy szólt
Ég szüze, a' ki dicső fejedon szép csillagot ingatsz,

---

¹ ha. — ² ha jobban kedvelne. — ³ Hajnal berek. — ⁴ 's
hadakat fordíta. — ⁵ kedves. — ⁶ ifjú gyermeki szépségben. —
⁷ a' gyerm(ek). — ⁸ gyermekes. — ⁹ keleten a' kies szép. —
¹⁰ lány. — ¹¹ kezében.

[Szánj meg : az éj]

Vígy haza, 's a' mit kérsz szándékom tartja megadni
Erre Öröm, most gyenge leány, mosolyogva imígy szólt
[A' Hold lánya vagyok, 's füveket szedek itten atyámnak
's éji sugárt köt

's vissza megyek tüstént föltenni az éj koszorúját]
A' Hold lánya vagyok, 's Mahamának mondanak engem.
Most ide szállottam jegyesemnek szedni virágot
's Megtérek tüstént föltenni az éj koszorúját ;

1700 De ha mit én kérek, szándékom tartja megadni
Jer haza viszlek 's megkoszorúzlak¹ ez éji virággal
Igy szólott, 's csalfán rá tette az éj koszorúját
Széplakon a' szűznek már égett keble, 's szerelmet
[esdekelő]

sajdító szívvvel leborúlt,² és monda rebegve
Ég szüze oh könnyörülj. vedd, vedd el az éj koszorúját
[Akkor Öröm kegyesen megváltoztatta alakját
's monda : leány téged fogadásod adott ide]

De amaz ellenzé, 's meg vissza cserélte³ alakját
's mit tündér ifjú, szerelemmel hajla ölébe
[Ettől szülte szelíd Elmét, szép⁴ arczu Hülekkel]
Ettől szülte szelíd Elmét, piros ajku leánykát
és bajnok⁵ Hüleket, 's meghalt szép ifju korában
Elme szüle Álmost hadat úzó bátor Ügeknek,
Álmóstól eredett a' győző párduczós Árpád
[a' ki elől villo(g)]

a' ki elől csattog⁶ 's Alpárt rettentí hadával⁷
Más részről engem nemzett Hülek Esztora nőtől
Engem, kit hínak Kadosának, 's nyalka Zoárdot
's Mink mint fergetegek járunk a' puszta mezőben.
[az szalad és kerget, magam úzők szüntelen, és még
a' ki]

's meszsze seregbontó kezeinkben villog ölö vas.

¹ kísér . . . most. — ² bolygott. — ³ megváltoztatta. —
⁴ egy. — ⁵ és Hős. — ⁶ hadat vezet és. — ⁷ vasával.

Van pedig egy Hölgyem, deli, tiszta tekintetű Jolta
 [a' ki és vadakat nyi]
 's anyja körül¹ játszó kis gyermekeim, ékes Alembek
 kik csepel árnyai közt a' zúgó nagy Duna partján
 Várnak emelt karral, 's szomorú² dalt zengnek utánam.
 [De a']

De fut³ üdönk, szóval többé nem tartalak, indulj
 Rettentő vasadat mérd össze vitézi vasammal,
 [A' hadak Istene lát,]

Lát, 's igazán vet⁴ sort a' nagy hadak Istene: víjunk
 Így szólván neki vitte vasát, mint délszaki villám,⁵
 [jött amaz is, 's csattogva búsan]
 jött hatalommal⁶ az is, 's fenn villoga, csattoga kardja⁷

De csak alig győzé Kadosának elütni csapását,
 [mert sebesebben járt ifjúi kezében aczéla.]

Kadosa öldöklő kezeit most össze csatolván
 rettentőn lecsap arcza felé; de serényen elugrik
 Hős Schediosz, 's ellent tartván kikerüli halálát
 a'⁸ mint hátra szökik megakad bal⁹ lába, 's lebotlik
 [még is hirtelenül]

még is hirtelenül dőlt testét talpra segíti
 ['s áll iszonyú képpel]

's bántott érdeiként iszonyítóbb arczczal előáll
 Kettőztetve hevét és kettőztetve csapását.

Nem tűrhette tovább e' harczot nézni lovásza
 a' nyilazó Phaëton, 's a' szívos hangos idegről
 [gyors könnyű nyilat vete, hogy Kadosát leterítse, 's urának]
 gyors nyilat indított Kadosát leteríteni remélván
 [véretlen]

szép diadalt]

és rövidíteni ütközetét viadalmas urának

Elreppent a' nyila, de hibás vala vétkes¹⁰ iránya
 [Épen emelt karral Schediosz]

¹ ölen. — ² váró. — ³ foly. — ⁴ sort cseré(l). —
⁵ felhő. — ⁶ amaz is. — ⁷ 's rontó fény csilloga kardján. —
⁸ de. — ⁹ jobb. — ¹⁰ mente.

Épen emelte kezét Schediosz, hogy hóna kinyilván
a' veszsző berohant, 's mell¹ csontját érte hegyével.
Ott töstént lehajolt hős karja: homályba borultak²
arczai, 's melle szorúlt: a' vér pedig omla sebéből
[s' oldalabb]
's bőven alá folya nagy testén, 's szép fegyvere' színén
A' boldogtalanúl nyilazó maga gyilkos aczéllal
[dult maga ellen 's ott]
dúla saját keblén, 's leborúla Urának előtte.
Már ekkor Schedioszt az erő elhagyta: lerogygiant
[lábáról, 's szörnyet csendült]
lábáról, 's nagyokat csörrent vas fegyvere testén.
Kádosa, vissza ijedt,³ 's mint bálvány álla helyében
megszüntette dühét, és megszüntette csatáját.
Látván a' görögöt méltatlan harczczal elesni
[sirva sirna]
és fájdalmai közt fetrengeni vére tavában
[hozzá ment,]
könnyre fakadt, 's hidegült jobbát megfogva⁴ imígy szólt:
Igy⁵ kellett neked, o méltó jobb harczra kiveszned?⁶
Veszsz ha gonosz napodat ravaszúl így hozta szerencséd,
[de mikor énekeink zendülnek]
de ha nyugal munkban megzendül a' hadi munka
jer dalainkba te is, 's vedd hírért érdemeidnek
mert lelked nagy erővel birt, 's vasad⁷ a' hadi vészben
villámként ragyogott, és űzte halálos üdődöt
Most pedig a' hitlen katonának veszszeje ölt meg,
's bajviselő fejedet gonoszúl a' földig alázta.
Így szólott; de amaz meg nem hallhatta utolsó
szép szavait, 's szomorú lelkét az egekbe bocsátá
[Még ekkor rettentőleg⁸ kergette vitézlő
Dalmát nagy Viddin, 's mellette zavartan omoltak
a' magyarok rohanó Kadosát kívánva kezökbe.

¹ mélyen. — ² setétbe bor(ult). — ³ bám(ult). — ⁴ kezeit neki nyujtva. — ⁵ Hej. — ⁶ méltatlan elesned. — ⁷ karod. — ⁸ Dalmát.

Lóra szökött a' Hős 's mene
 Kadosa lóra szökött, 's dárdáját vette kezébe.
 's a' mint fergeteges rohanással visz]
 's a' mint rettenetes képpel megy vissza serényen
 Látja zavart seregét gyengébb csapatokra bomolni¹
 látja futó Dalmát, dühödött² Viddinnek előtte,
 [Lelke nagyobb
 's lelke biztosabb lesz]
 Ekkoron a' kinyugodt paripát meghajtja vasával
 's megy, mint fergetegek szárnyán a' gyilkos Erőszak
 1800 melly tör, emel,³ vagy aláz,⁴ 's mindent fölforgat az úton
 Úgy megyen, és az öló seregek közepébe csapódik
 ott az erős Lirmek csikorogva visz ellene dárdát,
 de rohanó⁵ Kadosát ki nem állja : lehullik előtte
 's homloka megtörvén velejét vérével elönti.
 Így ki[k] elejbe rohant elakarván útjait állni,
 Mind leborúl, 's keserűn a' földet rágva halódik
 Kermili, és Budovány, 's Budoványnak gyermeke, Rollek,
 Viddin is a' szörnyű romlást⁶ közeledni gyanítván
 Dalmát hagyja 's kinyult dárdával⁷ elejbe vetődik
 's Most valamint⁸ forró Lybiának puszta határin
 [öl] Őszsze megy életölő⁹ agyarakkal két fene állat,
 Őszsze csap a' két hős egymást pusztítani égvén
 Kadosa meszsze vetett karral mellére irányoz,
 's el sem véti, földött mellén megzörren az éles
 dárda : paizst tör, 's nagy pánczélát bontja hegyével
 Ellensége pedig szintakkor eléri hatalmas
 dárdával Kadosát.¹⁰ Bemegy a' vas Kadosa jobbján¹¹
 megszegi köntöseit, 's megtördeli oldala csontját
 De Viddin, mikor a' nagy ütés mellére leszállott
 nem tarthatta magát, leesett csörrenve lováról
 Kadosa űlt ; de sebét szörnyen fájalta, 's lelankadt
 karjával dárdája legott¹² a' földre lehajlott

¹ népét Viddinnek előtte. — ² 's az. — ³ elejt. — ⁴ megaláz.
 — ⁵ fogait. — ⁶ zajgást. — ⁷ vitéz Kadosának. — ⁸ mint vért.
 — ⁹ öldöklő körm(e). — ¹⁰ czombját. — ¹¹ czombján. — ¹² hajolt.

[Viddin erős]

Viddin megdőbönt, nagy pajzsa lehulla kezéből
's a' vas megromlott mellén ; de nem érte seb, és a'
földre borulta után¹ erejét nem vesztve fölállott

[Melle' szorúlását hamar eltüntetve felejté

's új harcztot forralt Kadosát]

Melle' szorúlását hamar ébredt lelke felejté

's vissza rohant vérző Kadosát megvíni halálra.

De hamar ott termett Álmos, buzogányos Iparral,

és új fegyverben² bajvívó Dalma, kik ötet

hármassal leverék viadalmas Urokról.

Ott ismét szörnyű harc támadt köztök, az álló

Bolgárok 's rohanó Magyarok egymásra dühödvén

De Kadosát védő katonái takarva kivitték

Dalma pedig nagy bőr paizsát mellére borítván

a' seregek³ közt vitt 's öldöklő kardja' vasával

Szörnyű Viddinnek megtartóztatta haragját

Viszsa csapott gyakran, 's mint könnyű sólyom azonnal
elvesze Viddin elől fiatalkori jó lova' hátán.

's óva csatázott már a' nagy Bolgár is, erősen

meg lévén szaggattatva, 's földő nagy pajzsa hibázván,

E' közben fejedelmi Zalánt, lángfűrtű Preheszka

ily keserű szókkal feddőleg harcra tüzelte

[Fejedelem, mi talán csak jövőnk]

Fejedelem, minket te talán csak nézni hozál ki

's fegyvereink fényét mutogatni,⁴ holottan az ádáz

harc már régen zeng, 's ezereknek hozza halálát.

Jer, vagy ugyan többé nem várok semmi vezérre

[Elviszem a' vasat]

's elrohanok valamerre szivem, valamerre szemem visz

's szükségem sincsen népedre ; van, a' ki kövessen.

Igy szólott, 's vele mint medvék barlangja, morogtak

gyermeki, 's apró lángszemök a' harcokra sugárzott

Erre pedig fejedelmi Zalán ily szózatot ejte :

¹ borulván is. — ² fegyverrel. — ³ vitt a'. — ⁴ bizto(n)

[Balgatag, illy szókkal

Vad vagy mindenkor, 's kegyelem nin(cs)]

Illy keserű szókkal kívánsz e csatázni Preheszka,
's hogy fejedelmed alább szállott, nem tiszteled őt már?

[Ám legyen, inségem' hogy teljes számra verődjék,
De te rohanj bár és pusztítsd el]

Ám legyen : inségem' poharát kell innom egészen.

Én ugyan a' hadakat nem akartam nyugva kerülni,

de Viddin tiltott, 's mondotta vitézi szavával

hogy mig fenn rezegő dárdáját, 's népe nyomultát

[látandom, ne]

láthatom a' csatatért távolról nézve kerüljem

Most rohanó népét látom keveredni, 's hanyatló

dárdáját lassudni, . . . megyek, kell mennem utána¹

[Jer te is és villám karodat forgassad utánam²

és rejtett dühödet]

Jer te is, és villám karoddal nyisd³ meg az utat

Igy szóltak, 's keseredve legott a' zajba merültek

's most az egész síkon szörnyű sokasággal az egymást
öldöklő népek szemközt riadozva rohantak.

Ment fejedelmi Zalán 's vele szemben népe Zoárdnak

[Ment Thessáli Bazíl, 's népét elhagyva merészebb
szándékkal mene rettenetes nagy Vid]

Ment Thessáli⁴ Bazíl, 's szemközt vala Istenes Unddal

Két részről pedig a' Bolgárok csillaga, Viddin,

's a' széllal rohanó Dáresz veszedelmes erővel

keltek elő, 's egyszerre miként a' felleg esése

rengő dárdákkal harczos magyarokra rohantak

's Hangzott ég és föld, és meszsze morogtak az öblök⁵

's Most iszonyú képpel Ármány is előkele ujra,

's a' mint hozta setét népét, és sikra leszállott⁶

[megmozdult a föld

dél ragyogó fényét beborítá szörnyű homálya.

¹ előbbi. — ² előttem. — ³ szegd. — ⁴ fejedelmi. —
⁵ zúgtak az éjjeles öblök. — ⁶ vetődött.

Ellene jött]

's ellene szikrázó kardját nyujtotta Had Isten
megmozdult a' föld, sziklái remegtek előttök.¹

's a' daliák képen iszonyító sárga halál ült.

[Oh most nyilj]

Oh most villanj meg rejtett szikrája napomnak
[melly mult századokat vezeted, kiderítve mint]
melly mult századokat kiderítve lefestesz eszemben,
villanj meg, 's látasd harczát két Isteni karnak
mert minden népnek jó vagy rossz szelleme harczol,
1900 és mikor a' rossz győz, beborúl szép napja, 's nevével
[létele viszsza remeg,]
elvész a' nemzet, csak tettei' híre² marad fenn.

Hogy kaczagányos Etét megtartá kardja Hadurnak
Ármány megdühödött, 's titkon forralta boszúját.
Most hallván a' bús viadalt, fölkapta halálos
dárdáját, 's barlangjából dörmölve megindúlt.
Nem vala még soha rettentőbb, nem kárhozatosb még
Mát'ra' nehéz ormát³ fölütötte ropogva fejével
Feretegtek voltak zúgó nagy szárnyai : lába
országot tapodó tigrisköröm : éktelen arcza
emberevő sárkány. Így jött vagy mászva : holottan
a' föld megsülledt nyomain, vagy szárnya suhogván
fölkele, 's vérlángú⁴ taraját magas⁵ éig emelte
Benn pedig életölő gyomrában szikla⁶ hasábok
hánykodván⁷ mereven vas tagjai össze csörögtek
's Jobbik körmében felleg dárdája világolt
Így fölemelkedve már szinte Hadurhoz elére,
de mikor az villám kardját csattogva lenyujtá
[viszsza esett, 's mélyen mint a' Kárpátnak halma]
viszsza esett, és mászva futott a' földön előbbre
mint valamely nagy bérez, mely a' sik földre leomlik
orjás képében vele volt a' Rettenet, és a'

¹ ropogva omoltak, remegve hasadtak. — ² árnya. —
³ nehézségét. — ⁴ láng. — ⁵ a' csillagos. — ⁶ 's nyaka. — ⁷ zör-
göttek.

megnehezült Átok, melly hogy mene, meszsze kiszáradt
a' növevényes föld, 's fa virág meghervada utján.
Igy a' többi gonosz sereg is keveregve kiszállott
's a' legerősb hősnek remegett markában aczéla.
De közelíte¹ Hadúr, 's megvágta hatalmasan Ármányt
[Sziklanyakát a' kard ketté]
Szikrázott a' kard a' mint lemerüle nyakába
és rengett az egész környék; de nagy ördög erővel
tagjait öszszeszedé a' Rém, 's megállá erősen,
['s ordított valamit 's magát]
's mintha heves déltől szájit nyitna vad éjszakig a' föld
és azon örvényes torkokkal² üvöltene, bögne
úgy bőgött, 's az egész levegőt bőgése betölté.
Másodszor köddárdáját szétverte Hadisten,
's hasztalanúl ismét vagdosta,³ hogy öszsze bomoljon
termete. Öszsze bomolt, és ujra fölállá merészen
's rettenetes csörgést tettek vas tagjai; hangja
folyvást zúga, 's remegve futott a' bús had előtte.
Ekkoron Isten erős kardját hüvelyébe taszítá,
's meszsze kinyult, 's viharos tátrát kardjával elérte.
Ott a'⁴ nagy sziklát csikorogva kitörte tövéből,
és emelé magasan, mint szinte az égi kaszások
fénylenek éjenként, onnan pedig egyben ereszté
rettenetes karját, 's Ármányt megütötte kövével.
Repkede már a' Rém, 's körmét Istenre mereszté,
de mikor a' nagy szirt roppanva leszálla fejére
földbe lapult, 's iszonyú torkán morgása elállott.
A' hadak Istene most ráhága, 's tiporta keményen
Lába alatt Ármány vas tagjai öszszeszakadtak
Széllel gördültek sziklái; de nyögve remegve
Ingott a' föld is, 's négy sarkai öszsze ropogtak
A' Rémet⁵ pedig elhagyták nagy szárnyai,⁶ omlott⁷
Isten alatt bérczes nagy termete. Rettenet, Átok

---

¹ jöve. — ² torkából. — ³ vastag ketté. — ⁴ letev. —
⁵ Árm(mány). — ⁶ a' zúgó szárnyak. — ⁷ romlott.

's társaik Isten előtt mindnyájan omolva futottak
 Ő legutól¹ iszonyú kénnal terhelve megindult
 's vissza röpiült egyedül nyomorult rossz lelke pokolra.
 Isten is a' harczok mezejét elhagyta serényen
 's ment ragyogó diadalmával nyugodalma' lakába,²
 ott fényes kapuját kinyiták magas³ égi leányok,
 megtörlék kezeit, 's leszedék nagy fegyvere' súlyát
 Víg lett a' zajos⁴ ég, boltját nem vonta be felhő,
 's lassan⁵ zenge körül a' forgó többi világok
 ezrede 's hűs⁶ szellő játszott a' nap' sugarával.
 Csak maga küzdött a' nyomorult föld, rajta halandó
 [emberek egymással
 nemzetek
 egymással
 emberek egymással]
 emberek egymáshoz gyilkos viadallal omolván⁷
 emberek ütköztek, egymás vérébe tapodván
 [csak maga nem nyugodott 's ötet vörössel itatták]
 Csak maga nem nyugodott, fiait keseredve viselte⁸
 a' kiket ő szült, és kebeléből fényre bocsátván
 nem táplált egyiránt; gőzölgő vöröket itta⁹
 most, 's fölszárgult pora lett¹⁰ temetője sokaknak

Utolsó Ének.

E' közben lassan¹¹ futa már a' déli verőfény
 és nyugatot közelebb kezdette hevíteni lángja
 's még folyvást dühödött a' harcz, 's vérizzadással
 mérgesedett daliák¹² egymást fene búban¹³ emészték
 [Most fejedelmi Zalán]
 Ment fejedelmi Zalán 's Kundot megnyomta hadával
 's A' lobogós Csörszöt, vele ment a' Spartai Dáresz

¹ magát. — ² nyugodalmas egébe. — ³ kegyes. — ⁴ magas. — ⁵ csen(desen). — ⁶ hűvös. — ⁷ omoltan. — ⁸ viselvén. — ⁹ mos(t) vöröket itta. — ¹⁰ lessz. — ¹¹ hajlott. — ¹² hős(ök). — ¹³ vassal.

's mint kirepített nyíl haladott hős népeket űzvén
[csak A' két hadvezető állt még csak előttök :]
A' két hadvezető állt még, 's tüzesedve merész Kund
viszsa Zalánra csapott. Rengett a' sárga sisak már
[és szomorú csengése]

's bús csengése riadva hatott viselője' fülébe ;
De hamar a' nyilazó Krallin, 's lángfűrtü Preheszka
A' daliás Kundot leverék fejedelmi Zalánról
's fűrgé lovát Nyilazó Krallin veszszője megölte.
Ott a' bátor hős megbúsúlt lelke hevílvén
Csapdosa szerte, 's futó népét harsogva kiáltá.

[Vitt fia

Akkor Dáreszszel harczolt fia, a' lobogós Csörsz
A' haragos Csörszöt]

Akkor Dáreszszel harczolt fia, 's meg meg akasztá¹
2000 [a' rohanó népet.]

Vad rohanásában. Mint két Kríváni fenyőszál
[dárdáik magasan keltek]

Látszottak nagy dárdáik, 's mikor öszsze csapodván
egymást rontották, recsegett a' nagy fa kezökben
[A' lobogós Csörszöt nem tudta ledönteni Dáreszt
Dareszt] Nem lehetett Csörsznek leteríteni Spártai Dáreszt.
's A' lobogós Csörszöt nem [tudta]² ledönteni Dáresz
[Dáreszt]

Néha kimozdíta ; de merészen vissza csapott az,
és megdöbbenté haragos vad képe az űzőt
senkinek a' lobogós Csörsz nem hátrála csatában
nem hátrált most is ; de mikor hadi népe megindúlt,
's atyja' szavát hallá, futa gyorsan, utána zörögve³
Dáresz is a' suhogó dárdát fenyegetve viselte,
és a' gyors' nyomain gyorsan mene büszke hadával
Csörsz hogy Kundhoz elért, biztatta fiúi szavával
[s vad forgószél]

's végtelen örvényként mindent leteríte körében

¹ 's vissza riasztá. — ² Saját kiegészítésünk. — ³ dörögve.

Ellenben rohanó Dáresz, 's lángfürtű Preheszka
[rette(nető)]
vittak erőszakkal, 's rettentő harc leve köztök,
's víva körül a' népség is nagy zajt üte, 's hullott,¹
mint szelek indulván elhullnak² az őszi levelkék.
['s a' szomorú földet sárgás szőnyegbe serítik]

Kadosa e' közben belső szekerére borulván
sinlődött³ sebein, de leginkább harcza' szűnésén.
Ekkoron elhagyván harczát jöve nyalka Zoárd is
's lágy testvér hangon⁴ szomorú bátyjához imígy szólt
Bátya, miért vesznél te dicsőség nélkül előttem⁵
Lásd gonoszúl fordult a' harczon csalfa szerencsénk
Elviszlek tova, hol csata nincs 's kényedre pihenhetsz
[Én pedig onnan]
Én meg vissza jövök meghalni, ha végnapom eljött
[Erre viszont szomorún monda hős bátyja]
Erre kemény lelkű hős bátyja viszontag imígy szólt.
O mért szólsz nekem illyet Öcsém, testvéri kezeddél.
mért inkább a' földbe nem ássz, 's nem fojtasz el engem?
Menj, a' nagy Bolgárt népemből hidd ki, 's boszúlj meg.
[vagy halj meg, 's velem élsz
Ő ugyan életről többé nem tudna]
ötet erős dárdám leütötte ;⁶ de melle vasával
['s pajzsával kikerül]
's pajzsa' nyomásával jókor kikerülte halálát
engem azonban elért súlyos dárdája födetlen
oldalamon ; de te még meglátsz harczokon engem.
Igy szólott ; amaz⁷ is már nem mulatozva megindult
harczba hívá népét, [és Tast elhitta segédül
Hitta segítségül szomorún elrejtve boszúját.]
Mentek. Erőtelenül hátrál vala Kadosa népe
Őket Viddinnek bátor katonái szoríták.
Már Viddin maga nem vala itt ; hanem a' seregekhez

¹ 's veszedelmes erővel. — ² hullnak. — ³ fáj. — ⁴ szavait. — ⁵ dicső 's agg korodban. — ⁶ megütötte. — ⁷ de.

ment legelőre, hol a' győzetlen párduczos Árpád
[rémítette Bazílt

dúla oroszlánként, és rémítette]

küzd vala, 's a' seregek rémülve bomlottak előtte

oda ment ;¹ de nevét a' Hős ordítva kiáltá,

Tas hátul szemesen minden mozgásra vigyázott,

's merre kerengő nép csüggedve vezértelen állott

ott termett töstént, és közbe vetette hatalmát

[Szinte nem is tudta most hova menni körülé

Az éktelen Ármány]

Szinte nem is tudta most hova menni, holottan ijedve

Ármány lelkétől több részről engedte a' nép.

Ezt mikor így habzott, megszólította Zoárd, és

['s hitta 's illy²

Evvel ment, 's ez³ most levetette előbbi haragját,]

's a' rohanó Bolgár sokaságnak elejbe vetődött

ott iszonyú hangon Viddint többszörte kiáltá

's véres utat töre kardjával, levetette Berinkát⁴

[megritkult a' nép, 's

viszszanyomult a' nép, 's űző dúhe nyomban elállott.]

és Tuvarót, 's Rohemet lassúvá tette sebével.

Volt egy Ronka nevű, Bolgár alhadnagyi tiszten

a' nagy Viddinhez termetre ruhára hasonló

's bár nem is olyan erős ; de merész, és küzdeni termett

Ez, hogy népe között száguldani látta Zoárdot,

arra csapott ; „Viddint nyomorult te, mi végre kiáltod

Itt van most, rettegj, 's érezd meg karja' hatalmát

Igy szólván nagy dárdával megütötte Zoárdot

[összszetöré rojtos]

's rojtos pajzsa' felét letöré. 's mind hitte csalódva

hogy Viddin harczol. Viddint ordíta Zoárd is.

's hitte ; de nem rémült ; hanem elnémúla keserves

mérgében, 's oda ugratván megszúrta⁵ halálos

---

¹ ő elment. — ² így. — ³ amaz. — ⁴ valamerre csatázott. — ⁵ megvágta.

sebbel erős mellét, 's vérét ontotta szívének
 Ronka legott megszűnt 's elhajlott büszke fejével
 's nagy csörrenve ledőlt a' véres földre lováról
 Rajta örömbbe merült győzője ; de búsan üvöltött
 a' bolgár sokaság, 's rémülten elállá.¹ Zoárd most²
 [Nyalka Zoárd les

Földre szökött, 's Ronkát pusztíta]

Földre szökött, 's Viddint gondolván, szedni kívánta
 fegyvereit ; de reá kopjákat vetve rohantak

némelly bolgárok, 's itt bús harc támad a köztök

Sok leborult még a' holt mellett, sokra sebet szórt

a' haragérte Zoárd, 's tüzesedve kiálta hadának

„A' legerősb Bolgár leesett, mit félték előbbre

ugrani bajnokaim. Rám hegyzett³ kopja sereg száll,

jőjetek, és e' vést karotok kergesse le rólam,

²¹⁰⁰ mig leszedem vasait, 's testét az ebekre hagyandom.

Igy szólott 's heves ütközetet támaszta szavával,

's a' közelítőket maga megcsapdosva fogyasztá.

Tas hátul szemesen minden mozgásra vigyázott

's merre kevergő nép csüggedve vezértelen állott

ott termett töstént, és közbe vetette hatalmát

Szinte⁴ nem is tudta most hova menni holottan ijedve

Ármány lelkétől több részről engede a' nép

Még is legzajosabb harcot kezdett vala Daresz

's a' fejedelmi Zalán, 's iszonyú katonája Preheszka,

Hol mikor a' szomorú zengést hallotta, serényen

vitte feléje hadát. De Bazíl a' váraasi Zászlót

szerte lobogtatván szaporán mene, mint az ölö nyíl

's gyujtogatá népét, 's rontotta az ellene vágót.

['s Most a' Rém]

's Most jöve zúgva magyar hősökre⁵ az elmetörő Rém

's ingadozó fejjel alig állhata része, nagyobb rész

már futa, 's vissza csavart⁶ paripán mellőzte csatáját

¹ csatája. — ² fegyvert mozdíta boszúlni. — ³ számos.

— ⁴ Hiszen. — ⁵ népekre. — ⁶ vonult.

Csak maga nem rettenve megállt a' Párduczos Árpád
 Küzde, 's dicső feje rettenetes mozgással emelte
 a' rezegő tollat, 's tündöklött¹ isteni kardja
 mint az erős napfény ; de midőn szemlélte bomolni
 visszafutó népét, megfordította hatalmát
 és keserű szívvel mene vissza ; azonban elérte²
 Rettenetes Viddin, 's így szólította kevélyen :
 Futsz e vezér, nyomorult latroknak büszke vezére
 Fuss bár, eltemetem nevedet³ 's e' dárdavas átjár
 testeden, és félénk szivedet megmetszi hegyével
 Így szólott 's⁴ rengő dárdáját szörnyen emelte
 Észre vevé hamar a' seregek vezetője, 's boszúltan⁵
 visszacsapott, 's Viddint megszédítette csapása
 [Ő pedig ott]

Igy fordul⁶ meg az égi vihar, a' tengerek árja
 így fordul vele meg, 's a' rajta hatalmasan ingó
 nászádot, magas árbóczait, 's a' lenge vitorlát
 tépdeshén töri rontja, vagy elfordítja futását
 Nem késett Árpád, hanem a' seregekhez elérvén
 szóla magas hangon, 's a' Rém futa meszsze szavától⁷
 [Hősök vagytok e még, ti

Kik vagytok]

Hősök vagytok e még, tik vagytok e kikkel ügeknek
 gyermeke Álmos Apám indult telepedni nyugatra ?
 Vagy hova futtok most, hah hol vagyon a' ti hazátok ?
 Viszsa magyar, most vissza velem vagy halni vagy ölni
 merre vasam villog 's hadat űző⁸ hangja sivítand.

[Rettentőleg imígy szólott, harsogva futott bátor szava⁹]

Igy szólott, 's végig harsant szava, a' seregek
 ['s a' seregek' sorait megjárta töretlen¹⁰ erővel]
 Mindjárt égre ható riadással előbbre nyomultak
 a' szaladók, 's valamint mikor¹¹ Isten járja hatalmas
 lábbal tengereit, hullám hányódik előtte

¹ villámlott. — ² de ötet azonban. — ³ szép. — ⁴ iszonyún. — ⁵ rohanva. — ⁶ fordulnak. — ⁷ reszkete minden előtte. — ⁸ öldöklő. — ⁹ hangja. — ¹⁰ hatalmas. — ¹¹ és visszszaverék a'.

[’s szikra gyanánt szökik me
 melly magasan dagadoz(va)]
 melly az üdős sziget orma¹ fölött zúdúlva csapong el²
 ’s szirteket, és partot betemet feneketlen özönnel,
 [igy mene Árpáddal hada]
 Így mene a’ had erős Árpád Fejedelmi szavára
 Megfúvá³ kürtét Lehel is, ’s a’ nemzeti zászlót
 vitte magas kézzel Bulcsú, ’s most lelkesedetten
 [viszszacsapott minden
 mindenik arra tekint, mind a’ kürtszóra]
 mind új harcra hevül, ’s rettentőbb karral irányoz
 Már ekkor futa Isten elől a’ Mátrai Rém is.
 Töstént a’ csüggedt sziveket megszállta merészség
 Kund, ’s lobogós fia, Csörsz ordítva rohantak előbbre
 [előbbre]
 Jött Tas is, és ragyogó kardját hozzájuk emelte
 Istenes Und bátrabb viadalba⁴ vezette vitézit,
 És maga hadrontó hatalommal víva közöttök
 A’ bolgár harczot⁵ bátrabban türte Zoárd is.
 és kivivé tetemét a’ vélt Viddinnek előlök
 Kadosa, hogy hallá⁶ riadozni vezére szavával
 a’ harsány kürtöt, dárdát emelinte hevülten⁷
 ’s nem birván, valamint ezelőtt, keseredve lehajtá⁸
 [karjait és arcát]
 büszke fejét, és könnyei a’ dárdára csorogtak⁹
 [Bojta is a’ tágas szekeren ba]
 Bojta is elbágyadt szemeit még egyszer emelvén
 a’ magas égre veté, ’s így szóla törékeny ajakkal:
 O csak még ma viselhetném a’ harci szerencsét
 ’s bajvívó karomon Bolgárok’ vére csorogna,
 Milly örömet hallnék; de talán majd halni fogok o haj,
 [lesz mit örülni halálomnak
 lesz, mért áldjanak

¹ magasan zuhog a’ sz. — ² megy el most. — ³ ’s vissza.
 — ⁴ csapatokba. — ⁵ sokaság. — ⁶ riad. — ⁷ megemelte az
 érz hegýű dárdát. — ⁸ lehajlott. — ⁹ csorogván.

lesz, nem búsúlok]

's a' csata híre között nem lesz ragyogása nevemnek
[Áldani nem fog ezen nemzet, 's az utána jövőndő.]

Ekkép szóla keservesen, és bágyadva¹ lehunyta
bús szemeit ; de Hadúr rá inte nagy égi kezével²

['s lón, mint a kevés

sorsa lón, a' mit kért]

's sorsa, hogyan kéré, a' harcz, és harczy halál lón.

[Töstént]

Fenn, hova emberi szem, se az agg föld' hangja³ nem ér föl

áll egyedül gyönyörű ragyogással az életi Csillag

onnan küldé sugárt a' Hős' tetemébe Hadisten

Szállt⁴ a' tiszta sugár, vékony ragyogása megosztá

a' levegőt,⁵ 's kedves hangzat jöve lassan előtte

Éledezett a' hős, lelkét⁶ öröm, ösztön emelte

's a' jövevény hangzat megrázkodtatta halálát

2200 végre beszállt a' fény, 's kebelében vette lakását

Akkor Bojtának megnyílt szeme, homloka gyógyúlt

és behegedt, tetemét nagy erő izgatta, 's merészség

Ismét látá⁷ a napot és napalatti világot :

['s a' harczok moraját bám(ulta)]

látá a' szörnyű viadalt, 's hallotta morogni

[Nem késett]

Lóra kapott, és⁸ népe közé vágatva kinyujtá

fényes aczélkardját, hol örömbe merülve tekinték

bámulatos szemmel katonái, 's nyomába rohantak

[a' Fejedelmi Zalán' hadait pusztítani vágyván.]

Igy mikor a' daliák mind föllázadtak, előttök

[Hadvezető Árpád mene gyorsan erős⁹ lova hátán

's rettentő szeme, mint az erős nap' lángja világolt

's szörnyű halál szikrát szórt győztelen éle vasának

Párducza meszsze lebegve röpült a' bús szelek árján

És lova, tajt(ékszott)

¹ fáradva. — ² megszánta vitézét. — ³ nemünk zajogata.

— ⁴ jött. — ⁵ sűrű. — ⁶ tagját. — ⁷ meg. — ⁸ kardját. —

⁹ jó.

TajtékHzó lova]

Hadvezető Árpád szágulda serényen: az izzó¹
mén futa, mint szellő, tajtékHzó szájja alatta
[s megdöbbsentve hagyá a' földet]
és földet döbbsentve vivé fejedelmi² hatalmát
ő pedig űlt, daliás³ képén nagy lelke kitűnvén⁴
rettentő szeme, mint az erős nap lángja világolt
's mint az ölö villám, ragyogott markában aczéla.
Párducza meszsze röpűlt suhogó⁵ szélszárnyon utána
[égre kelő]

's Fenn a' bús levegőt rezgő lobogója hasítá.

[Nem rémesb]

Gyorsabban nem száll az egek' villáma se ennél
nem rettentőbb a' felhők⁶ szakadása, holottan
[országok]

Végtelen országok zuhogó özönébe merűlnek
Nem megyen így keserű mérgében az éhes oroszlán
Csak bátor keselyű rohanása hasonlatos ehhez,
Melly magasan suhog el⁷ szárnyával az égi szelek közt,
's a' morajos felhőkbe merűl; Ott szája' hegyébe
villámot veszen, és sziklás⁸ fészkére lecsattan.
A' Fejedelmi vezér ekkép szágulda, 's omoltak⁹
[nép valamerre]

a' népek, valamerre lecsapott. maga dölfösen állott¹⁰
rettenetes Viddin, 's Bulcsút rongálta levervén
a' zászló ormát, 's vállát is vérre hasítván
szinte reménylé már, hogy az ékes nemzeti Zászlót
elveszi, néki rohant, 's a' fát rángatta kezéből
Fájdalom, és szégyen gyűladt nagy Bulcsú szívében
és belső elszánásból így szóla magának:
Haj! mi¹¹ nehéz sors ez Bulcsú, neked ennyi gyalázat
jusson e harcodból? ¹² Idegen kéz bírja kezedből

---

¹ hatalmasan. A' jó. — ² gyorslábú szittya a' szörnyű.
— ³ iszonyú haragos. — ⁴ orcával előre hajolván. — ⁵ rezgő.
— ⁶ víznek. — ⁷ csattog. — ⁸ lecsap a'. — ⁹ 's vitéz, 's omolt
a vág(ás?) — ¹⁰ Viddin maga döl. — ¹¹ ugyan. — ¹² harcokból.

a' nemzeti kincsént ?¹ Nem, nem soha annyira nem jut.
 Inkább itt vele a' föld nyeljen el engem örökre.
 Így gondolt keseredve boszút, és vissza ragadta
 nemzeti zászlóját ; de hamar neki dőle viszontag
 [s izmos erős karral
 's megölelte]

és zászlója' nyelét Viddin derekára szorítván
 áltölelé, hogy megcsörrent nagy fegyvere testén
 [és csak alig pihegett
 Viddinnek]

és csak alig pihegett a' szörnyü nyomásnak alatta
 Ekközben Stenelosz hosszú kelevéze hegyével
 Bulcsút irányozván sebesen jöve jó lova' hátán
 's őt már² meszsze kemény hangú szidalommal ijeszté.
 Ekkor Bulcsú vivó társát kibocsátja, ragadván
 a' mocskolt zászlót szomorún³ hátrála ; de Viddin
 kardot ránta megént, 's nagy erővel csapkoda hozzá
 [Már Zászlója felét]

Bulcsú serény kézzel kiütötte⁴ csapásait. A' nagy
 Bolgár meg nem szünt, és gögösen úzte, riasztá⁵
 már zászlója' felét lehasítván hitte veszését.⁶
 Ekkor jött Árpád rohanó népének előtte,
 kit mikoron látott nagy erőben Haemoszi Viddin,
 rettentő szive megdöbbsent, 's kétségbe vonula.
 De hamar ismét a' vak tűz szikrája lepé meg⁷
 's lelke vadúl illy gondolatokba mérülve tünődött.

Viddin, Viddin erőd hova lett, hova bátorodásod
 melly veszedelmeddel nőtt, mint kísértetes árnyék
 a' lemenő nappal, hova lett most bajnok eszedből ?⁸
 Hah ! hogy egy ember előtt meg kell döbbsenni szivemnek
 [a' kit előbb seregek]
 a' ki előtt csak imént seregek nem⁹ mertenek állni.
 [Jőj jó]

¹ valószínűleg elírás *kincset* helyett. — ² haragos. —
³ hátra. — ⁴ lábbal kerülte. — ⁵ vasával. — ⁶ 's várta veszélyét.
 — ⁷ csapott rá. — ⁸ bajnoki lelked, karod. — ⁹ sem.

O szállj vissza megént hadi bátorsága szivemnek
 Nem gyermek vagyok én, nem síró gyenge leányka
 Nem, hanem a' bajnok¹ Temoronnak nemzete Viddin,
 [rettentőbb másnál, rettentőbb]

a' kit erősök nemzettek, hogy lenne vitézebb²
 [általa

A' Bolgár sokaság]

minden egyéb hősnél, és általa lenne dicsővé
 a' Bolgár sokaság . . . Jój hát csak büszke vezér te !
 jój,³ hogy véred után Viddinnek híre maradjon.

[Igy Hasztalanúl így szólt, és a' hadi csalfa szerencse
 játszva vivé szavait,]

Hasztalanúl így szólt, 's az üres levegőben enyésző⁴
 szózatival gonoszúl játszott a' csalfa szerencse.

Ő szaporán⁵ Stenelosz ménét elkérve, reá ült,
 tarta nehéz pajzsot, 's kivoná új kardja' hatalmát
 melly még vértelenül nyugodott a' czifra hüvelyben⁶
 most pedig a' legerősb Bolgártól napra hozatván

2300 [a' porok'

a' porfellegek' éjjeleit]

síva röpi, 's a' por levegőt csillogva hasítá

[összse csap a' két hős mint erd(ei)

Mint mikor ég]

mint mikor éktelenül zendülvén összse csap Ég föld

[a' rémült levegőn zivatar száguldoz üvöltve,]

's a' beborúlt eget csak villám'⁷ fénye deríti

melly⁸ végig lobog a' levegőn, 's gyújt és öl⁹ ezerszer

[Itt pedig a' sziklás üregekből]¹⁰

Itt pedig elmohosult üregekből kél dübörögve

a' zivatar, 's vele fölarsog nagy tengered, o föld,¹¹

[Tengered,]

és egyszerre világ'¹² négy sarkai meghasadoznak¹³

¹ daliás. — ² dicsőbbé. — ³ tég(ed). — ⁴ 's Stenelosz'
 ménére f. — ⁵ pedig. — ⁶ hüvelyében. — ⁷ villámok. —

⁸ mellyen. — ⁹ viharon 's csattogva. — ¹⁰ elrejtett üreg. —

¹¹ éjszines özönnel. — ¹² kelet. — ¹³ meghasadozván.

völgy, és hegy remeg, a' nap, hold és csillagok ingnak,¹
 [Illy iszonyú harc czal megyen a' két bajnok is ősze
 mint ha világ vesztét vinné kiki, nagy hatalommal
 egymást

Ősaze es (nek)

Illy szörnű

Úgy itt a' két hős egymást rongálni sietvén²
 [mintha világ vesztést³ vinnének zúgva szivökben⁴
 romlást vinné kiki
 rettentő képpel

őszze csap, és iszonyú fejeik]

rettentő képen⁵ megyen ősze halálos erővel
 és csattog, csörög a' fegyver, 's a' fényes aczélhegy
 meszse kivillámlik, haragos szikrái lehullnak.

[De nem is olly es

De nem is.]

Bámúl a' sokaság környűl, és szünteti harcát

[De nem tartós harc]

De hamar elzúg a' szélvész, hamar elvesz erősök
 karjai közt a' harc, ha harag gerjeszti föl őket,
 's véreket, életöket meg nem kímélve csatáznak

Vág Viddin, 's fényes vasa Árpád pajza felé száll,
 's azt nagy csengéssel ketté lehasítja középen.

A' rezet, és a' bőrtömetet,⁶ 's a' vaslapot egyben
 megszegvén bemerül;⁷ de nagy⁸ Árpád sérvtelenül van,

Viszsa csap, és Viddin sisakjára lecsattan ütése

[Ennél szörnyebben Istennek mennyköve se csap

Ennél szörnyebben mennykő nem csap le, nem a' hegyekről]

szörnyebbül ennél Istennek mennyköve nem csap,

nem súlyosb a' vízszakadás. Nem tartja hatalmát

a' sisak, és nagy haj, sem erős koponyája: az éles

vas lemerül, hol az életerő lakik, agy velejébe,

és hidegen megy mélyen alá. Viddin feje hajlik,

¹ inognak. — ² rongálva csatázott. — ³ vesztét. —
⁴ magokban. — ⁵ képpel. — ⁶ bőrközeget. — ⁷ egy. — ⁸ 's
 Árpád.

mint hajlik Haemosz' tetején a' díszes Iharfa,¹
 melyet hasztalanúl² sok üdőig vágta erőtlen
 fejszések ; 's környül ültek³ fáradvá ; de jó a'
 tengernek zivatarja vadan, megrázza tövéig⁴
 's ott harsogva ledől a' nagy fa vak éjszaki völgybe.
 Igy dőltél te is el Bolgárok erős feje, Viddin
 rajtad az össze törött fegyver rémítve csörömpölt
 ['s Büszke merő nyakadon]
 és bátran dobogó szüvedet megtörte halálad
 [Árpád fejedelmi Magyar tova]
 A' fejedelmi Magyar tova ment, 's folytatta csatáját
 Bojta, hogy a' harcokhoz elért, népére Zalánnak
 mint lecsapó Sólyom, veszedelmet, 's szörnyű halált vitt
 És legelőbb agyas Ocsko⁵ fejét megszegte vasával
 Ocsko legott nyergére borult, és vére leomlott⁶
 Ennek védelmét Krallin vállalta magára
 és nyilazott ; de nyilát nem jól hordozta szerencse,
 elreppent⁷ vala Bojta fölött, és meszsze suhanván
 gyengén a' lobogós Csörsznek süvegére szállott.
 Még egyszer nyilazott de vitéz⁸ Bojtára hiába⁹
 szórta nyilát, a' bús vég még nem jött vala rája :
 Bojta ezen közben lecsapott Vrbnára, ki görcsös
 nagy bottal közelíté vadúl¹⁰ Ezt Bojta fülénél
 [vágta hatalmasan]
 balról támadván megvágta, 's midőn az
 megfordúlt csikorogva, nehéz véres feje zúgván
 jóval előbb hogy sem botját Bojtára lehuzná
 már hős Bojta, nyakán beveré kardjának¹¹ aczélát
 Igy ez is a' véres földet megölelte keserves
 kinjában porait¹² rágván. Nagy botja fejénél
 fetrengett, mint egy magas ág letörött fa' tövénél.
 Bojta tovább rándult, 's Hrányit megütötte derékon,
 's czifrás nyergéből lebukott ez az ősi füvekre¹³

¹ szálfá. — ² alig pihegő. — ³ de most. — ⁴ tetőben. —

⁵ Acsko. — ⁶ lelke kiszállott. — ⁷ 's vég(re). — ⁸ nem(es). —

⁹ nem ér el. — ¹⁰ vadan. — ¹¹ jó. — ¹² földet. — ¹³ Alpár fűvére.

Igy vesze Dorminolik, 's Mlady Villi¹ Preheszka' fiával
Sárga Zoborral, kit, mikoron kopját löke hozzá,
viszszavezetett kopjájával hős Bojta lesujtott

[köldöke' tájában, sértvén²

Ment azután, hol nagy zajjal Kund víva Zalánnal
's A' fia]

Ment azután, hol nagy zajjal fejedelmi leventák
vítanak egymás közt. Hős Kund Alpári Zalánnal
[Tassal Dáresz]

A' lobogós Csörszszel Dáresz, Lángfürtű Preheszka
nagyra³ törő Tassal, kík mint az erőszakos éjszak
eredéje zúg ropog a' zivatarban, zugva ropogva
egymás közt iszonyú riadással⁴ harczokat űztek
[Már oda ért, 's]

Bojta is arra rohant, 's Dáresz' katonái közül az
ellene jött Macedo Theophilt nyakszirten ütötte.
Védni rohant Xenophon, Dáresz testvére, 's dsidával
Bojtát hóna körül⁵ megszúrta; de Bojta boszúsan
viszsa csapott, és jobb⁶karját leütötte könyökben
's nem szülvén keblébe veré a' kardot: amannak
2400 teste legott elesett, 's nyájas képére halál ült,⁷

[gyász]

bús feketén, mint ül tengerre az éktelen éjjel⁸

A' porban még fetrengett, rángatta nyakával
gyenge fejét, 's „Dáresz, Dáresz!”, kétszerte kiállta.
[Még nyelvén lebegett]

Harmadszor rebegett, 's ajakán⁹ testvére' nevének
hangjai szellőként szomorú lelkével enyésztek.

Így vesze ő, Bojtát a' seb' fájdalma hevíté¹⁰
népe közé mene kötni sebt; de körüle süvöltő¹¹
[a' sisakos görögök Dáreszt]

torkokon¹² a görögök Dáreszt szomorodva kiálták.

¹ Cselka(?). — ² gombjánál behasítván. — ³ Tas. —
⁴ viadallal. — ⁵ alatt. — ⁶ bal. — ⁷ deli képe' fehéren. —
⁸ világtalan éjjel. — ⁹ ajkán. — ¹⁰ szurta. — ¹¹ süvöltve,
mor(ogva), sivitva. — ¹² hang.

[Harcza' hevében hogy hallá ezt Spártai Dáresz
Csörsznek előle kitért, 's vágatva odább mene hol már
véreben feküdt öccsét bús vége takarta.

Nem várt, nem szólott, könny nem futa bánatos arczán
csa(k) de szíve síra, 's boszút ordított lelke¹ haragja²
Mind a' népe között álló Bojtára mutattak,
arra rohant,]

Jött az, 's a' lobogós Csörsznek kikerülte csatáját
[Jött, mint]

Mint az ölö nyíl jött, 's öccsét haj! halva találta.

Nem várt, nem szólott, könny nem futa bánatos arczán
de szíve síra, 's boszút ordított benne haragja

Mind a' népe között álló Bojtára mutattak.

Arra rohant, az erős népet dárdája megosztá,

Bojtához juta, és oldalt megsúrta keményen³

Bojta nehéz szívvel töstént eldőle,⁴ 's veszendő

bús feje porba merült. És⁵ ekkor azéleti csillag

[visszavevé sugarát, melly most reszketve borongván

égbe röpült, 's mint a' szakadó húr

mint szakadó

mi hangzott,]

visszavevé sugarát, melly búsan zenge miként zeng

a' panaszos lantnak megpattant hurja, 's rezegve

[égbe röpült]

égbe borongott a' kinnal telt földi határból.

A' Thessali Bazíl balszárnnyát úzte nagy Árpád,⁶

[és Undról sietett]

's már készült a' várasiak' harczába vegyülni,

hogy kezöket fáradt Undról csattogva leverje ;

de szomorú zajjal jött Bojta'⁷ halála fülébe,

's a' győző Dáreszt bús szemmel látta ragyogni.

Ekkor megfordúlt, 's bízattván⁸ szóla Lehelnek :

[Oh Úti Lehel]

¹ 's haragos lelkén földre. — ² 's szemében. — ³ nagy
mellét megsúrta vasával. — ⁴ meghajlott. — ⁵ Isten. — ⁶ vítta
vasával. — ⁷ hozzá. — ⁸ szaporán így, szomorún.

Hallod¹ e a' bús zajt szép kürtű gyermeke Tasnak
hallod e azt, melly Bojta felől füleimbe csapodik?
Haj! nem csalfa zaj ez Bojtának veszte van ottan.
Menj szaporán, ódd a' népet, 's verd vissza öljét.
[Monda, 's Lehel]

Monda, 's röpült a' hős, szépkürtű gyermeke Tasnak
Lógni hagyá buzogánya' fejét kürtének alatta,
's dárdát vett jobbába; de a' hadi kürtöt először
megfúvá nyargaltában. Harsogva hatott el
hangja, 's az elcsüggedt fejeket büszkébben emelte
Bojta körül töstént iszonyúbb harcز támada: hallák;
a' kürtös daliát közelíteni, 's bízva csatáztak.
Dáresz is elborzadt hangjára, 's kitére közülök,
hogy Lehel ellen erős dárdáját győztösen üsse.
Össze megy a' két hős. Dáresz téveszti csapását²
[és az üres levegőbe³ döfi.]

A' szép kürtű Lehel Dáresz paizsának⁴ irányoz,
és üti; de kitörik ropogó dárdája kezéből.
Ekkoron őt Dáresz, mint ölyv a' gyenge galambot
üzte, 's körül szomorún harczoltak Bojta vitézi,⁵
's már emelé iszonyú magasan dárdája' hatalmát,
melly mint bús mennykő csattanna Lehelre; de gyorsan
viszszaszökik jó fürge lován a' szittya leventa,
[fogja az emberölő buzogányt,]
és buzogánynyal csap⁶ Dáresz mellére holottan
a' pánczél megnyílt, 's vastag nyaka' bőre fehérlett⁷
Ottan, (előbb, hogysen, suhogó dárdája leszállna,)
[dúlt az erős buzogány]

érte csapás, 's felső csontját döbbsentve⁸ betörte.
Dáresznek dárdája leszállt; de nem olyan erővel,
mint kele, 's kártalanul lezuhant vállára Lehelnek
[szinte középtájon hol minden súlya kifáradt.]
Hős Lehel a' dárdát büszkén elrázta magáról

¹ nem. — ² Dáresznek mellire sz(orul?), roppan. —
³ légb. — ⁴ mellének. — ⁵ néztek a' szittya leventák. —
⁶ veszi. — ⁷ 's széles mellét ontja ki, bőre fehér. — ⁸ roppant.

de Dáreszt végső órája elérte, lefordult,
 [’s bajnoki büszke nyakát]
 ’s zörgő fegyvereit, ’s testét paripája tiporta.
 Ekközben Krallin Lehel arcát vette irányba,
 és meg is érte, ’s piros¹ vérét bőrére kiontá²
 de Lehel a’ könnyű sebbel nem gondola, harczott
 [Dáresz hőseivel]

És ismét jöve más nyíl is melly szügyben ütötte
 fúrge lovát. Megrogygyant³ az, ’s nem bírta ülőjét.
 Akkor mind örömes zajjal rohanának elejbe
 a’ sisakos görögök, ’s kankós tótok fejedelmi Zalánnal
 Ellenben leesett Bojtának népe csatázott
 Jött maga is fejedelmi Zalán, és üstökös Indát⁴
 földre veré, süvegét, ’s koponyáját össze⁵ hasítván
 Megkergette Vihart, ’s oldalt úgy szurta hogy egyben
 össze rogyott, és földre zuhant nagy teste lováról.
 Már Lehel a’ hősök közepett maga álla ; de jöttek
 mint ropogó villám, lobogós Csörsz, ’s Apja merész Kund
 megronták a’ kört tágulást adva Lehelnek.

Ott a’ bátor Kund megtartóztatta Preheszkát
 Jött Tas is, és harczott rohanó fejedelmi Zalánnal,

[De Csörsz megbontott maga egy csapatot,

2500 De] Csörsz pedig egy csapatot maga⁶ bontott, ’s vitte
 [halálos

dárdáját dühösen. Krallin futa tőle ; de nyomban⁷
 száguldott Csörsz, és félénk hátába ütötte
 dárdáját. Hegye meszsze bement, ’s megfurta⁸ veséjét
 [A’ nyilazó]

Krallin leborúlt. Ijján megpattana hurja
 [Bús

és a ’s megzörrent teljes puzdrája
 és zörgött ragyogó puzdrája]
 ’s döltében zörgött ragyogó puzdrája nyilakkal

¹ sebe. — ² kiontván. — ³ lerogyott. — ⁴ A. — ⁵ egybe.
 — ⁶ megbonto(tt). — ⁷ remegve. — ⁸ és me(g).

Csörsz kivoná az erős dárdát, 's így szóla fölötte
 [Bolgár eb, te ugyan
 Tót eb, kutya, téged sem fognak rettegni vitézink
 sőt téged nem is, a' nyilakat, kik gyáva szívednek]
 Tót kutya tőled sem fog többé senki remegni
 sőt tőled nem is, a' nyíltól, melly szívedet őrzé
 [Most nyilazó kezedet hamuvá oszlatja halálod
 és nem lesz, ki dicsérhessen; mert nemzeted elvész
 még ma; reád pedig a' pusztának férgel]
 Jó híred sem lesz¹; mert Csörsz, Kund gyermeke győzött²
 's gyors nyilazó kezedet fényes dárdája leszegte.
 [De nem is]
 És nem lesz ki dicsérhessen; mert nemzeted elvész
 még ma; reád pedig a' pusztának férgel jónek
 's tagjaidat megeszik, 's nyomorult rosز véredet iszszák,
 Így szólván fölemelte³ fejét a' büszke Leventa
 's ment tova, mint vértől párolgó mérges oroszlán
 Más részről azalatt végső munkára sietvén
 [jó paripán
 járt fejedelmi
 ment Thessali Bazíl]
 jára vezéri Philó 's a' rémült népeket inté
 [Viddin
 jó paripán szaporán]
 A' hadakat szaporán megjárta serény lova hátán
 's hol Viddin' népét, 's a' többi vezértelen álló
 népeket észrevevé, fenn szóval kérve, fenýítve
 harcra tüzelte, 's kemény sorokat rendelve tovább kelt. 6
 És mikor a' sorokat⁴ mind elnyargalta, hadához⁵
 ment ismét, 's magasan viteté a' vára⁶si zászlót.
 Ott a' vára⁶siak közepett tüzesedve ragyogván
 [Harczot kezde
 Harczola]

¹ mert. — ² megvert. — ³ tova vitte. — ⁴ hadakat. —
⁵ csapatját. — ⁶ nem(zeti).

Harczba rohant; de közel jött már a' párduczos Árpád.
Földre veré Steneloszt, ki vezéri Bazílnak elejbe
futva gyalog sietett kelevézét hátra feszítvén

A' kelevézt Árpád elvágta, 's utána leszegte¹
gyenge nyakát az erőt vesztett nyúl szívű görögnek.
Ezt a' föld' színén dobogó nagy méne tiporta.

[Árpád még Zákot]

Ő pedig öldöklő kezeit nem vette le rólok.

Szüntelen ölt, 's a' nagy zászlót közel érte vasával

[ott szorosan sisakos paizsos görög

ott sisakos paizsos görögök]

ott szorosan paizsos görögök búsulva megálltak.

Közbe vevék a' nagy zászlót Thessali Bazíllal

De mikor Árpádnak megcsattant kardja közöttök
mint mikor a' mennykő csattan, rémülten oszoltak

['s a' zászlós Zákó remegett, 's égett vala marka.]

's a' zászló remegett félénk tartója' kezében.

Bulcsu leverte Thoaszt²; Árpád a' Sztrimoni Zénót,

És Notaraszt, annak beleit kihalátva, emennek

vállát érve, 's erős fogait megtörve³ agyában

Mind egyszerre nehéz fegyverrel földre zuhantak

Árpád harmadszor Zákóra a' váraszi zászló

tartójára csapott. Megüté⁴ azt vakszeme' táján

[hogy töstént szédülve borúlt nyergére : közel ment

akkoron, és szörnyű szemmel két félre tekintett

a' fejedelmi vezér. Kivevé a' Váraszi Zászlót]

hogy töstént nyergére borult szédült feje csüggvén

ekkoron Árpádot végső diadalma vezette.

Rája rohant szörnyű szemmel kétfélre tekintvén

[a' zászlót kivevé, 's Bulcsnak nyujtotta,

közt

hogy a' nép

lássá, 's tünő]

a' zászlót kivevé, 's magasan fölemelve kiálta

¹ hasítá, levágta. — ² Philot. — ³ ki(törve). — ⁴ meg
megüté vas(ával).

hogy végig rengett¹ seregén nagy hangja szavának
 és Bulesúnak adá, magasan hogy tartsa közöttök
 Ekkoron a' zászlót megláták gyors hadi népek
 kik követék Undot kik víttak nyalka Zoárddal,
 mind magasan ragyogó² fegyverrel előbbre rohantak
 megrémült pedig a' görög és futa gyorsan előttök.
 A' Bolgár makacsan³ helyt állá ; de karja Zoárdnak
 irtogatá őket, mint tűz a' sárga kalászkok
 dús⁴ sorait, vagy erős fejszés töves erdei fákat⁵
 [A' ki korán kimegyen, 's fiatal mogyorokat]
 A' ki korán kimegyen sűrűn nőtt dombi berekbe
 hol⁶ fiatal fát⁷ szaporán vagdossa, 's mikorra
 szemközt a' delelő nappal fáradva lenyugszik,
 [már végig hoszszú sorokon]
 már hoszszasan leterítve van a' hüvös erdei tájék
 meszsze terítve van a' tájék lenyesett fa halommal.
 Ekkép ölte Zoárd, 's bátor katonái az álló
 Bolgárok seregét ; de megúzó Párduczos Árpád⁸
 [a' görögök hadait,]
 Ellensége' hadát 's most ketté válva veszendő
 [osztályban harczolt
 fejj] osztályban gyengén harczolt segedelme Zalánnak
 [Ő maga Dáresznek kat(onáit?)
 ön] Dáresz népeit ő vele a' harcz' lángja kizárta,
 2600 [Itt pedig a' fejedelmi magyar kergette Tiszának
 partjaihoz]
 Itt pedig a' fejedelmi magyar villogva szalasztá
 a' rémült hadakat, 's a' vársi büszke csoportot.
 [Nem várták karját, rémültek nézni szemébe⁹]
 Megfordúla Bazíl kétszerte ; de¹⁰ a' hadat úzó
 Árpádnak kezeit nem merte bevárni, nem a' nagy
 villámló szemeket, 's daliás¹¹ komoly arcza hatalmát.

¹ hallék, hangzott, hangzott a'. — ² lobogó. — ³ nyaka-
 sabb. — ⁴ szép. — ⁵ árnyas, szá(las), völgybeli fákat. — ⁶ 's
 a'. — ⁷ fákat. — ⁸ kik végre futásnak eredtek. — ⁹ szemeit
 rettegeve. — ¹⁰ hogy. — ¹¹ 's daliás had.

A' rohanó seregek' fejedelme utána kiáltott :
 Gyáva, ki más ezerek' lelkét viadalra tüzelte,
 [Így vagy¹ e jó példával elől?
 most legelőbb megfutsz? de szaladj bár, a' Tisza árja
 nyeljen]
 futsz most, oh nyomorúlt,² 's nem tudsz meghalni vitézül
 [Fuss bár, hát fuss ; de tiporjon el a' seregek']
 bár hát fuss ; de tiporjon meg vas lába lovadnak,
 [és véres hab alatt Tisza pontyai]
 's a' véres³ Tisza nagy halait táplálja szüveddel.
 mert nem vagy méltó seregeknek előtté ragyogni
 Így szólt a' nagy hős hogy megfordítsa futását,
 mert igen óhajta megvinni ; de hűlve, remegve
 [ment ment a' gyáva vezér
 hallá e' szavakat]
 ment a' gyáva vezér, mint párás csillag az égen
 [melly leszakad, 's szomorú fénnel szikrázik
 's a' kék téren, síkon szikrázva enyészik
 Így futa, 's tajtékozó ménét hők(kentve)
 melly leszakad, 's gyengén szikrázó⁴ fény]
 melly leszakad, 's halovány lángjának⁵ fénye kialszik
 [Ekkor kopjákat vete rájuk Párduczos Árpád
 Ekkoron a' rohanó Magyarok
 Így futa mindenik búsult vezetővel
 Így futa, és]
 Már közel ért veszedelméhez. Tisza' partja fölött egy
 Tűz mellett hőkkenve megállt. Örvényesen ingott⁶
 [a' lába alatt]
 Lábainál a' víz. Remegő árnyéka halálként
 látszott mély fenekén ; de körül csoportosan álltak
 a' rémült katonák. Mind erre rohantak eszetlen
 bódulásokban, 's nem volt, ki megójjá haláltól
 Hátúlról pedig a' magyarok riadása dörömbölt

¹ megy. — ² és bátran. — ³ csendes. — ⁴ kitünő. —
⁵ tűzed. — ⁶ de körül hamva.

Mint rontó¹ zivatar, jöttek csillogva, dobogva,
's mérges ölő nyilak, és kopják röpdöstek előttök
[Árpád is hüvelyébe veté
's a' parton szaladók
mellyektől]
's Holtakkal betérült a' part, 's Tisza árja piroslott.
Árpád is véres kardját² hüvelyébe taszítá
['s kopjakkal rontott rájok]
és dárdát ragadott, 's ki löké Thessáli Bazíltra.
Jó tova volt, a' mennyire³ majd nem futhat el ember
hús lélekzet alatt: a' szörnyű dárda pediglen
[elfuta, mint villám, és hátát érte Bazílnak
ott a' rézlapokat betöré háta gerinczén
állt reszketve]
elfuta, mint villám⁴ 's lecsapott derekára Bazílnak
Ekkoron az többé nem mert mulatozni helyében:
[a' víznek szöktette lovát, és jó lova nyögve]
a' víznek szöktette lovát. Hortyogva vesződött
a' hű pára, 's urát magasan hordozta; de égett
[hátában daliás Ár(pád)
Hátában
Háta' közén]
ennek háta közén a' dárda, 's befogta⁵ sötétség
[Most minden részről]
bús szemeit. Most mind zajosan szöktettek utána⁶
a' megvert seregek, 's mikor a' mély vízbe merültek
két részről kicsapott a' víz, 's gyász⁷ színbe borulván
a' letiport füveket görögök vérével itatta
Benn az erős örvény közepén sok bajnok elüle
sok lemaradt lova' hátáról, elhányta sisakját,
's küzdött a' habbal; de veszendő társa lehúzta
[és Másokat a' nyilak, és daliák' kopjai elérvén⁸
halva terültek el a' habokon. Ij dárda, paizs rongy

¹ morgó. — ² kopját. — ³ mint men(t). — ⁴ a' szél. —
⁵ szemét elfogta. — ⁶ a' mély(be). — ⁷ vér. — ⁸ elérték.

és fénylő sisakok, 's lo(vak)]

Másokat a' nyilak értenek el, kik halva lehajták
vérbeborúlt¹ fejüket, 's bőrös² paizsokra kerültek
Haldoklók közepett sokszor lemerüle az élő

[Jaj hangzott az

Hasztalanúl sokan Istenöket kérelve kiálták
a' kit előbb káromlottak, 's hitszegve gyalázzván
Minden Jaj halszo(tt)]

Jaj hangzott, 's szomorú bőgés, 's magas égbe kiáltás
[Zengett a']

Zengett a' dagadó³ Tisza, 's partjai vissza morogtak.

[Zengett a' levegő, és vissza morogtak az öblök]

Még Thessali Bazílt siető lova vitte; de mostan
a' szárazhoz elért,⁴ 's lerogyott párája kifogyván.

Ott ura is csak alig bírván nagy fegyvere' súlyát
nyögve kívánczorgott, 's lelkét a' partra lehelte.

Ez lett a'⁵ kiveszett görögök' hírére görög rév.

Ekközben⁶ tüzesen harczott a' második osztály.

Még fejedelmi Zalán, és a' lángfűrtű Preheszka
álltanak, és az erőt nyomták⁷ bizodalmas erővel.

[Példájokra merész szűvel mene a' nyomorúlt nép]

Példájokra megállt Alpár bús népe, 's csatázott.

Mindennél rettentőbb a' lángfűrtű Preheszka.

Ez, hogy gyenge fiát⁸ a' véres harci mezőben

nem látá a' többi között, fene bánatot érzett

durva szívéen, 's iszonyú dühhé lett búja szívének

2700 [vér habzott

Szerte futott, ordítva]

Vér habzott ajakán, 's égett hadi tőre kezében

Szerte futott, ordítva fiát, és ölte kereste.

Sokszor mennydörgő⁹ szava zengett¹⁰ a' hadi zajban

[Hol vagytok, ki az én fiamat]¹¹

Hol vagytok, kik elöltétek, deli gyermekem' éltét?

¹ vérengző. — ² fénylő. — ³ megakadt. — ⁴ kiért. —
⁵ itt lón hol. — ⁶ még ekkor. — ⁷ verték. — ⁸ sárga Zobort.
— ⁹ megmordult. — ¹⁰ hangzo(tt). — ¹¹ gyermek.

hol ti pogány ebek¹ oh mért bátran előmbe nem álltok,
hogy lecsapott fejetek dőljön tetemére fiamnak?

[Rettentőleg imígy ordított, ellene mégis
bátran jöttek elő² Bojtának]

Így ordíta, reá bátran rohanának az elhunyt
Bojta' vitézei; ő pedig ölt, 's pusztította közöttök.
Hasban szurta Bakót, mikor ez buzogányt vive rája,
[és egyben]

's fültövön agg Csabait, 's a' tör átjárta egészen
hősi fejét. Ezeket töstént betakarta halálok,
's testeiken dobogó ménnek vágztatva típortak.

[Nem láthatta³ nemes⁴ Balatór]

Ezt az erős Balator nem tűrte nyugalmasan. Indult
mint szakadó felleg, 's arczúl támadta Preheszkát,⁵
Szinte fejét ketté vághatta; de össze sivítván
[dombi var(ázs)

parti varázsrajként]

Parti darázsrajként⁶ rázugtak az ifjak azonnal⁷

[ketté vágta fejét]

és leverék heves apjokról, majd közbeszorítván
[a' legerősebb megcsapta nyakát.]

vágták, és szurták. Végtére ledőle közöttök

A' legüdüsb megvágta nyakát, a' másik erősen⁸
arczúl csapta 's szemét kardjával örökre kioltá.

Szint' ekkor vesztére jöven ezt vállon ütötte
réz⁹ buzogányával gyors¹⁰ Téli; de vissza¹¹ kerülvén
[egy ki nagyon gyors volt,]

a' testvérekből egy igen vad¹² Komka nevű fi¹³
gyors¹⁴ Tétit hátul karddal megvágta derékon.

A' gyors¹⁵ Téli hajolt, valamint¹⁶ szép délszaki szálfá
hajlik az erdőben, mellyet vihar ére közepen

¹ merész népek? — ² elő álltak. — ³ türe. — ⁴ vitéz.
— ⁵ rá vága; de szörnyű haraggal. — ⁶ varázsrajként. —
⁷ az első. — ⁸ és öccse segített. — ⁹ nagy. — ¹⁰ nagy, de
kerülő megörzé. — ¹¹ öccse. — ¹² gyors. — ¹³ nevérol. —
¹⁴ és. — ¹⁵ nagy. — ¹⁶ mint egy.

Még is emelte vitéz karját, és vissza suhantván
ketté vágta fejét Konkának ; de hamar őt is
körbe vevék, 's az erős, és bús atya tűre' hegyével
úgy szúrá mellét, hogy szörnyet¹ halva lefordúlt

[Most iszonyú s]

Most iszonyúbb lett még a' harczi riadása közöttök
Mint mikor a' sívó Tigris kölykekre rohanván

[öl, pusztít az]

öl pusztít nagy erőszakkal két sárga oroszán,
's nyomban előrohan a' Tigrisnő 's híme, holottan
Körmeik² és fogaik egymást lángolva szakaszták
reng a' nagy barlang, 's morajokkal bömböl az erdő
Így küzdött fiait védvén lángfürtű Preheszka
's Meszsze sivalkodván szava, 's hosszú tűre ragyogván

[rettentő

rettenté a' környéket,

bajnoki szíveket is rémített]

rettentő vala harczaiban, 's rohanása halálos³

Hallá ezt Alpári Zalán, 's bizodalmas erővel
fegyvereit forgatta ; de már alig állhata népe⁴

[A' paizsos Döntő, véget⁵ hozza]

Kundnak 's a' lobogós Csörsznek 's fene Tasnak előtte⁶

[Jött most a' paizsos Döntő]

Még csak az elbúsult atya harczolt teljes erővel

[De most megvillant dárdával, előbbre nyomulván
a' paizsos Karadó.]

De most közbe csapott Karadónak gyermeke bátran

a' paizsos Televér, 's mint kőtorony állá közöttök

[égre kelő]

somnyelű dárdáját sebesen⁷ forgatva fejöknél⁸

[Tüstént a' hadaró testvérek széllal oszoltak
öldöklő kezeit vágyván kikerülni, nem ótták,
már egymást hanem a' szabadabb térségre futottak.]

¹ tüstént. — ² reng. — ³ hatalmas. — ⁴ most megvillana
köztök Kundnak előtte. — ⁵ kit. — ⁶ 's Tas népet egyre fo-
gyaszták. — ⁷ bajosan. — ⁸ közöttök.

Izmos volt Kelevér, izmosb valamennyi vitéznél
a' ki ma itt harczolt, 's volt bátorsága szívének,
tagjaihoz képest. Ki sem is tért¹ senkinek és a²
[ütközetek sorain tov(a)]
seregeket dúló keze minden részre követte
[Tétova száguldott, ölt, űzött³ végre ledőlven alatta
a' fáradt ló, vitte g(yalog)
megdőlvén a' ló, gyalog állt a' síkra csatázni
's bajnokokat tiprott]
Hímes erős kápát emelintett büszke fejével
és paizsán látszott az iramló Rémnek alakja
a' kit erős Isten hajdan megaláza Kiovnál.
Igy mene nyugtalanúl dúlván a' hős seregek közt
[Vérrel festve]
dárdáját vér és por lepte, 's vitézi ruháját
Most hogy alóla kidőlt lova, harczra gyalog ment,
's óriás lábával letiporta az ellene küzdött.
[Igy ide is rett(ent)őleg⁴]
Igy jött a' szörnyű ide is, 's hogy zúgva kinyujtá
hoszszú dárdáját, megütötte Preheszka' vitézlő
két fiait, kik azonnal együtt a' földre borultak
Ott ugyan az kit utóbb ért meg dárdája' hatalma
élve maradt a' holt testvér tört⁵ oldala mellett,
's lassan emelte fejét, 's kivoná a' kardot alóla
Ekközben Televér ágyékon szúrva lesujta
még egy hős testvért, 's mikor atyjok szíve szakadva
[véres bús szemmel]
vért sírván szeme, törével Televérhez utat tört,
a' negyedikre rohant 's mellét leszegezte vasával.
2800 Ekkoron, a' kit előbb leütött, föltámad a' ismét
holt testvérétől, 's karddal megcsapta középén⁶
dárdanyelét, melly ott mindjárt a' földre lehajlott.
[Másodszor hozzá csapa ismét

¹ Nem is állá már. — ² az. — ³ tipr(ott). — ⁴ rémes.
— ⁵ bús. — ⁶ derékon.

Másodszor kápájához csapa]

Még hozzá csapa másodszor ; de hatalmas¹ ütését
föltartá Televér paizsával, 's vissza rohanván
megragadá őt, és kardját kitekerte kezéből.

Ekkor erős karral fölemelvén vitte magával
mint viszi héja' fiát, 's² keselyű a' gyenge galambot.

A' gyermek szomorún vergődött, siva kiáltá
hátra maradt apját. Őt a' nagy bajnok azonban
szüntelenül ragadá széles mellére szorítván

[De közelíte vad³ indulattal 's már félig halva dühében
a' rohanó atya, 's ordított Televérnek utána.

's szóra]

De közelíte vadúl a' bús atya, és löke súlyos
somfa gerelyt, melly a' nagy hőst lábszáron ütötte.

Erre megállt, és a' vergődő gyermeket ottan
földbe csapá nagy erőszakkal hogy azonnal elájult.

Rátapodott⁴ azután 's lelkét kitiporta dühében
és fájdalmában, mert égett lába sebetől.

O mért kelle szegény atya⁵ nemzened ennyi veszélyre
hős fiaikat, vagy mért egyebütt nem veszhete léted⁶
hogy fiaid' szomorú végét keseredve ne látnád?

Jósz, 's lecsapott fiadat már késő menteni. Gyilkolsz⁷
's haj! meghalt fiadat fene töröd vissza nem adja!

[Még alig csak alig rántotta ki

A' Győző Televér rád]

Jött⁸ némúlt kínban⁹ szaporán lángfürtű Preheszka,
's már fia halva feküdt ; Televér is vissza tekintvén
oltalmát keresé. A' kopját tépve kihúzta¹⁰

nagy szárcsontjából ;¹¹ de hegyes kardjával¹² elérte
ellensége, 's kinyílt hónát megvágta,¹³ holottan
mélyen elült a' vas csontjában.¹⁴ Mellyre szívében¹⁵

¹ serényen. — ² vagy. — ³ vadan. — ⁴ taposott. —

⁵ neked szom(orú). — ⁶ élted. — ⁷ gyilkos. — ⁸ baljos. —

⁹ kinnal. — ¹⁰ rázva, húzva kitépte. — ¹¹ lábcsonthoz. —

¹² törével. — ¹³ megszúrta. — ¹⁴ vasa vérében, testében. —

¹⁵ 's gyötrötte keményen.

elbúsult a' hős, mint sértett erdei, melly nagy
méreggel veri lángagyarát, 's öli marja vívóit.
Igy Televér búsulva rohant, megölelte Preheszkát
vérengző vas karjaival, 's a' földre lenyomta¹

[el]

ott hangos² torkát végső veszedelmes erővel
fojtogatá, 's iszonyú kínzással előlte, aléltán³
[megdőlt ő maga is

megdőlt

megdőlt o]

Földre rogyott maga is, 's diadalmát érte halála.
Bámult a' sokaság, 's borzadva⁴ megállá körülök.
[Hallá a']

A' Fejedelmi Zalán többé nem merve megállni
[gyors szaladásnak eredt. Kevesen vérezve törő]
vérző szível eredt szaladásnak. Utána szöketve⁵
csak kevesen mentek hűségés régi vitézek.

[Ő A'

Már nyugaton félig lemerült a' gyenge verőfény
a' gyilkos földön, 's vizeken reszketve borongott
sárga sugára, 's örült
gyenge sugára ledőlt,

ez csaták terén reszketve borongott]

Már félig lemerült a' nap, 's bús gyenge sugára
e' gyilkos földön, 's vizein reszketve borongott
's szálla setéten, mint örök éj, a' felleges alkony

[A' zugó]

Árpád is megtért már a' zúgó Tisza mellől,

['s a' mint jöve sebes vágatva]

's a' mint jó sebesen, szaladását látja Zalánnak.

A' ki, miként a' fénye veszett bús csillag alászáll
['s disztelenül fut éjben]

's disztelenül, szomorú zajjal, fut végig az éjen,

¹ borúlván. — ² torkát hol. — ³ maga is végét közelíteni látván. — ⁴ harcán. — ⁵ remegve.

úgy mene, 's várait, és földét megvédni felejté
 [A' rohanó seregek' fejedelme serényen utána
 vágata, 's vitte vasát,]
 Párduczos Árpádot nagy erő izgatta, serényen
 vágata, 's vitte vasát öldöklő¹ karral utána.
 [volt a' nagy síkon mély]
 Már² közel ért, letiporta Zalán' két régi vitézét
 de legelől futa jó paripán a' gyáva vezérlő
 [s mind inkább sűrűdött]
 's futta körül védő kört vont a' barna setétség.
 Ekkor³ elállt Árpád; 's így szólt harsogva kiáltván⁴
 Alpárnak fejedelme megállj, hova futsz el előlem?
 [Vajmi Nem te valál
 Más harczot]
 Büszke követséggel te nekem más harczot ígértél.
 [Hah! de tudom már hogy szó vala]
 Ám fuss bár; de tudom, többé nem látod ezentúl⁵
 Alpárod' mezejét, se fűvét nem rágja le marhád.
 [Majd gazdag telkén jövevény hős nemzetem ül le⁶
 édesölű nőekkel, 's fiakat
 édes ölü nőekkel, 's boldog gyer(mekeikkel)
 E' nemzet pedig, a']
 Majd e' dús téren megszáll hős nemzetem a' hó⁷
 keblű hölgyekkel,⁸ 's ivadékok boldog üdőt⁹ ér
 a' ki megemlékezik hadainkról, 's áldja nevünket
 Így szólott, amaz¹⁰ a' rettentő szózatok' árját
 meg hallá, 's szörnyű dobogással¹¹ vert szive mellén.
 Meg sem is állt, az egész éjen vágatva szaladván¹²
 [még ki sem ére határából]
 honnja határaitól, miglen Nándorhoz elére¹³

¹ rettentő. — ² egy. — ³ ekkoron. — ⁴ 's harsogva kiálta
 Zalánnak :. — ⁵ téged sem fognak uralni. — ⁶ élend, ülend.
 — ⁷ édes. — ⁸ szemérmes. — ⁹ üdöket. — ¹⁰ dőbbenve. —
¹¹ dobogó szíve, dőbbenve tovább szágulda. — ¹² míg egész
 napokon vágatva nyargalva bolyongván. — ¹³ végre búsan
 elérte.

[’s vissza könnyű szemmel nézett
 2900 ’s könnybe borúlt
 ’s Alpár ’s könnybe merülten és]
 ’s buba merülten csak távolról nézte sajátját.
 .....

[Élt Csaba még]

Még akkor nem hunyt le¹ borongó napja Csatárnak
 A’ viadal hírére hallá, ’s átkozta tevőjét.
 „Mért rázzátok erős szelek a’ fát, mely egyedül áll,
 Gyenge virágai elhullnak fonnyadni tövéhez.
 Mért jőtök viharok zöld ágat törni fejéről?
 Áll a’ bús törzsök, keserűség nedvei mossák
 vén gyökerét, hogy dísztelenül fölnyuljon az égbe² ...
 Oh Csaba, oh Hulibán ti virágai voltatok a’ vén
 törzsöknek? hova hagytalak el, hova hagytatok engem?
 Hah! ha boszút³ vártok, mért nincs szikrája karomnak?
 Így szólott boszudva,⁴ ’s szavát elfogta keserve.
 De hallá fenn a’ hadak Istene lelke’ siralmát.
 Csúfos harczáért megutálván Bendegucz’ éltét
 Rajta ütött, ’s leveré haragos villáma’ tüzével
 Ön katonái veték testét férgeknek elejbe,
 ’s fegyvereit dühös Ármánynak barlangja benyelte.

---

¹ folyt. — ² hogy még éljen, de virágai és dísztelen még é(ljen) ’s láthassa miként hol. — ³ karom. — ⁴ keseredve, reszketve.

FÜGGELÉK.

I. A Zalán futása önálló kiadásai.

1. *Zalán futása.* Hősköltemény. Pest, 1825. Petrózai Trattner Mátyás. 245, 3.

2. *Zalán futása.* Tizenkét képpel. Rajzolta Gyulai László. Bp. 1886. Méhner Vilmos. 224.

3. *Zalán futása.* Bp. 1903. Franklin. 243. (Olesó Könyvtár, 1300—1304.)

4. *Zalán futása.* Bevezetéssel és magyarázatokkal ellátta : Erdélyi Pál. Bp. 1904. Franklin. 522. (Jeles Írók Iskolai Tára, 86.)

5. *Zalán futása.* Tartalmi kivonatokkal kiegészített szemelvényes kiadás. Bevezetéssel és magyarázatokkal ellátta : Loósz István. Bp. 1906. Stampfel. 177. (Segédkönyvek a magyar nyelv és irodalom tanításához, 17.)

Zalans Flucht. In deutscher Übertragung herausgegeben von Georg Kosztká. Halle a. d. S. 1900. Händel. 212. (Bibliothek der Gesamtliteratur des In- und Auslandes, 1412—1421.)

La rotta di Zalano. Traduzione dall'Ungherese di Silvino Gigante. Fiume, 1911. E. Mihovich. 46.

II. A kéziratra vonatkozó irodalom.

Vörösmarty Mihály levelezése. Vörösmarty Emlékkönyv. 1900. 89—352.

Gyulai Pál : *Vörösmarty életrajza.* Bp. 1919. 6. kiad. Franklin, 260.

Gyulai Pál jegyzetei a Zalán futásához. Vörösmarty összes munkái. Teljes kiadás. 2. köt. Bp. 1884. Méhner Vilmos, 463—478.

Brisits Frigyes: *A Magyar Tudományos Akadémia Vörösmarty kéziratainak jegyzéke.* Bp., 1928. 8—11.

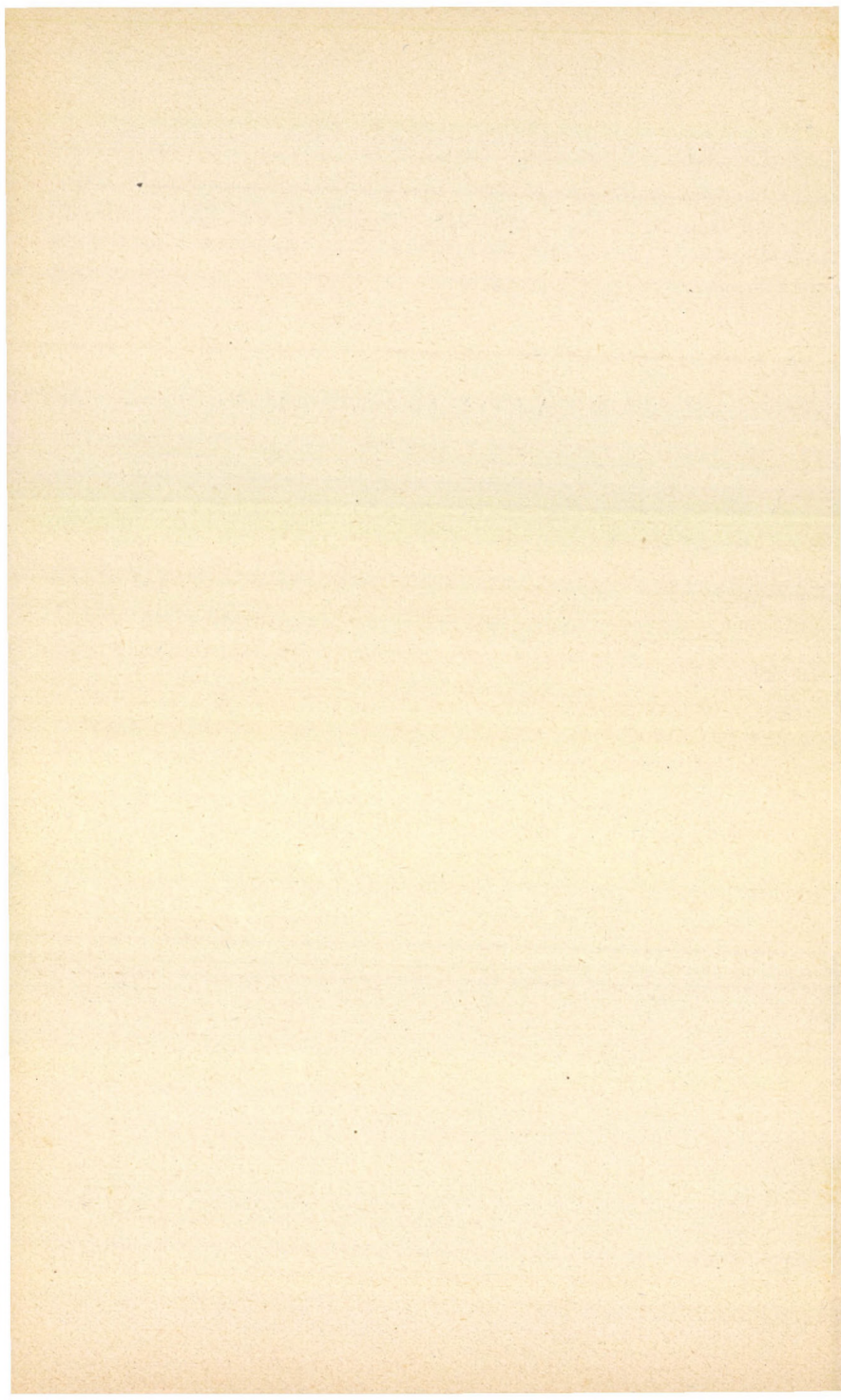
Kozocsa Sándor: *Vörösmarty ifjúkori kéziratai.* Irodalomtörténet, 1936. 214—215.

Halász Gábor: *Vörösmarty Mihály ismeretlen drámái.* IK. 1937. 38—39.

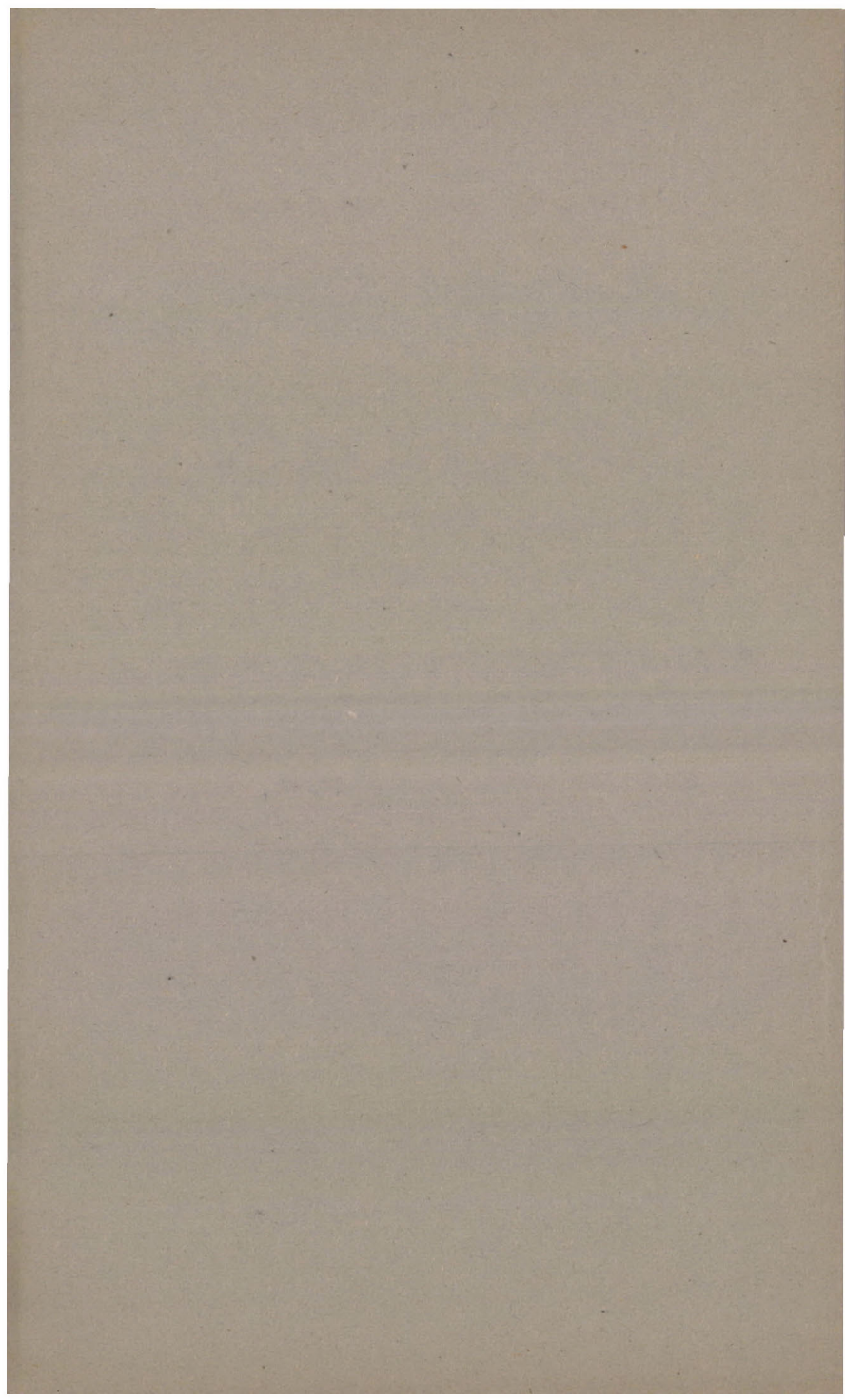

TARTALOMJEGYZÉK.

	Oldal
1. A kézirat története	3
2. Árpád győzödelme a' Titeli síkon	15
3. Függelék	105

RÉGI MAGYAR KÖNYVTÁR

SZERKESZTI CSÁSZÁR ELEMÉR

---

25. Földi János költeményei. Kiadta és bevezette DR. MIXICH LAJOS. 240 lap.
26. Szentjóni Szabó László költeményei. Életrajzi bevezetéssel és jegyzetekkel ellátva kiadta GÁLOS REZSŐ. 252 lap.
27. Magyari István, Az országokban való sok romlásoknak okairól. Kiadta FERENCZI ZOLTÁN. 278 lap.
28. Földi János Magyar Grammatikája. Közzéteszi GULYÁS KÁROLY 304 lap.
29. Révai Miklós magyarnyelvi és irodalmi kézikönyve. „A' magyar deáki történet.” Az eredeti kéziratból, részben első ízben kiadta, utószóval, tartalommutatóval ellátta DR. RUBINYI MÓZES. 120 lap.
30. Bessenyei György. Az embernek próbája. 1772 és 1803. Kiadta HARSÁNYI ISTVÁN. 196 lap.
31. Apollonius históriája. Kolozsvár 1591. Kiadta BEREZ SÁNDOR. 90 lap.
32. Csiksomlyói iskoladrámák. Kiadták ALSZEGHY ZSOLT és SZLÁVIK FERENC 210 lap.
33. Illei János. Tornyos Péter. Kiadta ALSZEGHY ZSOLT. 73 lap.
34. Kazinczy Ferenc. Az amerikai Podocz és Kazimir megterése. 58 lap.
35. Sziveket újító bokréta. XVIII. évszázadbéli énekes dalgyűjtemény. Kiadta VERSÉNYI GYÖRGY. 180 lap.
36. Heltai Gáspár, Háló. 1570. Bevezetéssel és szövmutatóval kiadta TRÓCSÁNYI ZOLTÁN. 142 lap.
37. Kazinczy Ferenc tübingai pályaműve a magyar nyelvről 1808. Kiadta HEINRICH GUSZTÁV. 196 lap.
38. Rozsnyai Dávid, Horologicum Turcicum. Kiadta DÉZSI LAJOS. 260 lap.
39. Berzsenyi Dániel költői művei. Bevezetéssel és jegyzetekkel ellátta és kiadta DR. MERÉNYI OSZKÁR. 440 lap.
40. Várkonyi báró Amade Antal versei. Kéziratból, bevezetéssel és jegyzetekkel kiadta GÁLOS REZSŐ. 132 lap.
41. A Zalán futásának első kidolgozása. Az eredeti kéziratból bevezetéssel kiadta KOZOCSA SÁNDOR. 108 lap.